ROMANUL SECOLULUI XX

ENRIQUE VILA-MATAS

o casă pentru totdeauna

EDITURA UNIVERS

ENRIQUE VILA-MATAS

O casă pentru totdeauna

Prefaţă şi traducere de
MIANDA CIOBA

Editura
UNIVERS
Bucureşti •1996

PREFAŢĂ

O SCHIMBARE de accente care lasă din ce în ce mai puţin loc dubiilor de fond pare să se producă în proza spaniolă a ultimului deceniu. Compensând un lung interval în care tonalitatea romanului tremendist[1] de la începutul anilor ’50 îşi pierdea treptat incandescentele pentru a sucomba într-un crepuscul indistinct, naraţiunea spaniolă actuală recuperează, fără ostentaţie, dar cu o vigoare de netăgăduit, sensurile universale ale geniului literar peninsular. N-au lipsit, totuşi, în acest parcurs de decenii, momentele singulare de afirmare a conştiinţei de sine a romanului ca obiect estetic autoreflexiv, ca entitate spirituală desemnată de om pentru a realiza, *în locul lui,* lectura universului şi, în sensul acesta, ar trebui să menţionăm celebrele *Tiempo de silencio / Timpul tăcerii* (1962) de Luis Martín Santos, *Volverás a Región / Te vei întoarce la Región* (1967) al lui Juan Benet, *La Rehabilitación del conde Don Julián / Reabilitarea contelui Don Julián* (1970) de Juan Goytisolo şi *La Saga / fuga de J.B. / Saga / fuga lui J.B.* De Gonzalo Torrente Ballester (1972). Erau acestea evenimente totale în universul romanesc spaniol, în sensul că deschideau şi închideau în acelaşi timp procesul unei experienţe literare rămase în perioada imediat următoare fără replică, şi care nuanţau într-un mod ce nu putea fi ignorat unele coordonate fundamentale ale esteticii narative moderne cum ar fi alternativa autenticitate-originalitate, deschiderea textului dinspre lumea ca circumstanţă înspre semnul cultural al acesteia, relaţia autor-operă-public tinzând să devină o relaţie operă-public în care primul termen îl înglobează pe autor sub forma unui cumul de semnificaţii intraliterare etc.

---

[1] Tremendismul (*tremendo*-teribil, zguduitor) – manieră a romanului realist plasat în linia tradiţiei lui C.J.Cela.

În acelaşi timp romanele în chestiune semnalează, prin datele de construcţie şi de conţinut, existenta unor legături indiscutabile cu o tradiţie a literaturii având o funcţie referenţială, preponderent mimetică, fatalmente apodictică şi particularista. Ele constituiau un răspuns la criza de statut a romanului spaniol contemporan, excesiv ancorat în terenul sociologismelor postbelice şi care ar putea fi rezumată în termenii, pe de-o parte, ai unei nevroze generate de dureroasa introspecţie a umanităţii anomice, produs al războiului civil, şi, pe de altă parte, ai abandonării principiilor estetice în numele unor raţiuni comerciale, care nu erau altceva decât o formă de evaziune din limitele romantice ale condiţiei de creator. Cam în aceeaşi etapă, instituţia literaturii avea să dezvolte un fel de complex de inferioritate în faţa accesibilităţii limbajului mediatic, profesând o radicală deproblematizare a discursului literar. Ceea ce unii critici numesc „criza romanului anilor ’70” este un fenomen credibil în esenţă, dacă ar fi să amintim că însuşi Juan Benet a cedat tentaţiei de a scrie roman poliţist *(El aire de un crimen / Aparenţele unei crime),* că José María Gironella scrie romane sentimentale care pastişează formula consacrată de Emmanuel Roblès, cu un considerabil adaos de prost-gust, iar prozatorul cel mai citit în Spania este Manuel Vázquez Montalbán, autor de o inepuizabilă inventivitate într-ale genului detectivistic şi, de altfel, povestitor genial.

Marile momente de afirmare ale prozei spaniole sunt, chiar şi în ordinea unei examinări în perspectivă istorică, răspunsuri la o criză cu caracter serial, care dincolo de potenţarea sa socială, era expresia eşuării într-un punct mort al resurselor literaturităţii. În eseul său *El escritor español en el actual proceso político / Scriitorul spaniol în interiorul procesului politic actual* (1979), criticul José Antonio Gabriel y Galán vorbeşte în termeni expliciţi despre incapacitatea scriitorului contemporan de a-şi asuma starea de libertate, despre neputinţa de a se identifica pe sine însuşi în procesul deschiderii politice şi culturale a societăţii spaniole din anii care au urmat restaurării monarhiei

constituţionale. Libertatea reflecţiei şi a mecanismelor creaţiei, nevoia de înnoire a limbajului acesteia şi de construire a unui nou orizont cultural pentru omul hispanic păreau a fi pe la mijlocul deceniului al optulea coordonatele nu numai necesare, dar şi previzibile ale evoluţiei literelor spaniole. Era, printre altele, şi momentul revenirii acasă a Spaniei rătăcitoare[2], a Spaniei cosmopolite, încarnând un pol ideal al obiectivării literaturii ca formă a conştiinţei de sine, o şansă de ieşire din labirintul vinei morale, a fracturii produse de războiul civil în sânul societăţii spaniole. Primirea lui Rafael Alberti în rândurile nemuritorilor (1979) şi recunoaşterea lui ca poet naţional erau, în acest sens, evenimente nuanţate de speranţă, o speranţă care, la rândul ei, se regăsea în profesiunea de credinţă a generaţiei de la ’98, ce-şi propunea să restituie umanităţii în integritatea şi realitatea lor profundă dimensiunile spiritului spaniol. Subliniind cu acurateţe această analogie în studiul *Noventa y ocho y novela de posguerra / Generaţia de la ’98 şi romanul postbelic*[3], Manuel Alvar propune o analiză a acesteia în termenii vibraţiei unisonante a creatorilor din ambele epoci la realitatea umană căreia evenimentul istoric îi conferă o dimensiune dramatică. Reflectarea condiţiei semenului merge, ca în cazul lui Unamuno, până la obţinerea formulei personajului aflat în căutarea unui autor. Această ipostază de interregn ficţionar-real nu demontează însă mecanismul apodicţiei, căci, dacă autorul este el însuşi personaj al propriei proiecţii literare, el nu este totuşi mai puţin impulsul primordial al acesteia, demiurgul traversând o temporară criză de autoritate.

Dacă speranţa identificării de sine a spiritului spaniol dincolo de contingent şi circumstanţă se realiza la începutul acestui secol prin intermediul meditaţiei, al esteticii reflectării şi al eseului filosofic, în spaţiul a ceea ce se numeşte *novela de posguerra*, cu tot caracterul notabil al

---

[2] Expresia „España peregrina” îi aparţine lui José Bergamín, istoric şi exeget al exilului literar spaniol.

[3] În *Novelistas espagnoles de posguerra*, Taurus, Madrid, 1976

excepţiilor, ea aproape că se dizolvă în detaliul realist particular, în excesiv repetata lui transpunere lineară.

Această criză a autosuficienţei referenţiale dublată de criza generată de hipertrofierea subprodusului estetic constituie tot atâtea fenomene responsabile de apariţia în replică a unui grup numeros de tineri scriitori care, chiar dacă nu mai poate fi abordat din perspectiva termenului de *generaţie* pe care l-a impus Ortega y Gasset, demonstrează o atitudine coerentă în ceea ce priveşte efortul de recuperare a ideii de literatură ca reflectare a condiţiei umane universale, sentimentului apartenenţei depline la Republica planetară a literelor. Acesta este grupul scriitorilor născuţi în jurul anilor ’50 din care, alături de Vila-Matas, mai fac parte: José Bermejo Ferrer, Julio Llamazares, Justo Navarro, Antonio Soler, Pedro Zarraluki, Javier García Sanchez (Premiul Herralde de Novela în 1991), Gregorio Morales, Antonio Muńoz Molina (Premiul Planeta 1991) José Fernández Cavia, Alvaro Pombo, Soledad Puértolas, Ignacio Martínez de Pisón. O asemenea listă nu ar fi decât o ireverentă punere la încercare a răbdării cititorului, dacă nu ar exista convingerea deopotrivă împărtăşită de critică şi de cititori că traiectoria lor artistică este departe de a se fi consumat. Ei recepteză problematica spiritului spaniol ca proiecţie particulară a efectelor vădit deznaţionalizante pe care le are generalizarea formelor de difuzare/socializare ale fenomenului cultural. O dramă adevărată cu o capacitate extremă de polarizare a conştiinţei sensibile a omului modern se află în centrul problematicii operei lor: standardizarea culturii, lectura iconică a realităţii. Identificarea spiritualităţii hispanice realizează o schimbare a planurilor investigaţiei apropiindu-se evident de sfera antropologică reconstituită în termenii ficţiunii şi ai eticii implicite a actului creaţiei.

Enrique Vila-Matas, născut la Barcelona în 1948, debutează ca romancier în 1983 cu volumul *Mujer en el espejo contemplando el peisaje* (Femeie în oglindă contemplând peisajul). Cu o frecvenţă aproape bienală sunt lansate printre altele *La asesina ilustrada* (Asasina erudită)

– 1977 –, *Al sur de los párpados* (La sud de pleoape) – 1980 –, *Impostura* (Impostură) – 1984 – acest din urmă roman fiind nominalizat pentru premiul Herralde. Este stabilit la Stockholm, unde conduce revista *Akran.* Opera sa are deja, am putea spune, audienţa europeană, ultimele romane, publicate după 1984, fiind traduse în limbile italiană, germană, suedeză şi engleză. Caracterizat fără ezitare ca prozator postmodernist, Vila-Matas este, alături de Ignacio Martínez de Pisón, promotorul aşa-numitului *light,* tinzând să impună conglomeratul de proză scurtă ca pe o nouă subspecie romanescă.

Aşa cum putem deduce din câteva dintre cele mai cunoscute cărţi ale sale (*Istoria abreviată a literaturii portative*, 1985, *O casă pentru totdeauna*, 1988 şi *Sinucideri exemplare*, 1991) Vila-Matas îşi propune să surprindă, într-o formulă având aspectul hibrid al romanului-eseu-manifest (cum este mai ales cazul primei şi ultimei dintre operele citate anterior), literatura în act, resursele literaturizării în procesul coagulării lor în text şi, mai ales, noua ipostază a umanităţii canonice pentru care distincţia autor-cititor a devenit irelevantă sau a fost suprimată cu totul. În bună măsură tentativa nu este nouă, dacă ar fi să ne gândim numai la romanele lui Mario Vargas Llosa, *Mătuşa Julia şi condeierul* şi *Povestaşul.* Ceea ce acolo este însă mecanism fundamental al producerii textului, adică simultaneitatea perspectivelor multiple, lipseşte cu desăvârşire în romanul *O casă pentru totdeauna*, care asumă discursul la persoana întâi al unor memorii apocrife sau, mai exact, al unui *pseudo-epigraphon* multiplu. Convergenţa liniilor naraţiunii se realizează în coordonatele unui personaj care este ficţiune a autorului Vila-Matas, (în accepţiunea convenţională a termenului) şi, în acelaşi timp, propria sa ficţiune. Ceea ce la prima vedere n-ar fi decât o autopercepţie mitomaniacă capătă în romanul *O casă pentru totdeauna* semnificaţia unei profunde redimensionări a statutului ficţiunii literare. Din acest punct de vedere este esenţial să subliniem faptul că demontarea mecanismelor *mimesis*-ului, aşa cum ne-o

propune autorul acestui roman, trebuie privită din perspectiva conotaţiilor particulare pe care această categorie, alături de aceea de realism, le-a însuşit de-a lungul istoriei literelor spaniole. Ca principiu teoretic, romanul lui Vila-Matas atrage atenţia asupra faptului că atât de invocatul realism al Secolului de Aur (al cărui înalt spirit de selecţie şi relevare simbolică a fost magistral subliniat de Dámaso Alonso, în spiritul unei complexe dialectici a contrariilor) este o formă a rupturii între două entităţi izomorfe: Text şi Lume, umanitate canonică şi umanitate fenomenologică. Ruptura, artificială din perspectivă ontologică, este produsă şi amplificată de crescânda dependenţă a funcţiei narative faţă de aglutinarea indicilor semantici textuali[4]. Din perspectiva adăugată a alternativei dilematice autenticitate/originalitate, pe care scriitorul modern trebuie s-o înfrunte, pare evidentă necesitatea de a depista prin literatură modul cel mai eficace de denunţare a convenţiei, a literaturităţii înseşi. Revenind la particularităţile spaţiului spaniol, trebuie să remarcăm că această expunere de principii răspunde şi unei alte circumstanţe istorico-literare. De la consideraţiile lui Ortega y Gasset privind omul în angrenajul circumstanţei culturale până la lucrarea unui sociolog şi poet contemporan precum Ricardo Paseyro[5] se acreditează ideea că literatura spaniolă, cu excepţia, poate, a anumitor tronsoane ale teatrului clasic, n-a fost niciodată un univers socializat, nu a participat niciodată din interior la realizarea tipologiei umanităţii ideale, deşi voluptatea pedagogiei sociale, a dizertaţiei morale de o ameţitoare subtilitate par să-i fi însoţit până foarte târziu traiectoria. Mai mult ca niciodată, experienţa ultimelor decenii pune în evidenţă starea marginală a literaturii în societatea de mase, cu logica dispariţie a sensurilor sale instituţionale şi integriste. La această stare de radicală singurătate a literaturii în raport cu propriul său spaţiu generic pare a

[4] În sensul pe care îl conferă formulei Claude Bremond *(La Logique du récit)* şi Roland Barthes *(Le Degrè zéro de l'écriture).*

[5] Ricardo Paseyro, *Espagne au bout du fil*, Ed. Laffont, Paris, 1976.

căuta o replică Enrique Vila-Matas, într-un roman pe care-l propune în primul rând unei lecturi categoriale. Acesta devine astfel o parabolă a scrisului ca exerciţiu de umilinţă, a creatorului care, obosit să-şi exercite autoritatea asupra unor sensuri fără ecou, îşi depăşeşte orgoliile demiurgice şi se refugiază în propria creaţie, lăsându-se *semnificat* de aceasta. Mai mult decât o cădere din paradis, cartea este un periplu al scriitorului generic în căutarea unui alt mit în care viaţa şi creaţia să poată redeveni solidare. Maniera în care Vila-Matas însuşi îşi defineşte opţiunea, în cuvinte care evocă simultan vigoarea avangardei şi maturitatea reflexivă a umanităţii livreşti borgesiene, nu lasă loc nici unei îndoieli cu privire la aceasta: „(Este vorba despre) un tip de literatură care se caracterizează prin aceea că propune nu un sistem, ci o artă de a trăi. Într-un anumit fel, mai mult decât de literatură, este vorba de viaţă."

Se remarcă fără dificultate faptul că o asemenea asumare de poziţii în linia discursului literaturii despre sine însăşi aminteşte de termenii în care o personalitate de complexitatea lui Witold Gombrowicz îşi pune problema filosofică a autenticităţii şi a Formei. Analizele de care a beneficiat până în prezent romanul lui Vila-Matas (puţine la număr şi având doar caracter de semnalare) remarcă fără excepţie influenţa lecturilor critice, complexe ale operei gombrowicziene. În timp ce, pentru scriitorul polonez, literatura marchează o corespondenţă cu avatarurile fiinţei, un apendice având rolul de a consemna delimitările din plan existenţial, pentru Vila-Matas întoarcerea la copilăria individului generic, la zona autenticităţii, este realizată din perspectiva individului aprioric creditat cu atributele creaţiei şi tradusă deci în formula mitografică a întoarcerii literaturii la copilăria textului generic. El respinge ideea corespondentei între textul literaturii şi textul lumii, intuind şi profesând o credinţă fascinată în identitatea lor originară. Pentru a înţelege însă mai bine premisele cărţii de faţă, simpla speculaţie asupra unor probleme de o asemenea generalitate nu este, fără îndoială, suficientă. Revenind pe tărâmul esteticii literare, vom remarca faptul că Vila-Matas

propune o formulă literară, un ansamblu de tehnici prin care investigarea resurselor autenticităţii creaţiei porneşte de la momentul autoexilării autorului, ca element generativ, din propriul text, pentru ca depăşind această vârstă, a maturităţii clasice, senine, a naraţiunii să se îndrepte spre nivelele oculte, primare ale epicului în stare pură, spre vârsta iniţială a textului ca sinteză de timpuri şi autori. Efectul global al lecturii romanului este acela al lipsei de ostentaţie cu care actul de suprimare a conştiinţei literaturii marchează textul. Niciun orgoliu, niciun semn subiectiv al procesului creaţiei, nici urmă de atmosferă de „atelier literar”, mai mult, romanul îmbracă forma eseului prin care autorul îşi subordonează vocea proprie vocilor unei tradiţii textuale, unei geografii spirituale care îi precedă şi care ar avea capacitatea de a atribui o demnitate categorială atât de ameninţatei, în zilele noastre, profesiuni de narator. În *O casă pentru totdeauna* acest demers este nu numai de ordinul semnificaţiei globale, ci şi formă explicită de construcţie şi argumentare. Romanul dezvoltă o tensiune a căutării acelei vârste de aur a universului creaţiei şi a universului-creaţie în care individul găseşte prin povestire formula ideală a experimentării lumii. El trăieşte povestindu-le celorlalţi ceea ce crede a fi propria sa viaţă, trăieşte ceea ce povesteşte şi trăieşte ceea ce i se povesteşte, într-un perfect echilibru simultaneist de nivele ale ficţiunii. Prin succesivele reflectări ale existenţei în oglinda ideală a textului se descoperă faptul că umanitatea nu are altă realitate decât aceea a ficţiunii, altfel spus, ideea relaţiei dintre referinţa reală şi referentul textual promovată de stadiul maturităţii epicului devine, în viziune parabolică, o stare ulterioară, degradată şi artificială, a unei identităţi originare.

Pentru a regăsi rădăcinile acestui nou tip de ficţiune Vila-Matas coboară spre raţiunile primordiale ale artei narative. Introducerea demersului autoreflexiv în materia romanescă tulbură radical o schemă de fond bazată pe conjuncţia dintre realitatea lumii şi valorile demotice ale limbajului, un termen cu ajutorul căruia Northrop Frye desemnează a

treia eră a istoriei limbii ca limbaj[6]. Este vorba despre vârsta expresiei descriptive a naraţiunii balzaciene, producătoare a unei literaturi de identificare prin intermediul tipologiilor umane. În relaţie cu această stare de lucruri, semnificaţia cea mai patentă a romanului lui Vila-Matas este aceea care identifică spaţiul realităţii în istoria internă a ideii de naraţiune, semnalând implicit diluarea forţei integratoare a literaturii ca sociolect, ca vehicul de tipologii. Argumentele care ar putea susţine această afirmaţie aparţin mai multor nivele ale textului şi ale interpretării care împărtăşesc un instinct comun, implicit, de abstragere simbolică dintr-o magmă de elemente argumentative de o năucitoare concreteţe. Eroul romanului, un ventriloc, autor al unei vulgare crime pasionale, abandonează lumea civilizată, plecând într-o lungă călătorie fără ţintă şi fără repere printr-o Europă uniformizată şi printr-o Arabie taumaturgică al cărei unic semn distinctiv este prezenţa povestitorilor ambulanţi în pieţele înconjurate de halucinantele ziduri albe ale unor oraşe necunoscute şi strălucirea rece a deşertului în nopţile cu lună sub ale cărei raze se înalţă litania intemporală a rugăciunii islamice. E o lume primitivă, ideală pentru a susţine proliferarea irepresibilă a ficţiunii, extinderea funcţiilor sale până la suprapunerea cu funcţiile vitale ale individului şi spaţiului său. Călătoria în timpul istoric, dinspre civilizaţie spre primitivism este în acelaşi timp o călătorie înapoi, în timpul naraţiunii, spre originile acesteia. O viguroasă sevă livrescă dă un sens coerent suprapunerii planului existenţial cu acela intraliterar. Precum în ficţiunea scientistă în care omul se deplasează pe traiectoria propriilor vase sangvine, eroul lui Vila-Matas călătoreşte prin arterele naraţiunii înspre inima acesteia, adică spre stadiul epicului homeric a cărui succesiune este ecou şi reflectare multiplă a originalului.

Eroul îşi abandonează în termeni expliciţi identitatea (şi ar fi de remarcat la nivelul textului demistificarea metaforei

---

[6] Cfr. N. Frye, *Le Grand Code. La Bible et la littérature*, Seuil, Paris, 1984, pp.44–57.

autorului ca individualitate mitomaniacă şi autofagă), dedicându-se meseriei de povestitor nomad, contopindu-se cu dimensiunea colectivă a jonglerului medieval şi instituind o relaţie necesară şi inextricabilă cu un public intemporal şi canonic. Firul narativ al acestei secvenţe argumentale se întinde pe două, cel mult trei capitole din cele douăsprezece ale romanului, care, prin formula sa modulară, trimite în oarecare măsură la *Şotronul* lui Cortázar.

Ordinea lecturii devine indiferentă, o dată stabilite nivelele dedublării personajului-narator. Al treilea capitol *(Despărţirea)* prezintă antecedentele crimei şi circumstanţele fugii protagonistului. Al cincilea *(Un cuplu încărcat de ani)* adună câteva exemple în legătură cu ceea ce ar fi putut deveni existenţa acestuia după ce va fi schimbat vocile întâmplătoare şi distincte ale meseriei sale de ventriloc cu vocea primordială a povestirii în care se confundă poveştile proprii şi străine, trecute şi viitoare. În sfârşit, al unsprezecelea *(Fuga în* cămaşă), reducând elementele istoriei triviale, reconstituie acelaşi fir argumentai (crimă, fugă, delir al despersonalizării) în termenii metaforei onirice, nuanţată de beţia lingvistică a dezagregării personalităţii. Realitatea nu mai există decât în transpunere ficţionară, mai precis, în practica voluntară, conştientă, a ficţiunii. Ca şi când şi-ar propune să întărească acest lucru, cel de-al unsprezecelea capitol abundă în repere ale realităţii, în toponimice exotice, pe fundalul unei uimitoare împletiri de relatări, de voci interferenţe, voci fantasmale precum cele aparţinând lui Rimbaud şi amiralului Cook, aceasta din urmă dublată de cea a lui R. L. Stevenson în Apia. Celelalte nouă capitole nu par să colaboreze decât accidental şi exterior la dezvoltarea acestui argument, dacă lăsăm deoparte unele detalii cu valoare de premoniţie (v. Povestea umbrelei de Jawa pe care ventrilocul o foloseşte în apariţiile sale pe scenă, înainte să-i fi fost dăruită). Relaţiile de implicare reciprocă ale celor două nivele temporale ale argumentului se construiesc pe ideea că încă înainte de exil eroul resimte

determinaţiile realităţii ca pe un exil sui generis, acela al realităţii informe care încearcă să se refugieze în ficţiune. Textul revelează permanent tentativa conştientă, dar şi obsesia ajungerii în paradisul polifonic al vocii impersonale a povestirii, prin depăşirea succesivă a ipostazei monocorde (vocea ventrilocului are un singur registru, ceea ce constituie o ameninţare la adresa artei sale) şi a aceleia plurivocale (vocea sa are nenumărate registre, dar toate îi aparţin lui, adică unei realităţi existenţiale limitate, pândite de artificial). Vocile polifonice sunt marcate de varietatea partiturilor Acţionării. Variantele povestirii se încheagă într-un timp al naraţiunii care îl aminteşte pe acela al cronicatelor a căror consubstanţialitate devine posibilă prin multiplicarea/suprimarea personajului-autor. Astfel, cele nouă module profilează un fel de spaţiu paradigmatic al ficţiunii, o lectură a compenetrării realităţii cu ficţiunea. În această „istorie abreviată a Acţiunii”, figurează locul comun al naraţiunii stendhaliene *(Aveam un duşman*), istoria degradării autorului prin opera sa *(Alt monstru*), basmul lumilor paralele între care există o poartă şi al întoarcerii la origini, la legendă *(Furtună în adâncuri),* proba iniţierii în vârsta adultă prin ficţiune *(Efectul unei* poveşti), enigma de tip borgesian a labirintului pe care-l trasează oameni având acelaşi chip, multiplicând aceeaşi mască *(Turnul cu foişor*), o fabulă a practicii ficţiunii *(Cum mi-ar plăcea să mor), o* parabolă a pragului dintre real şi fictiv (*Carmen)* şi un portret deontologic cu nuanţe de proză jurnalistică a umanităţii fictive *(Vizita la maestru).* La această succintă caracterizare se adaugă gestul omniprezent şi simbolic al ieşirii din scenă cu care se încheie evoluţia tuturor figurilor umane, inclusiv aceea a naratorului care, în final, abandonează realitatea pentru a se subsuma definitiv ordinii simultane a ficţiunii.

Semnificaţia dispariţiei fiinţei ca prezenţă în lume sau ca prezenţă în sistemul de semne al textului pare să-l preocupe în chip deosebit pe Vila-Matas. *Călătorii, ţări pierdute* este titlul prologului la ultima sa carte, *Sinucideri exemplare*, în care autorul citează următorul fragment

dintr-o scrisoare a lui Seneca adresată lui Luciliu: „Lucrul cel mai minunat pe care l-a întruchipat legea eternă este că, dându-ne o singură intrare, ne-a oferit, în schimb, o mie de ieşiri”. Greu de imaginat o metaforă mai apropiată de parametrii moderni ai receptării operei deschise, a lecturii multiple aplicate la actul unic al creaţiei. Cuvintele lui Seneca extrase din contextul originar al discursului stoic semnalează ambiguitatea fascinantă a obiectului Creaţiei (manevrarea abuzivă a sensurilor preexistente este o altă formă de manifestare a libertăţii faţă de autoritatea literaturii): om şi text, univers purtând amprenta divină şi artefact, individ şi colectivitate, toate pot suporta în registrele ficţiunii o lectură multiplă, fiecare este un intertext. Scriitorul spaniol foloseşte tehnica finalului imprevizibil, polisemantic şi semnificativ rezonant. El semnalează astfel automatismul funcţional al lecturii şi profunda sa înrădăcinare în tipul de percepţie caracteristică omului modern a cărui funcţie fundamentală nu mai este aceea de creator, ci de lector, de interpret fatalmente histrionic, de purtător de nenumărate măşti care nu se mai pot subsuma unui arhetip. Este, deci, lectura aceea care produce şi impune masca, pluralitatea personală care aspiră dramatic spre identitatea impersonală. Proza din O *casă pentru totdeauna* depăşeşte caracteristicile *pseudoepigraphon*-ului, care nu suprimă statutul apodictic al naratorului, ci doar îl falsifică, regăsindu-se ca substanţă în spaţiul a ceea ce am numi o poliepigrafie ficţionară, o alternativă pentru cine nu crede nici în adevărul textului şi nici în caracterul istoric al structurării lui.

Formula poligrafică pe care Enrique Vila-Matas o avansează în paginile romanului de faţă o aminteşte, fără să se şi identifice cu ea, pe aceea concepută de Borges pentru al său *Pietre Menard*, *autor al lui Quijote.* Întreaga creaţie a lui Vila-Matas revelează contactul cu opera borgesiană. Este vorba despre o afinitate în măsură să explice natura literaturii ca poligrafie aşa cum o vede scriitorul spaniol. Opera literară, în perspectiva lui Borges, nu încearcă nevoia de a se percepe pe sine ca polifonie.

Scriitura este o mecanică repetitivă care verifică intermitent soliditatea arhetipului. Între straturile succesive ale textului palimpsestic se află o distanţă şi o istorie concentrate, internalizate, o raportare permanentă la metafora unică a universului. Cartea, imaginea obţinută printr-o serie infinită de reflectări ale substanţei generative primordiale are deci o pluralitate prismatică. Textul lui Vila-Matas trăieşte însă într-un segment ipostaziat al acelei istorii a textului, care la Borges se reduce constant la seninătatea începutului absolut, într-un spaţiu în care formula mitului este doar digresiune mitografică. Formula poligrafică în romanul lui Vila-Matas se defineşte ca realitate intertextuală, ca experienţă a textelor multiple, necesarmente relaţionate cu limitarea semnificativă a umanităţii contingente. „Eram unul singur şi eram mai mulţi” (pag 63). „Lângă mine, bărbatul care spunea că-l cheamă Boj nu înceta să vorbească şi să invoce glasuri şi cuvinte ale unor personaje care, pe măsură ce-şi povesteau vieţile, defilau în şir lung prin faţa ochilor mei (...) În noaptea aceea (...) am hotărât să confisc toate poveştile şi fragmentele de viaţă străină auzite de-a lungul călătoriei mele (...). Eu sunt eu şi sunt Boj, şi în acelaşi timp toată acea caravană greoaie de poveşti ale unor voci anonime şi ale unor destine fără chip” (pag 153). Poliepigrafia este deci nu o plasare în sfera numitorului comun cultural sau tipologic al textelor, ci experienţa ilimitată, redundantă a textelor. A acumula texte înseamnă a acumula identităţi, nume şi chiar vieţi, pentru că lectura face din autor un prizonier al textului pe care acesta l-a creat. Restul existenţelor comune, irelevante şi tautologice constituie substanţa spectacolului patetic al caracterului intertextual al umanităţii moderne, drama măştilor succesive care ascund dispariţia comunicării autentice. Pentru a recupera coordonatele fundamentale ale epicului este necesar dialogul fără intermediar al substanţei culturale a lumii cu cea a individului sau, ca în cazul lui Borges, a mitului cu cea a nivelelor omeneşti ale timpului. Anulându-şi propria istorie, eroul lui Vila-Matas va realiza o lectură reducţionistă

a semnificaţiilor universului, o lectură multiplicată, dar nu şi multiplă. În lumea ficţiunii existenţa care precede esenţa sfârşeşte prin a nu o atinge niciodată.

Dacă Borges propune o viziune ontologică a culturii textului, o geometrie a mitului instalată într-un timp multidimensional, holografic, romanul lui Vila-Matas este o antropologie a fiinţei de ficţiune, alături de o etică implicită a creaţiei, în parametrii moderni ai acesteia. Şi totuşi, spune Borges, nu există carte adevărată care să nu-şi conţină contra-cartea. Vila-Matas pare să reconcilieze propria viziune cu aceea a lui Borges recurgând la proiecţia textuală a lui Pessoa. Ecourile poeticii heteronimilor, formă complexă de luare în posesie a lumii, dar şi de eliberare de experienţa imediată care îl închide pe om în capcana propriilor sale determinisme, sunt prezente peste tot în roman. În ceea ce priveşte semnificaţiile globale, Vila-Matas recurge la Pessoa pentru a nuanţa ideea dialogului substanţelor culturale, prin intermediul lecturii heteronimice aplicate asupra propriei identităţi, concepută ca o primă etapă a lecturii universului. Álvaro de Campos, Ricardo Reis şi Alberto Caeiro conformează o experienţă plurală, având misiunea de a-i da realităţii forţa exponenţială a ficţiunii. Valenţele hermeneutice ale formulei erau intuite şi de Borges când, pe la începutul secolului, îi dăruia un certificat de naştere întru ficţiune autorului de cronici moderniste Honorio Bustos Domecq. „Mă cunosc doar ca simfonie”, spunea cel care, resimţind lipsa de coerenţă interioară a omului Pessoa, drama fiinţei ca geometrie a abisului, concepuse şi pusese în mişcare esenţe parţiale, complementare, capabile să-i ofere autorului trăirea simultană în realitate şi în ficţiune, spectacolul întregirii vocilor în Voce. Pentru Vila-Matas contactul cu lumea este doar o parţială compenetrare, mai degrabă o juxtapunere a vocilor ale căror origini şi finalităţi rămân o enigmă. Între textul romanului şi conştiinţa intertextuală a tradiţiei culturale există o relaţie nutriţională. Obsesiei originalităţii creaţiei Vila-Matas îi opune, cu conştiinţa deplină a esenţei Acţionare, o

conjuraţie de voci simultane care, dacă nu poate figura seninătatea borgesiană, mitică a eului infinit reflectat, apropie percepţia de sine a scriiturii moderne de timpul inocent al cronicatelor, al jonglerilor a căror profesiune de credinţă era respectarea până la ultimele amănunte a tradiţiei canonice, şi pentru care stilul personal era o fatalitate.

Eroul lui Vila-Matas nu e decât un cititor, un compilator de texte preexistente, iar pentru el poliepigrafia este singura formă posibilă de inocenţă, singura lume posibilă a ficţiunii, pe fundalul conştiinţei intertextuale a umanităţii, a degradării sensurilor actului creaţiei. Pluralitatea virtuală a fiinţei în viziunea binară Borges – Pessoa pare a deveni în romanul lui Vila-Matas o delegare a fiinţei către pluralitatea textelor lumii. Legătura existenţială autor-text este suprimată sau văzută ca neesenţială. Dacă în zorii epicii autorul putea fi *Autorul* prin oglindire devotată şi fidelă, în era modernă el nu mai poate fi decât *autorii*, prin conştientă asumare a eului ca discontinuitate.

Acesta pare a fi punctul pe care îl atinge infralectura lui Borges şi a lui Pessoa în textul romanului lui Vila-Matas. O dată ajuns la ideea autorităţii-cumul de autorităţi, romancierul spaniol începe un dialog cu teoria gombrowicziană a Formei, premisă fundamentală pentru problematizarea deontologică a actului scriiturii. Sub imperiul dilemei autenticitate-originalitate, Vila-Matas, urmându-l pe Gombrowicz, alege să mărturisească lipsa intrinsecă de autenticitate a individului, sprijinind pe această mărturie funcţia poetică a fiinţei umane. În *Jurnal* I şi II Gombrowicz notează: „Nici gândul meu şi nici sentimentele mele nu sunt cu adevărat libere şi nici cu adevărat personale, gândesc şi sunt pentru oameni, ca să mă pot potrivi cu ei; mă deformez drept urmare a acestei necesităţi supreme, de a mă armoniza cu alţii în Formă. (...) psihologic mai profund este faptul că omul este creat şi de către un om individual, de către o altă persoană. (Forma) este descrierea plastică a contactului unui om cu alt om, cu întregul său caracter fortuit, nemijlocit, sălbatic... Din

aceste relaţii se naşte Forma – deseori forma cea mai imprevizibilă şi mai absurdă...”[7] în timp ce Gombrowicz teoretizează în cheie negativă conceptul de autenticitate descriind aspectul interumanităţii deformatoare, pentru Vila-Matas intertextul este o casă a ficţiunii, o „casă pentru totdeauna”, un spaţiu securizant a cărui semnificaţie negativă de evaziune din realitate este răscumpărată prin sacrificiul identităţii. Literatura, actul cultural nu sunt în niciun caz un exerciţiu de autoritate, ci mai mult rezultatul unei lecturi mediumatice a lumii pentru care revelatoare ar fi formula borgesiană a poemului *Browning resuelve ser poeta / Browning se hotărăşte să devină poet.*

Contactul cu vocile, cu ceilalţi, este o metaforă a contactului cu o serie infinită de texte, cu o civilizaţie a Textului care modifică în act, până la epuizare, esenţa individuală. Şi tot în nota borgesiană, originalitatea capătă în formularea lui Vila-Matas semnificaţia efortului individual de inventare a unei tradiţii proprii, de selecţionare, dintr-o serie infinită de autori, a acelora care ar putea fi ipostaze temporale ale eului particular, fapt care ar putea să ofere conştiinţei creatoare o cale spre Textul integrator.

Fulgurante fragmente textuale, distincte şi afine împărtăşesc aceeaşi capacitate de a se invoca unul pe celălalt. „Când sunt singur nu sunt” sună cuvintele lui Blanchot citate de Vila-Matas ca motto al romanului şi care conduc lectura spre *Labirintul singurătăţii* al lui Octavio Paz, unde se dezvoltă nucleul poetic din versul „Când sunt singur nu sunt singur”. Acestei conştiinţe dramatice a singurătăţii, a non-localizării fiinţei în lume, pe care-o revelează prima sentinţă (în acest sens, semantismul verbului *estar* din traducerea în limba spaniolă a frazei franceze este esenţial pentru înţelegere), i se răspunde cu certitudinea soluţiei vitale pe care o constituie, în faţa ostilităţii universului, natura intertextuală a fiinţei.

Dar nu totdeauna dialogul în canon al vocilor textuale îmbracă aparenţa somptuoasă a ideii globale. În schimb,

---

[7] W. Gombrowicz – *Jurnal. Teatru.* Ed. Univers, Bucureşti, 1988. Trad. Olga Zaicik.

acestea sunt totdeauna chei pentru o lectură transversală a „tradiţiei inventate”, lectură care pune semnul egalităţii între infinitele metamorfoze interioare ale textului şi semnificaţia transcendentă a marilor mecanisme ale trăirii omeneşti. Acestea pot fi de tip direct transcriptiv, aşa cum se întâmplă cu duelul grimaselor pe care Vila-Matas îl redistribuie pornind de la celebrul duel al grimaselor din romanul *Ferdydurke* de Gombrowicz, simbol grotesc, extrem şi neliniştitor al Formei care, la rândul său, ar putea să-şi găsească originile în Rabelais. Posibilităţile de lectură transversală trebuie căutate mai ales pe fondul a ceea ce ni se pare a fi loc comun, loc comun literar. În capitolul IX se face referire la enigma prea simplă, prea la îndemână pentru a putea fi rezolvată. Există aici o referinţă directă la *Scrisoarea furată* a lui Edgar Allan Poe, text în continuarea căruia trebuie citite *Scrisoarea magică* din *Contos de raciocínio* de Pessoa şi chiar *Un scandal în Bohemia* al lui Arthur Conan Doyle. Alteori, Vila-Matas recurge la o glosare personală a unui text prescris a cărui căutare configurează prin ea însăşi un labirint al tradiţiei. Astfel, Vila-Matas ajunge să reînvie, să mimeze un fragment, de pildă, din Chesterton pentru că acolo îl poartă infralectura textelor din Borges care îl menţionează pe prozatorul englez, alături de Emerson şi Edgar Allan Poe, printre cei care alcătuiesc „tradiţia sa inventată”. Episodul descrierii costumelor jawaiene şi a frunţilor rotunde pare să fie o glosă la episodul fracurilor care privite din spate păreau dragonii negri mergând de-a-ndărătelea din *Napoleon din Notting Hill.* Pe acelaşi Chesterton îl regăsim în schiţa de filosofie a opţiunii, în fantezia nondeterministă şi în ideea arbitrariului în istorie, cu ecouri neîndoielnice în romanul lui Vila-Matas. Cea mai frapantă analogie este însă aceea cu imensa tradiţie a textelor de *mirabilia* care de la Pliniu cel Bătrân şi Solin până la bestiariile fabuloase medievale şi cărţile de călătorie ale unui Jean de Mandeville semnalează existenţa, alături de chinocefali şi monopozi, a oamenilor cu ochi la spate, trăitori în a treia Indie sau în insula Ceylon.

Cititorului nu-i sunt însă totdeauna accesibile drumurile

pe care le parcurge scriitorul spaniol în căutarea propriului univers poligrafic. De cele mai multe ori este însă izbitoare senzaţia de *déjà vu,* de pastişă cu ecouri incitante şi enigmatice. Ar trebui, probabil, aşa cum semnalează critica, să căutăm asemeni scriitorului spaniol, într-o nesfârşită serie de autori marginali, aproape de limitele anonimatului, ei înşişi marcaţi de o tradiţie care prevalează asupra notelor personale, manieră prin care, într-un fel, Vila-Matas se complace în a lua în derâdere prejudecata originalităţii şi a faimei. Unul dintre aceşti autori este semnalat sub masca de epitomă onirică a personajului Boj din penultimul capitol. În realitate, Vila-Matas ne trimite cu o precauţie care maschează ironia la argentinianul W.G. Weyland, scriitor obscur care sub pseudonimul Silverio Boj publica în 1942 romanele *El pequeño monstruo /* Micul monstru şi *Áspero intermedio /* Interludiu sever. Se remarcă fără dificultate că titlul celui de-al doilea capitol din *O casă pentru totdeauna (Alt monstru)* este o parafrază transparentă la primul dintre romanele lui Weyland. Acolo scriitorul argentinian realiza o proză a rememorării copilăriei în nota idilică, marcată de cantonarea în limitele unei subiectivităţi fără rezonanţă deosebită în spaţiul ficţiunii literare. În replică, Vila-Matas formulează motivul fiului risipitor, nuanţându-şi personajul cu o uşoară tuşă de frondă diabolică, trimiţând, la rândul ei, la mentalul precreştin care îşi reprezintă copilăria ca pe o ipostază malefică, copios confirmată de imaginea mediatică a adolescentului radical aflat în război deschis cu *establishment-ul* adult. Scriitorul spaniol nu se limitează la selectarea tradiţiei, la stabilirea intertextului, ci legitimează textul ca secvenţă a unei infinite serii de rescrieri în care nimic nu este invenţie, totul este alteritate în limite prescrise. Din această perspectivă abordează Enrique Vila-Matas ponciful costumbrist al feminităţii fatale din nuvela exotică a lui Mérimée. Carmen este de data aceasta un personaj cosmopolit, aparţinând unei civilizaţii urbane moderne, dar degetele fine şi gura senzuală servesc şi aici, ca şi în textul clasicului francez, drept contururi esenţiale ale portretului. Plictiseala din interstiţiile aventurii de care

suferă Carmen gitana se transformă în textul contemporan în lene oblomoviană. Caracterul surprinzător al modalităţilor de semnalare a sursei este un avatar al spiritului ironic al scriitorului spaniol pentru care textul înseamnă, printre altele, rezultatul jocului superior al inteligentei în labirintul scriiturii. Ironia are însă drept obiect în primul rând propria condiţie de narator modern, urmărit de multiseculara tradiţie a textului, neputincios în a controla sau limpezi determinismul obscur al proliferării variantelor. Aceasta pare a fi semnificaţia faptului că eroina lui Vila-Matas se căsătoreşte în biserica din Pompei, amănunt a cărui valoare de indice semantic se circumscrie strict tradiţiei textuale. El trimite la subita şi gratuita furie a naratorului Mérimée împotriva cronicii victoriilor pe care Iulius Cezar le repurtase la Ilerda şi Munda în faţa susţinătorilor şi fiilor lui Pompei. Este o trimitere la prima vedere gratuită ea însăşi, dar care devine suficient de importantă de îndată ce remarcăm că întreaga bucată este o magistrală imitaţie a stilului lui Mérimée, un exerciţiu de virtuozitate nu lipsit de o notă de ironie, în măsura în care sugerează că multe dintre detaliile codurilor culturale pe care le parcurge autorul zilelor noastre sunt lesne confundabile, căci dacă Mérimée aduce vorba despre Pompei (Pompeyo), generalul şi triumvirul, cealaltă *Carmen* conţine o referinţă marginală la oraşul Pompei (Pompeya). Pentru Vila-Matas ficţiunea este doar realitatea (uitată) a unei vieţi anterioare sau paralele a textului. Istoria internă a variaţiilor la text pare să prescrie legitimitatea ficţiunii şi a imaginarului. În *Furtuna în adâncuri* Vila-Matas o prezintă pe Marguerite Duras pregătind un fel de mâncare exotic: sepii în suc (cerneală) propriu. În ciuda aparenţei banale, acest detaliu are şi el un antecedent livresc. Un interesant ghid medieval al drumurilor care purtau paşii pelerinilor spre Santiago de Compostela intitulat *Liber Sancti Jacobi / Cartea Sfântului Iacob* ne încredinţează că, printre reţetele tradiţionale ale bucătăriei galiciene, există una după care se prepară un savuros sos din cerneala de sepia (calmar). Sugestia din textul anonim va fi reluată mai târziu, în

secolul al XVI-lea, de Lucio Marineo Sículo în *De las cosas memorables de España / Despre lucrurile demne de amintire ale Spaniei.* Şi, nu ne îndoim, exemplele de felul acestora ar putea continua.

Concretizarea culturii textelor în ceea ce am numi structura poliepigrafică oferă suficiente argumente pentru a se avansa ideea existentei unei formule particulare a intertextului, a unei iluminări specifice şi divergente a resurselor literaturii de factură intertextuală, dincolo de accepţiunea sa preponderent tehnică. Detalierea acestor argumente rămâne să fie realizată. Romanul lui Vila-Matas îşi propune în primul rând să delimiteze spatii ale căutării unor soluţii globale la drama confruntării autorului cu tradiţia literară şi cu topicul originalităţii creaţiei. Într-o lume marcată cu agresivitate de stilul şi retorica eului creator, romanul *O casă pentru totdeauna* are curajul de a supune atenţiei cititorului termenii clasici, dar aproape uitaţi, ai unei profesiuni de credinţă nonindividualiste. În acelaşi timp, demersul estetic al scriitorului spaniol este dublu marcat de actualitatea literaturii prin non-protagonismul din sfera creaţiei şi impersonalizare în lumea ficţiunii, deci de dubla asumare, la nivelul instanţei auctoriale, a condiţiei antieroice care particularizează umanitatea romanului contemporan.

M.C.

Părinţilor mei
şi Paulei de Parma

„Când sunt singur, nu sunt.”

MAURICE BLANCHOT

AVEAM UN DUŞMAN

1

DE FAPT, nu s-ar fi întâmplat nimic, dacă n-am fi primit sfatul acela realist în fond.

— Nu-l luaţi în seamă, e un bătrân nebun, se crede Împăratul Abisiniei.

Nu numai că n-am ţinut seama de sfat, dar ne-a fost şi mai mult aţâţată curiozitatea pe care ne-o inspira bătrânul acela extravagant ce se plimba prin Nisa sub soarele călduţ de iarnă, făcând gesturi teatrale şi împărţind ordine membrilor familiei, pe care-i lua drept aristocraţi şi miniştri ai curţii sale imperiale.

Am întărit asediul în jurul bătrânului şi astfel, într-o bună zi, am aflat că se numea Yazalde şi că era un argentinian fabulos de bogat, căruia, pentru a nu-l contraria, moştenitorii îi îngăduiau tot soiul de ciudăţenii şi capricii. Curând, foarte curând, soarele iernii de care în aceste clipe îmi este literalmente îmbibată amintirea, a fost martorul tăcut al primului nostru contact cu acel individ ciudat, purtând modele de concepţie proprie, între care se remarca un costum de gală compus din pantaloni de circar, cazacă roşie de croială milităresacă, cu nasturi aurii şi guler împodobit cu trei cruci brodate, însoţite de nume şi rang: Martin Yazalde, împărat al Abisiniei.

Aşa era îmbrăcat când i-am vorbit prima oară, în ţinută de gală, şi arborând cu pompă gulerul brodat cu însemnele identităţii. Laura a fost cea care l-a descoperit în mijlocul unui grup de turişti. Dimineaţa era plăcută şi niciun semn nu prevestea puternicele ninsori care urmau să cadă în numai câteva zile asupra Coastei de Azur. Bătrânul se afla pe Promenade des Anglais. Stătea pe unul dintre

numeroasele scăunele pliante dispuse în şir şi contempla marea în compania altor persoane în vârstă. Ne-am strecurat printre rudele sale servile, care păreau mai degrabă membrii unei escorte decât principi şi miniştri, ne-am apropiat de el şi, vrând să părem mai copii decât eram, l-am îmboldit să-şi descrie imperiul.

Credeam c-o să-i facă plăcere, dar n-a fost aşa. Ne-a privit perplex, apoi ne-a examinat pe fiecare în parte, pe îndelete. A început cu Pedro, continuând cu Soledad, apoi cu mine. Ne-am simţit cu toţii subit stânjeniţi. Senzaţia aceasta a devenit şi mai puternică în clipa în care şi-a pironit privirea asupra Laurei. Aşa cum avea obiceiul în ultima vreme, era îmbrăcată foarte ciudat, ceea ce îi mai adăuga nişte ani la vârsta adevărată: purta o bluză transparentă, fustă şi botine negre şi pălărie albă, cu bor mare. N-am aflat niciodată ce era în capul alor ei când o îmbrăcau astfel. Fapt este că bătrânul i-a adresat o privire stranie şi că eu am simţit atunci, cu o înspăimântătoare precizie, ca şi cum mintea mi-ar fi fost trezită de o explozie mută, că tot ceea ce se petrecea în clipa aceea urma să facă obiectul unei rememorări viitoare; am înţeles dintr-o dată că, ori de câte ori, mai târziu, voi invoca trecutul, va trebui să-mi reamintesc, cu absolută claritate, de privirea tulburătoare a bătrânului.

— Am vrea să ştim cum arată imperiul dumneavoastră, am insistat eu.

A renunţat s-o mai fixeze pe Laura şi s-a hotărât să răspundă. Folosea sintagme misterioase – care astăzi nu-mi mai par la fel de misterioase şi cu care cred că încerca pur şi simplu să-şi evoce copilăria pierdută. Descriindu-şi imperiul, ne-a vorbit despre enorme case de ţară, despre cămări întunecoase şi subsoluri în care se pătrundea la lumina lumânării, de mansarde peste ale căror grinzi pluteau pânze de păianjen şi pe care se desenau păduri şi labirinturi, oraşe neştiute şi ţinuturi niciodată explorate.

L-am revăzut după două zile, în faţa hotelului Negresco. De data aceasta, el a fost cel care s-a apropiat de noi şi, privind-o obsesiv pe Laura, a întrebat-o cu un zâmbet

diabolic dacă îi plăceau posturile anormale. Cum niciunul dintre noi nu părea să priceapă o iotă din toate acestea, am adoptat jocul nostru favorit, care consta în a-ţi lăsa privirea să rătăcească elegant pe deasupra lucrurilor. Eram artişti desăvârşiţi ai privirilor vagi, astfel încât totdeauna ne atingeam scopul, care nu era altul decât acela de a deruta. În ziua aceea bătrânul ne-a căzut şi el victimă, pentru că n-a reuşit să evite capcana. A privit zăpăcit plaja, apoi, încercând să-şi ascundă tulburarea, a spus că, vorbind despre postúri anormale, se referea, de pildă, la mersul în mâini, şi ne-a arătat chiar un vilegiaturist hibernal, care jos, pe nisip, tocmai se dedica acestui sport.

Privirile noastre şi-au reluat hoinăreala elegantă. În clipa aceea, bătrânul, împins parcă de un resort ciudat, şi-a revelat un nemaipomenit apetit pentru conversaţie. Astfel am aflat că se credea foarte tânăr şi în călătorie de studii prin Europa. Spunea că îşi nota în caiete de muzică ceea ce i se părea a fi mai interesant în ţările pe care le vizita.

Şi ce-l interesa, de fapt? Numai şi numai monarhii. Toate notiţele sale se învârteau în jurul acestui subiect. De exemplu, în legătură cu şederea sa la Paris nu-şi mai aducea aminte decât că-l văzuse pe fostul împărat al Franţei.

— E un dobitoc bătrân şi respingător, dar nu i-am spus-o, pentru că n-am vrut să-l supăr, ne-a explicat el, în timp ce-şi flutura victorios caietul de muzică.

La Opera din Berlin văzuse pe scenă un rege şi o distinsă doamnă, care păreau că nu reuşesc să se mai oprească din cântat.

— Slavă Domnului, ne-a spus el, la sfârşit, pe ea au pus-o pe rug şi-au ars-o de vie. Mie, principilor şi miniştrilor mei ne-a plăcut enorm această soluţie.

A luat mâna Laurei şi a mângâiat-o încet, spunându-i că are degete de regină.

— În ceea ce mă priveşte, a adăugat, sunt atât de singur, încât uneori am revelaţia distanţei dintre propriul meu suflet şi acest costum de gală.

Mie, care eram în definitiv un copil, ideea mi s-a părut

amuzantă şi-am izbucnit într-un nestăpânit hohot de râs, căruia i s-au alăturat Soledad şi Pedro. Cred că asta l-a făcut să se simtă jenat, căci, brusc, stârnind oarecare nelinişte printre cei care alcătuiau alaiul, a deschis caietul de muzică la prima pagină şi a început să copieze pe foiţă de ţigară ceea ce se afla scris acolo.

Foiţa, care nu i-a ajuns decât pentru o singură frază, s-a transformat imediat după aceea într-o ţigară pe care a fumat-o cu satisfacţie, în vreme ce anunţa că, înainte să părăsească Nisa, avea de gând să fumeze întreg caietul de muzică.

În noaptea aceea am visat că bătrânul fuma astfel întregul univers şi asta trebuie să fi avut o anumită înrâurire asupra stării mele de spirit, pentru că, reîntâlnindu-l în ziua următoare, mi-a venit ideea să-l întreb dacă nu se simţea obosit după ce transformase lumea întreagă într-un gigantic nor de fum. Mi s-a părut foarte neliniştit din motive care, fără îndoială, n-aveau nimic de-a face cu întrebarea mea.

— Fiecare cu barba lui, mi-a spus el.

— S-a întâmplat ceva, domnule?

— Da. Nu pot să ţi-o ascund, prietene. Presimt o întâlnire teribilă. Sunt sigur că cineva mă urmează sau mă precede, şi un împărat nu se înşală niciodată.

Din acel moment, şi-a deplasat neliniştea spre imaginea nerăbdătoare a Laurei, care se apropia de noi, urmând linia ţărmului mării. În ziua aceea era îmbrăcată complet în alb. Până şi panglica elastică a pălăriei, strâns înnodată sub bărbie, era albă ca zăpada. După ce s-a apropiat îndeajuns, l-a anunţat pe bătrân că-şi va scoate pălăria.

— Scoate-o, scoate-o, i-a spus el, mângâindu-şi uşor titlul imperial brodat pe guler. Ceea ce ea a şi făcut, în timp ce ne explica, cu o extremă delicateţe, că panglica elastică o jenează.

Atunci mi-a trecut prin cap că, asemeni mie, Laura încerca şi ea o oarecare compasiune pentru acel biet bătrân nebun care se credea tânăr şi abisinian. Greşeală mai mare nici că se putea, căci nu compasiune era ceea ce

încerca ea, ci o stranie atracţie.

Laura însăşi mi-a mărturisit toate acestea în ajunul Crăciunului, alături de bradul în care atârnau darurile pregătite pentru noi. Părinţii noştri se strânseseră în casa închiriată de tatăl meu. Peste numai trei zile urma să ne întoarcem la Barcelona. Laura şi cu mine ne desprinseserăm pe nesimţite de grupul rudelor şi ne aşezaserăm pe covor, într-un colţ, cât mai departe de căminul în care focul ardea sărbătoreşte. Aveam în mână două marionete improvizate, cărora le împrumutam voce şi viaţă; una dintre ele se dorea a fi un ventriloc, iar cealaltă o păpuşă obraznică ce-şi ocăra stăpânul cu înverşunare. Laura s-a arătat încântată de jocul pe care tocmai îl inventasem, dar, dintr-o dată, pe când părea complet captivată de firul poveştii, o pisică neagră ca o prevestire rea i-a sărit pe genunchi.

A părut surprinsă, a mângâiat cu prudenţă animalul, şi abia mai târziu şi-a dat seama că pisica o zgâriase. Avea sânge pe degetul ridicat în lumină.

— Nu pricep ce-a apucat-o – am spus eu în timp ce îl descoperise pe Pedro în fundul salonului, alături de foc. Lăsa impresia că e gelos pe noi, aşa cum stătea, pe jumătate ascuns de gulerul ridicat al paltonului pe care refuzase să-l dezbrace, scormonind în cărbuni cu un băţ. Laura a aruncat o privire furişă acelei apariţii ciudate, apoi s-a uitat la mine fix, ca şi cum i-ar fi fost teamă de ceva. O clipă m-am gândit că mă va întreba ce se întâmplă cu prietenul nostru, dar mi-am dat seama că nu el o îngrijora. A închis gura ventrilocului şi a început să-mi vorbească despre bătrân într-un fel care nu putea decât să mă neliniştească.

— Îl voi iubi mereu, mi-a spus ea, chiar şi atunci când va fi mort. Iar când într-o bună zi va muri, îi voi trimite scrisori în mormânt. El mi-a spus că morţii nu mor de tot, atâta vreme cât există cineva care le scrie.

Am rămas pe gânduri cu ochii la foc şi la sânge, întrebându-mă ce fel de dragoste putea să fie aceea. Încă şi astăzi, când îmi amintesc de oribila întâmplare care a

precedat descoperirea trupului neînsufleţit al Laurei, în dimineaţa rece de Crăciun, îmi pun aceeaşi întrebare.

Bătrânul a violat-o cu puţin înainte de răsăritul soarelui, după ce Laura se strecurase afară pentru a-l întâlni. A violat-o şi, văzând că-i moartă, i-a smuls limba cu dinţii. Apoi, la oarecare distanţă de locul crimei, cu luna drept unic martor, bătrânul s-a spânzurat de un copac, în apropierea unei construcţii abandonate, unde noi obişnuiam să ne jucăm.

Puţin mai târziu a început să ningă asupra Nisei şi, pe măsură ce noaptea trecea, bătrânul îşi schimba înfăţişarea. În dimineaţa Crăciunului, trupul lui se legăna în faţa noastră în bătaia vântului îngheţat. Mai întâi nu l-am recunoscut, l-am luat drept un om de zăpadă. Neavând însă idee de ce i se întâmplase Laurei, Soledad, Pedro şi cu mine am fost, pentru câteva clipe şi fără să vrem, răzbunătorii ei. Ne-am jucat de-a aruncatul la ţintă, ochind cu bulgări de zăpadă păpuşa enormă care se legăna în aer, până când leşul a început să se usuce la soare. Atunci am văzut cu nemăsurată groază şi uimire, cum apăreau, rând pe rând, mai întâi numele şi titlul înscrise pe guler şi, puţin mai târziu, chipul congelat al bătrânului, tremurând aburit ca un stindard batjocoritor deasupra periferiilor vieţii.

2

DUPĂ ANI ŞI ANI, alt viol, altă limbă smulsă. Crima s-a repetat întocmai, evenimentul afectându-mă direct şi de data asta.

Pe vremea aceea trăiam la Paris şi nu voi uita până la sfârşitul vieţii clipa în care vestea mi-a fost adusă la cunoştinţă. Am crezut că voi muri pe loc de furie şi de groază. Ca să nu încep să urlu ca un nebun, am încercat să mă gândesc la altceva. Tocmai căzuse asupra oraşului o

puternică aversă. Mi-a venit ideea să ies în stradă, simulând teama ca nu cumva ploaia să fi şters cele trei ferestre luminate ale clădirii de peste drum. Aşa cum am putut verifica, ferestrele erau în continuare la locul lor, ceea ce mi-a redat calmul şi m-a făcut să mă simt reconfortat. M-am liniştit văzând că toate erau ca mai înainte, căci aveam mare nevoie să fie aşa. Ce uşurare pentru mine să văd că ferestrele Margueritei rămâneau fidele vocaţiei lor de a reflecta trecători purtând veşminte largi ale căror pliuri ascundeau trupuri abia întrezărite, în trecere prin acel colţ al cartierului Montparnasse, care îmi aduceau ca totdeauna în amintire aerul inconfundabil, protector şi cald al copilăriei pe care o lăsasem în urmă.

Liniştea m-a părăsit când am coborât în stradă şi a trebuit să înfrunt iarăşi dramatica realitate. Tot cartierul nu vorbea decât despre întâmplare. Într-o sală de festivităţi în construcţie, la doi paşi de cafeneaua Le Dôme, găsiseră cadavrul fratelui Margueritei. Fusese violat, decapitat, iar limba-i era sfârtecată cu dinţii şi smulsă.

Se spunea că poliţia nu deţine nici cea mai mică pistă în stare să ducă la asasin. Dar spre seară, când am reuşit să iau legătura cu Marguerite, sora sfâşiată de durere a victimei, am aflat că există un indiciu. Un funcţionar de bancă, un obişnuit al terasei Le Dôme, susţinea că-l văzuse pe băiat mâncând o îngheţată în compania unui tânăr foarte înalt, şleampăt, extrem de palid, cu păr negru buclat şi cu aer de intelectual.

Mi s-a părut că Marguerite are nevoie de mine şi că nu i-ar fi stricat să lipsească pentru un timp din sânul familiei. Aşadar am căutat-o, am stabilit să ne-ntâlnim la cafeneaua Perec şi o dată ajunşi acolo, am încercat s-o consolez cu fraze banale şi clişee de care mi se făcea ruşine îndată ce le rosteam.

La o masă din apropiere se afla, cu aceeaşi expresie amară pe care i-o cunoşteam din copilărie, Pedro, vechiul meu prieten. Era înconjurat de un alai ciudat de corifei, nişte tineri invariabil trişti şi deprimaţi, care abia de-şi adresau câte un cuvânt, fiindcă, după cum se zvonea prin

cartier, erau adepţii ideii că vorbele semnalează absenţa fiinţei, drept pentru care preferau să se dedice exclusiv îndeletnicirii de a gândi.

Trecuse destul timp de când prietenia care ne legase în copilărie îşi pierduse substanţa, derivând într-o atitudine de indiferenţă reciprocă. Nici măcar teribila întâmplare de la Nisa nu mai reuşea să ne apropie. Viaţa ne purtase pe drumuri diferite. Pedro moştenise o avere importantă şi se ocupa de pictură. Eu risipisem propria-mi moştenire şi eram angajat ca ventriloc într-un cabaret rău famat din Piaţa Pigalle, trăind destul de strâmtorat de la o leafă la alta. Amândoi părăsiserăm Barcelona optând pentru Paris, şi chiar pentru acelaşi cartier al Parisului, dar coincidenţele se opreau aici.

Deşi singurul element lipsă părea să fie imaginea lui Pedro scormonind jarul acelei sălbatice poveşti de Crăciun de amândoi trăite, în seara respectivă nici măcar similitudinea uimitoare a celor două crime nu mi s-a părut a fi un motiv suficient ca să mă apropii şi să-i vorbesc.

Iată însă că o privire distrată, pe care Marguerite şi cu mine o îndreptaserăm la un moment dat spre masa lui, a fost de-ajuns pentru ca amândoi să încremenim de uimire. Trăsăturile celui care-mi fusese pe vremuri prieten corespundeau în mod evident descrierii făcute tânărului deşirat şi şleampăt care-l ucisese pe băiat.

Totul ar fi putut să rămână în limitele unei noi şi nu mai puţin bizare coincidenţe, dacă Marguerite n-ar fi avut ulterior un vis: începea cu o teribilă furtună de zăpadă, din care brusc se desprindea imaginea lui Pedro transformându-se într-un lup satanizat de furie şi urmărind cu sălbăticie un copil căruia până la urmă îi tăia capul cu o seceră de cristal ce scotea urlete prelungi. La sfârşit, capul copilului se rostogolea şi se tot rostogolea, devenind un joben roşu care dansa îndrăgostit de razele lunii pline.

În ciuda deznodământului liric, Marguerite îşi amintea în primul rând partea amară a visului, scenele de groază, astfel că a doua zi, la Perec, s-a dedicat în exclusivitate supravegherii lui Pedro, în speranţa că-i va descoperi

ascunsă sub haină secera de cristal care urla. Planul nu i-a reuşit, în schimb a observat un alt detaliu interesant. Peste noapte, părul cârlionţat al lui Pedro dispăruse ca prin farmec, lăsând la vedere craniul ras, protejat de o pălărie roşie, identică, după cum pretindea cu convingere Marguerite, cu cea care-i apăruse în vis.

Margueritei i se părea evident faptul că Pedro îşi schimbase înfăţişarea tocmai pentru a îndepărta posibile bănuieli. Mi-am spus că nu era cazul s-o contrazic, având în vedere faptul că se afla încă sub puternica impresie a morţii fratelui ei. Dar când a început să insiste cu încăpăţânare asupra ideii că ne aflăm la nici patru metri de asasin, m-am simţit obligat să-i spun că mi se părea absurd, că n-auzisem în viaţa mea ceva mai lipsit de sens şi că, de altfel, fără a avea nici cea mai mică probă în acest sens, nu puteam cere ajutorul poliţiei.

— Nu-i bine – i-am spus – să-i aduci cuiva acuzaţii gratuite, numai pentru că într-un vis oarecare apare o pălărie roşie.

Însă Marguerite a continuat să insiste şi să plângă şi iar să insiste, până-ntr-atât încât, încercând să găsesc o soluţie radicală, m-am oferit să vorbesc cu Pedro şi să-i studiez reacţiile. Deşi, Dumnezeu mi-e martor, nu-mi făcea nicio plăcere, m-am apropiat totuşi cu multă reţinere de acel club exclusivist al abstinenţilor într-ale vorbirii.

În clipa aceea erau atât de incredibil de tăcuţi, încât mi s-a părut că mă fac vinovat de o gravă ingerinţă în lumea gândurilor lor. Cu toate acestea, am mers până la capăt.

— Pedro, aş dori să-ţi vorbesc o clipă.

A ridicat încet capul şi mi-a aruncat o privire care nu-şi ascundea dispreţul, dar nu m-am lăsat intimidat şi, făcându-mă că nu observ, i-am spus:

— Nu ţi se pare că asasinatul din sala de spectacole aminteşte de moartea Laurei?

— Să fim serioşi – mi-a răspuns apatic nu-mi aduc aminte nici măcar cum te cheamă.

— Dar crima asta... am protestat eu.

— Crimă, spui. Dar nu e oare o crimă să mi te adresezi cu

o asemenea vulgară familiaritate?

Nu mă aşteptam să fiu întâmpinat cu prea mare entuziasm, dar nici nu mă gândisem că voi fi respins astfel. N-avea niciun motiv s-o facă, şi asta m-a descumpănit. Am pus această agresivitate pe seama caracterului său extrem de timid, care-l împingea la asemenea reacţii. Oricum, după toate aparenţele, nu-i prea eram pe plac şi am hotărât că cel mai prudent lucru era să revin lângă Marguerite şi să-i spun că Pedro devenise mai ciudat chiar decât putusem bănui şi că n-ar fi rău să cerem ajutorul funcţionarului care susţinea că-l văzuse pe asasin, pentru a căpăta o certitudine.

O oră mai târziu, individul acela, ascuns după un copac şi de la o distanţă prudentă, l-a observat minuţios pe suspect, pronunţându-se imediat în sensul că tânărul respectiv nu-i semăna absolut deloc celui pe care-l văzuse însoţindu-l pe băiatul cu îngheţata.

— Nu e el. Sunt absolut sigur. În plus, tânărul ăsta e chiar mai palid decât celălalt.

— S-a ras în cap tocmai ca să ne inducă în eroare. E capabil să se fi machiat ca să pară mai palid – a insistat Marguerite, care nu voia să se dea bătută.

Funcţionarul de bancă a clătinat de câteva ori din cap în semn de dezaprobare şi-apoi s-a retras. Am crezut că acesta era punctul final al întregii poveşti, dar mă-nşelam. Marguerite nu se lăsa convinsă, părând încă şi mai absorbită de ideile ei. Am încercat să-i explic felul de a fi a lui Pedro în copilărie, delicateţea sentimentelor sale, incapacitatea lui de a chinui sau de a ucide broaştele, rugăciunile pe care le spunea în pat înainte de a adormi... Inutil. Mi-a declarat ritos că avea de gând să-l asedieze cu privirea până ce-l va conduce, mai târziu sau mai devreme, la o stare de tensiune sufocantă, astfel încât, simţindu-se încolţit, să-şi piardă controlul şi să se dea singur în vileag.

— Nu te mai gândi, Marguerite, uită totul... a fost rugămintea pe care am repetat-o cel mai adesea în acele zile în care supravegherea lui Pedro a fost, după toate aparenţele, pe cât de constantă şi strânsă, pe atât de

inutilă, căci el, indiferent şi străin de ideea oricărei presiuni, adopta o atitudine cu nimic ieşită din comun, arătându-se cufundat în gânduri şi oarecum deprimat, foarte zgârcit la vorbă şi mereu înconjurat de la fel de puţin vorbăreţii săi discipoli.

Într-o zi, aşezându-ne înadins în apropierea lor, i-am auzit vorbind despre nenorocirea de a fi tânăr. Aproape că plângeau. Încercam tocmai să urmărim firul fragil al lentei şi pateticei conversaţii când, la un moment dat, cuvintele lui Pedro au făcut-o pe Marguerite să tresară:

— Intrarea în adolescenţă este un proces foarte dureros, pentru că te obligă să-l ucizi pe copilul care sălăşluieşte în tine – spuse acesta cu o infinită tristeţe şi lentoare.

Marguerite m-a privit ca şi cum aceste cuvinte ar fi constituit o mărturisire a vinovăţiei.

— Mi se pare că astăzi nu prea e vânt – a spus unul dintre adepţii tăcerii.

După o lungă pauză, un altul a adăugat:

— De fapt, nu există nici cel mai mic semn de vânt.

Marguerite m-a apucat strâns de braţ şi pentru o clipă am crezut că e pe cale să înnebunească. În ochii ei, gata să iasă din orbite, am citit convingerea că supravegherea lui Pedro dăduse rezultatele aşteptate. În ceea ce mă priveşte, Pedro mi se părea doar oarecum îngrijorat de ritmul în care se desfăşura conversaţia adepţilor tăcerii. Această impresie mi-a fost imediat confirmată de iritarea cu care s-a ridicat, după ce aruncase pe masă câteva monezi.

— Ajunge! Gata, plec. N-am de gând să-mi termin paharul în tovărăşia unor flecari.

După ce-a plecat, am înţeles din rarele şi tărăgănatele comentarii ale discipolilor că în ultima săptămână căzuse pradă unei îngrijorătoare apatii – abia dacă mai mânca –, picta numai purici şi ace şi că dacă toate astea aveau să dureze, era probabil că în curând vor dispărea atât el cât şi pictura sa microscopică.

Fixaţia Margueritei era aşa de puternică, încât din aceste comentarii deduse că presiunile indirecte exercitate asupra lui Pedro începeau să dea roadele scontate. M-am simţit

obligat să-i spun încă o dată că bănuielile ei nu avuseseră niciodată suport real şi că mai bine l-ar lăsa în pace pe un biet pictor care nu făcuse altceva decât să-şi radă craniul. Din dorinţa de a-i oferi un moment de respiro după atâta asediu inutil, i-am sugerat, având în vedere că ancheta poliţiei nu înregistra niciun progres, să le propună părinţilor ei să angajeze un detectiv particular.

— Ca să nu mai trebuiască să dai târcoale făcând-o pe copoiul, i-am spus.

A avut impresia că încerc să-mi bat joc de ea şi de bietul ei frate mort. Mai întâi s-a înfuriat, apoi a plâns. M-a învinuit că sunt lipsit de inimă. I-am spus că nu doream decât să renunţe la bănuielile ei groteşti în privinţa lui Pedro şi să înţeleagă că era destul de pedepsit că nu mai putea picta decât purici şi ace şi, pe deasupra, mai şi slăbise într-un hal fără de hal.

— Nu vezi că nefericitul ăsta nu e-n stare de nimic, cu atât mai puţin de o crimă? i-am zis eu.

— Dacă într-adevăr crezi asta, să nu mai vorbim. E clar? Nu mai avem ce să ne spunem.

Cuvintele ei au atras atenţia celor din confreria tăcerii, care, cufundaţi de la plecarea lui Pedro într-o riguroasă muţenie şi auzind că Marguerite îmi interzicea să vorbesc, s-au înviorat pe loc, ca şi cum ar fi descoperit în ea un nou prozelit.

— Atunci, să nu mai vorbim – am repetat ca un ecou, privindu-i pe tovarăşii într-ale tăcerii.

Marguerite s-a înfuriat iar şi, pierzându-şi controlul, m-a acuzat că unelteam să câştig prietenia complicilor asasinului.

Ca s-o calmez, i-am spus că aveam un plan genial, care urma să atragă într-o cursă subconştientul lui Pedro şi să-l facă să se autodenunţe. S-a uitat la mine cu foarte mult interes. În clipa aceea n-aveam de fapt niciun plan, dar în mai puţin de două secunde am inventat într-adevăr unul, care a stârnit entuziasmul Margueritei.

Era vorba ca Marie, o prietenă comună, pe care Pedro n-o văzuse niciodată, să-i câştige acestuia încrederea şi într-o

zi, pe neaşteptate, să-l conducă până la sala de spectacole în construcţie, adică exact la locul crimei.

— Dacă Pedro este asasinul – am spus e greu de crezut că se va comporta normal într-un asemenea loc. Nu va putea să îndure încercarea şi cu siguranţă se va da în vileag.

Ţoc, ţoc! Marguerite m-a sărutat pe amândoi obrajii, mi-a mulţumit pentru ajutor, adăugând că va vorbi imediat cu Marie, apoi m-a asigurat că ideea mea era genială şi că-mi va fi recunoscătoare toată viaţa. Cu aceste cuvinte dispăru din raza mea vizuală cu o viteză care şi astăzi, când mi-o amintesc, îmi produce ameţeală.

M-am îndreptat spre cabaretul din Pigalle, fără să ştiu că aici mă aştepta o surpriză care avea să-mi zdruncine moralul şi să mă îngrijoreze aşa cum puţine lucruri reuşiseră s-o facă până atunci.

Eram la numărul final din programul meu, constând din a da viaţă unei păpuşi cu numele brodat pe guler şi care se credea împăratul Abisiniei. Brusc, am avut senzaţia că cineva din ultimul rând mă observa cu un interes special, în timp ce sorbea încetişor dintr-un pahar de whisky. Era Pedro. Nu-l distingeam prea bine, în afară de asta era cât se poate de curios ca Pedro să se afle acolo. Totuşi, mi s-a părut că el este.

Yazalde, marioneta mea preferată, se obişnuise cu ideea că nu va smulge niciodată publicului nici măcar un zâmbet. Nu era decât un biet nebun trist, obosit şi înduioşător. Cu toate acestea, în seara aceea, spectatorul din ultimul rând râdea uneori, într-un fel extrem de serios şi agresiv.

Neliniştea provocată de acest incident avea să crească, deoarece în cursul ultimelor spectacole începusem să identific o prezenţă nouă, insidioasă, luând forma unei ameninţări directe la adresa profesiunii mele: vocile marionetelor pe care le mânuiam semănau prea mult cu propria mea voce, astfel încât se putea spune că, în cazul meu, din cauza acestui inamic perfid, faptul de a avea o voce a mea, de la natură, nu constituia ceea ce s-ar numi o calitate, ci mai degrabă un grav inconvenient şi un motiv de

nelinişte.

Aveam un duşman care părea greu de îngenuncheat. Ca totdeauna, mi-am terminat numărul gândindu-mă la necesitatea de a rezolva cât se poate de urgent această problemă. Căzuse cortina, se aprindeau luminile în sală şi în vreme ce încasam cu eroism răceala cu care publicul obişnuia să mă răsplătească, am observat că Pedro sau cel pe care-l luasem drept Pedro dispăruse fără urmă.

A doua zi, la întâlnirea cu Marguerite, n-am vrut să mai complic lucrurile, aşa că nu i-am spus nimic despre spectatorul cu pricina. Pe de altă parte, nu puteam să fiu sigur că era într-adevăr Pedro sau doar un simplu efect al autosugestiei. Poate că nu făcusem decât să mă las condus de pornirea cinică de a folosi păpuşa, fantasma sinistră a copilăriei mele, ceea ce-mi crease impresia că-l văd pe Pedro aşezat în ultimul rând, adresându-mi un reproş mut pentru lipsa de scrupule de a-l fi înviat pe Martin Yazalde, împăratul Abisiniei.

Oricare ar fi fost situaţia, am hotărât că era mai prudent să nu-i spun Margueritei nimic din toate astea. În ziua aceea părea plină de speranţe în privinţa cursului pe care-l luaseră cercetările. Deşi îmi împărtăşea în oarecare măsură scepticismul legat de ceea ce consideram a fi o bănuială nefondată, Marie se arătase dispusă să colaboreze.

Fără să piardă prea multă vreme, l-a abordat pe amicul meu în plină stradă, pe când acesta, marcat de obişnuita tristeţe, se întorcea acasă. Deşi ştia că nu fumează, i-a cerut o ţigară. Astfel s-a făcut primul pas în direcţia unui început de prietenie, în măsura în care, cunoscându-l pe Pedro, acest lucru ar fi fost posibil. Marie era o expertă în arta îmbrobodirii şi în numai câteva zile a reuşit să învingă rezistenţa şi neîncrederea acestuia faţă de cuvinte şi să-l facă să accepte, cu oarecare reţinere, dialogul. Îşi dădeau întâlnire în cafenele de cartier şi curând s-a lămurit faptul că tristeţea fără leac a bietului pictor de purici şi ace se datora unei drame intime, de care eu aveam deja cunoştinţă: era durerea de a fi comis ceea ce el numea cea mai mare eroare cu putinţă, anume abandonarea copilăriei

în favoarea tinereţii.

— Cu siguranţă, nu el e asasinul – ne-a spus Marie în ziua când a considerat că a venit vremea să-şi dea verdictul –, nu-i decât un om trist, un tip mai degrabă lamentabil, care nici măcar nu ştie să profite de banii pe care-i are. Pe scurt, un suflet chinuit şi persoana cea mai plicticoasă pe care-am cunoscut-o vreodată. Se topeşte încet, precum o lumânare. N-ar fi de mirare ca în curând să abandoneze pictura şi chiar propria viaţă, pentru că îi lipseşte forţa de a trăi, cu atât mai mult aceea de a comite o crimă. E în puterea unui demon interior care îl roade fără încetare, ceva care s-ar putea numi *mal de la jeunesse***.** Şi-i foarte slăbit.

— Ai spus că e un suflet chinuit şi că se topeşte ca o lumânare? întrebă Marguerite gânditoare.

— Chiar aşa, dar de ce mă-ntrebi?

Marguerite nu-i răspunse şi rămase cufundată în gânduri. Marie îmi aruncă o privire şi ridică din umeri, apoi începu să desfăşoare o bogată argumentaţie în favoarea convingerii ei de neclintit cum că o persoană atât de lipsită de curaj este incapabilă să comită o crimă. Din punctul ei de vedere, stângăcia şi absenţa oricărui spirit practic erau notele dominante ale caracterului nefericit al persoanei în chestiune.

Aşa se face că se complăcea în rememorarea obsesivă a plimbărilor din copilărie în compania mamei şi mai ales a modului în care aceasta din urmă obişnuia să facă din amănunte nesemnificative de conduită zilnică adevărate teste de aptitudini pentru viaţa practică a viitorului pictor, scoţând în evidenţă astfel latura apatică şi visătoare a micului Pedro.

— Plimbările astea se află la originea faptului că azi pare mai neajutorat şi mai stângaci decât e cu adevărat, încheie Marie.

Marguerite, care însă continua să se încăpăţâneze în ideea că Pedro este asasinul, spuse că tocmai persoanele lipsite de inteligenţă practică ajungeau uneori în situaţia periculoasă de a se crede sau de a se dori mai eficiente şi mai ingenioase decât sunt de fapt.

În concepţia ei, mobilul crimei putea să se regăsească în încercarea de a-şi demonstra sie însuşi că este eficient şi ingenios, deci perfect capabil să pună în practică orice tip de activitate, inclusiv crima.

În faţa acestor dovezi de încăpăţânare, Marie păru să se simtă stânjenită şi sfârşi prin a da uşoare semne de enervare. Insistă asupra faptului că se plictisea teribil în compania lui Pedro şi că nu era dispusă să-şi mai irosească vremea contemplând puricii şi acele pe care le picta tânărul acela lipsit de orice interes. Începând din clipa aceea, n-aveam decât să ne descurcăm singuri dacă eram aşa de convinşi că Pedro este într-adevăr capabil de o faptă precum decapitarea unui copil.

— N-am de gând să mă mai întâlnesc cu el, spuse categoric Marie.

Marguerite o rugă, o imploră să-şi mai amâne hotărârea măcar cu câteva ore şi să ne ajute să clarificăm povestea o dată pentru totdeauna, acceptând să-l conducă la locul crimei unde să-i observe pe îndelete reacţia.

Nu ştiu dacă în clipa aceea Marie n-a minţit în mod deliberat, spunând:

— Tocmai am fost cu el la locul crimei. Ştiţi ce-a făcut? Nici măcar n-a clipit. N-am văzut om mai liniştit. Mi-a spus doar că sălile de spectacol îl deprimă, asta a fost tot. Eu zic că habar n-avea că acolo s-a comis o crimă.

Marguerite rămase pe gânduri şi pentru o clipă am crezut că începe să se îndoiască.

Apoi spuse brusc:

— Ştiţi de ce era atât de liniştit?

— Ţi-am spus doar, interveni Marie. Habar n-avea unde se află, habar n-are de moartea fratelui tău şi-n general de absolut nimic. Amărâtul ăsta pluteşte într-un întuneric total. Şi e îngrozitor de slab.

— Faci o mare greşeală, îi spuse Marguerite, tocmai tu care te crezi atât de abilă. Nu vezi? Nu-ţi dai seama că a rămas imperturbabil tocmai datorită faptului că toţi asasinii revin o dată şi o dată la locul crimei şi că Pedro nu poate să fie excepţia de la regulă, cu singura diferenţă că, de la

comiterea asasinatului, el o face în fiecare clipă? Cu gândul se-ntoarce mereu acolo, mereu. Oriunde s-ar duce, la Perec, pe stradă sau în atelier, el e de fapt tot acolo, la locul crimei. Nu-l părăseşte niciodată, e casa lui, o casă pentru totdeauna. Aşadar, cum ar putea să i se mai pară neobişnuit faptul de a se găsi cu adevărat acolo?

După primele momente de uimire mută, am întrebat-o pe Marguerite dacă ceea ce spusese Pedro constituie o dovadă de care poliţia putea să facă uz.

— Asta e dovada pe care o căutam, mi-a răspuns, dar nu mă gândesc să-l denunţ. N-are decât să-şi continue viaţa pe locul crimei, în casa aceea, a lui pentru totdeauna. Suferă destul din cauza asta, se vede cât de colo, şi aşa se explică şi faptul că-i atât de slab şi că viaţa se stinge în el încet, ca flacăra unei lumânări. Dacă l-aş denunţa, m-aş priva de plăcerea de a vedea cum, pe zi ce trece, pierde tot mai mult din greutate şi cum se transformă într-un purice mizerabil, străpuns de acul cel mai necruţător.

3

CU PREŢUL UNOR SFORŢĂRI eroice, părinţii Margueritei au reuşit s-o convingă că ar fi mai bine pentru toţi dac-ar face o lungă călătorie în Irlanda. Eu am rămas singur la Paris, încercând, trebuie s-o recunosc, un sentiment de uşurare la gândul că voi avea mai mult timp pentru mine şi pentru rezolvarea unei probleme cât se poate de urgente: eşecul îngrijorător, repetat, al artei mele de ventriloc.

În fiecare dimineaţă primeam câte o scrisoare de la Marguerite. După-amiezile, conform unui ritual care a sucombat rapid în monotonie, îi răspundeam în patru rânduri inepte, care evitau constant orice referire la stânjenitoarea problemă a evoluţiei fizice a lui Pedro, despre care ea îmi cerea cu obstinaţie amănunte. Noaptea,

după programul de cabaret, repetam voci noi, diferite de a mea, însă fără niciun rezultat. În ciuda tuturor eforturilor, adevărul e că în duelul ciudat cu propria mea voce progresele erau minime, ca să nu spun inexistente.

Treceam deseori pe la Perec, mă aşezam la o masă liberă şi mă dedicam unui joc pe care tocmai îl inventasem şi care consta în a căuta, printre trecători, pe posesorii unor asemănări fizice cu diverse celebrităţi din istoria Franţei.

Îmi aduc aminte cu claritate un asfinţit când am văzut, mai întâi, un Delacroix furios, probabil un algerian. Apoi a trecut un Maupassant fără mustaţă şi un Voltaire aducând cu un ţap. În continuare, o femeie cu o pălărie semănând a muşuroi de furnici şi o figură care-l amintea pe Ludovic al XIV-lea. În sfârşit, o reuşită imitaţie de Sartre, urmată de Sartre însuşi.

Imitaţia înainta cu asemenea impetuozitate, încât, după ce îi obligase pe mai mulţi trecători să se dea la o parte pentru a-i face loc, abia fu în stare să-l evite pe Pedro, care tocmai intrase la Perec şi se pregătea să se aşeze la masa celor din confreria tăcerii.

Apariţia lui Pedro în raza mea vizuală puse instantaneu capăt jocului, poate şi din cauză că el nu părea să semene cu nimeni. Dacă însă îmi amintesc cu atâta claritate seara respectivă, faptul se datorează nu în primul rând amănuntelor de mai sus, ci mai ales apariţiei subite a unui steag roşu, urmat de o mulţime tăcută. Până şi eu am rămas fără replică. Nu ştiam încă despre ce e vorba, dar, aşa cum aveam să aflu mai târziu, aceea era una dintre primele încăierări ale aşa-numitei primăveri franceze din 1968.

În primele zile am luat parte activ la ciocnirile de stradă şi, cu toate că nu eram student, am acţionat ca şi cum aş fi fost. Îmi făcea plăcere să arunc bucăţi din pavaj în capul poliţiştilor şi să-mi pun la bătaie pe baricade, fără vreun succes de altfel, talentele de ventriloc. Una peste alta, au fost zile fericite, care urmau să fie brusc întrerupte de un straniu val de ghinioane.

Într-una din nopţi, pe când poliţia ne fugărea pe

bulevardele în flăcări, am văzut apărând inexplicabil, de după un colţ, figura fantasmală a lui Pedro care, văzându-mă la rândul său, s-a repezit înainte, mi-a tăiat calea şi s-a ciocnit de mine violent, în plină viteză. Am căzut pe burtă, ceea ce într-o clipă m-a adus în starea de ţintă ideală a bastoanelor de cauciuc mânuite de urmăritorii mei.

Ajuns la spital, n-a fost zi în care să nu-mi pun întrebarea ce putea oare să caute Pedro, noaptea, nemişcat, în umbra acelui zid, ca şi cum ar fi aşteptat momentul prielnic pentru a mă trânti la pământ. Pedro era apolitic şi foarte fricos, ideea că s-ar fi putut alătura demonstranţilor nu era verosimilă.

Ca să nu mă mai gândesc doar la asta, am reluat jocul pe care-l inventasem cu câteva zile în urmă. În fiecare medic sau infirmieră încercam să văd doar apariţii ale trecutului. În legătură cu şederea mea în spital am păstrat amintirea unei senzaţii stranii, care revenea constant în primele ore ale după-amiezii: aveam impresia că, în ciuda tăcerii şi somnolenţei din jur, cineva mă pândea dintr-un colţ anume, întinzându-şi plasa, ca un păianjen, ca să mă prindă în capcană la cel mai mic prilej.

Când, în sfârşit, mi s-a dat voie să părăsesc spitalul, primăvara franceză se terminase şi nu mi-a rămas decât să blestem zilele petrecute în izolare şi mai ales scurta şi ciudata întâlnire cu Pedro, care m-a împiedicat să profit de acea ocazie unică de a experimenta senzaţia complexă de sărbătoare, de revoltă şi de scandal.

Mi-am luat rămas-bun de la medic, de la infirmiere şi de la un poliţist al cărui rol adevărat era probabil acela de spion. M-am îndreptat spre casă. În cutia de scrisori am găsit un plic prin care patronul cabaretului îmi aducea la cunoştinţă că se hotărâse să renunţe la serviciile mele. Mi-am amintit că o nenorocire nu vine niciodată singură. Am plecat spre Place Pigalle pentru a insista să fiu reprimit, dar era evident că norocul îmi întorsese spatele. Ajuns în cabină cu gândul să-mi strâng obiectele personale, am dat peste păpuşa Yazalde aflată afară din cutia ei de culoarea smaraldului, şi trântită pe burtă. Avea nasul turtit, urmare a

unei probabile căderi violente de la înălţime.

Toate acestea nu m-au neliniştit însă în măsura în care avea s-o facă, o oră mai târziu, o altă întâmplare. Pe covoraşul din faţa uşii am găsit un pachet roşcat conţinând fragmente de unghii şi smocuri de păr. Misiva aceea anonimă şi malefică avea să-mi atragă alte nenorociri.

Câteva minute mai târziu, pe când coboram să-mi cumpăr ţigări, mă rostogoleam inexorabil pe scara imobilului. Cineva plasase o coajă de banană în locul ideal pentru a face să-mi rup spinarea în cădere.

Am ajuns din nou la spital. În seara în care urma să plec acasă, complet recuperat, am alunecat în baia proaspăt curăţată de o mână misterioasă, suferind un accident cu urmări grave care m-a ţintuit pe patul de spital încă două luni.

Ca şi cum n-ar fi fost destul, corespondenţa cu Marguerite, singura bucurie care-mi mai rămăsese, a încetat brusc după o ultimă scrisoare prin care mă anunţa că urma să se căsătorească peste puţin cu un bucătar din Dublin.

Eram atât de zdruncinat de evenimente, încât vestea m-a rănit profund şi am hotărât să nu-i mai răspund la nicio scrisoare. I-am trimis o carte poştală conţinând un rămas-bun irevocabil, urmat de un text laconic: „Aş putea să jur că există cineva care se complace în a manevra firele fragile ale destinului meu, cu intenţia clară de a mă atrage în situaţii critice”.

În ziua când, în sfârşit, am părăsit spitalul, am ieşit în stradă păşind cu prudentă exagerată, îngrozit la gândul unui nou accident, al unei noi şicane a hazardului. Trecând prin faţa barului Perec, am hotărât, dacă Pedro ar fi fost acolo, să-i cer o explicaţie în legătură cu ciocnirea aceea care fusese începutul unei lungi perioade negre din viaţa mea.

Dar la Perec nu rămăsese nici urmă din cercul adepţilor tăcerii. Schimbaseră locul de întâlnire. Acum puteau fi găsiţi o sută de metri mai încolo, în cafeneaua Orléans. Aici i-am văzut pe toţi, mai puţin pe cel care mă interesa. M-am

apropiat cu impertinenţă şi i-am întrebat de Pedro. Ei au continuat să tacă adânciţi în gânduri. Cu excepţia celui mai limbut, care îmi dădu de înţeles că doreşte să-mi vorbească între patru ochi.

Ne-am retras într-un colţ. Având în vedere că eu şi Pedro fuseserăm prieteni, mi-a spus el, înţelegea foarte bine că mă preocupa situaţia cât se poate de ciudată în care se complăcea acesta.

— Cred, a continuat el, că meritaţi să primiţi o lămurire în privinţa necazurilor lui Pedro. Îmi păreţi îngrijorat de starea vechiului dumneavoastră prieten, şi această atitudine nobilă trebuie recompensată. Eu sunt singurul în măsură să o facă, după cum vedeţi tovarăşii mei nu vor să-şi întrerupă firul gândurilor. Eu sunt altfel, eu pot să pierd câteva minute cu dumneavoastră.

I-am mulţumit, şi el a continuat.

— Pedro a trecut printr-o perioadă foarte grea şi acum ar dori să se refacă undeva, într-o ţară îndepărtată. În clipa asta e la el, îşi face bagajele, chiar mâine va pleca în căutarea ţinuturilor cu climă blândă din Sud. Mi-a spus că se simte urmărit de un necunoscut căruia îi răspunde prin contraatacuri subtile, care ar putea să aibă efecte dăunătoare asupra adversarului său. După cum vedeţi, e un caz vecin cu nebunia, un caz alarmant.

I-am propus să intrăm şi să bem un pahar lângă bar, ceea ce am şi făcut. Câteva momente am încetat să mai fiu atent la ce-mi spunea tăcutul cel vorbăreţ şi gândul mi-a zburat spre un Pedro transformat de brize marine şi de latitudini pierdute.

— Nu demult, l-am auzit spunând pe tăcutul cel mai vorbăreţ, Pedro mi-a vorbit despre copilărie. La naştere, partea din spate a capului său avea dimensiuni atât de neobişnuite şi era atât de ţuguiată, că moaşa l-a crezut un monstru. Presupun că asta i-a marcat existenţa. Nu ştiu exact ce efect va avea, dar cred că această călătorie îi va prii şi-l va ajuta să depăşească starea de spirit în care se află, ceea ce, din câte se vede, nu-i va fi cu putinţă până ce nu va abandona acest oraş.

— Într-adevăr – am spus –, e o stare de spirit cât se poate de curioasă. Vezi, cel care s-a născut cu partea dinapoi a capului ţuguiată sunt de fapt eu.

— Ah, zise tăcutul cel mai limbut.

Am dat pe gât paharele cu bere şi ne-am despărţit, conştienţi de faptul că nu prea mai aveam ce să ne spunem. Am pornit spre casă, încercând să-mi pun puţină ordine în gânduri, rumegând cele auzite. În cutia de scrisori mă aştepta un alt pachet din hârtie roşcată. N-am vrut să văd ce conţine şi m-am descotorosit de el imediat. N-am reuşit totuşi să scap de nelinişte, de crescânda senzaţie de panică pe care mi-o provoca gândul unor nenorociri viitoare.

Întins pe pat, chinuit de temerile cele mai fantasmagorice (mi-era teamă, de exemplu, că tavanul ar putea să cadă peste mine, sau că nebunul de Pedro ar putea să sune la uşă), am rămas aşa mult timp, fără să îndrăznesc măcar să schiţez o mişcare. La un moment dat am hotărât că cel mai bun lucru pe care puteam să-l fac era să sfidez pe faţă ghinionul, să intru într-o cafenea plină de lume, să găsesc pe cineva în stare să mă ajute să-mi uit spaima de nenorocirile care mă pândesc.

Ajuns în Montmartre, am intrat în cafeneaua cea mai aglomerată din piaţa Clichy. În loc de ghinioane, am avut parte de câteva situaţii norocoase. Eram înconjurat de indivizi plictisiţi, în majoritate turişti, când, dintr-o dată am simţit un val de aer venind din stradă: cineva lăsase uşa deschisă. Am întors capul iritat şi în aceeaşi clipă, tânăra care tocmai intrase a trecut pe lângă mine şi s-a aşezat pe scaunul din faţa mea. Era tot o turistă. Avea un aparat de fotografiat şi s-a apucat imediat să scrie cărţi poştale. Mi s-a părut frumoasă, dar în acelaşi timp, vulgară. Purta un turban foarte ţipător dintr-o mătase în dungi. Fără să mă privească, a chemat chelnerul şi-a cerut un *pastís*[8].

Chiar atunci a mai pătruns în bar o pereche de bătrânei.

---

[8] *Pastís* – băutură preparată prin macerarea în alcool a seminţelor plantei cu acelaşi nume (Artémisia campestris), plantă cu virtuţi halucinogene (n.t.).

El avea o vioară. Bătrâna a întrebat dacă li se permite să cânte şi, de la tejghea, patronul a dat aprobator din cap. În încăpere se revărsară acordurile din *La vie en rose*, o melodie care mie-mi purta întotdeauna noroc şi-mi ridica moralul.

Mi-am terminat vinul şi-am spus cu voce tare:

— Cântecul ăsta pică foarte bine.

Simţeam că astfel îndepărtez ameninţarea unei noi nenorociri.

— Pe mine mă-ntristează – spuse tânăra.

— Cum aşa? – m-am bâlbâit surprins.

— De când am venit la Paris, totul mă întristează.

— Sunt lucruri foarte interesante de văzut aici – am replicat. Ai fost, de pildă, în Montparnasse?

— Încă nu, n-am avut timp.

— Sunt sigur că ţi-ar plăcea. E cartierul meu, îl cunosc foarte bine. Dacă vrei, pot să-ţi fiu ghid. Ai să vezi cum într-o clipă vei scăpa de tristeţe.

Deveni dintr-o dată patetică şi spuse:

— Ah, imposibil, din copilărie sunt locuită de voinţa fermă de a fi tristă. Nimeni şi nimic nu mă va putea smulge din melancolia mea voluntară.

Mi-a spus mai departe că aplecarea ei spre tristeţe se accentuase după ce sosise la Paris. Am vorbit despre oraş, despre cerul lui de un gri de cenuşă, despre poduri şi poeţii lui. După o jumătate de oră ea mi-a spus:

— Ce-ar fi să mergem să vedem cum e faimosul tău Montparnasse?

Drumul în metrou a mai adăugat câteva amănunte la ceea ce aflasem deja despre ea, dar aveam senzaţia că dorea să mă impresioneze, construindu-şi o personalitate falsă. Se numea Jeanne d’Horizon (un nume pe cât de frumos, pe atât de neverosimil) şi era contesă. În urmă cu un an îşi pierduse toată familia, părinţi şi fraţi, într-un accident petrecut într-o insulă din Caraibe, ţara ei de origine. De atunci nu încetase să călătorească, fugind de ţinuturile acelea seducătoare şi calde. Singura ei ţintă era să viziteze, fără excepţie, toate ospiciile din oricare oraş

spre care ar fi purtat-o întâmplarea. Credea că acesta era singurul lucru care ar fi putut s-o facă să uite din când în când de tragedia care-i marcase existenţa.

— Nu cumva pentru tine tristeţea e o formă a plăcerii?

— Sunt un univers interior de tristeţi organizate – îmi spuse.

Fraza mi s-a părut lipsită de spontaneitate, ca o lecţie învăţată pe dinafară. Tocmai voiam să i-o spun, când, ieşind din staţia de metrou, am dat peste un grup de acrobaţi pe picioroange, purtând dominouri şi costume de paiaţă. Dansau în jurul unui imens chimono de mătase, pe care un afiş îl prezenta ca provenind din Buhara.

— E frumos cartierul tău – mi-a spus.

Arătându-i casa în care locuiam, i-am sugerat că, de la fereastra camerei mele, totul putea fi încă şi mai frumos. Am vrut să-i surprind privirea, dar nici nu s-a uitat la mine, nici nu mi-a răspuns. Mi s-a părut că mă arătasem prea nerăbdător şi m-am grăbit să adaug că, oricum, vizita la mine puteam s-o lăsăm pe altădată.

Când am intrat în Perec, la acea oră târzie din noapte plin de clienţi şi de fum, nu mă gândeam decât cum s-o fac să rămână la mine peste noapte. De fapt, era singurul lucru care mă interesa. Am cerut o sticlă de vin şi-am rugat-o pe Jeanne să-mi povestească despre ospiciile pe care le vizitase în călătoria ei disperată prin lume.

Mi-a spus cum în cel din Veneţia întâlnise un bătrân cu barbă căruntă care era convins că decăderea sa fizică nu avea drept cauză faptul că ar fi fost bătrân, ci pe acela că era Palatul Dogilor.

M-am prefăcut foarte interesat şi atent la fiecare amănunt al conversaţiei. Iar când ea a epuizat subiectele, am început să vorbesc eu, despre meseria de ventriloc, despre arta de a-ţi modifica vocea şi a îmbrobodi publicul.

Am încercat o mică demonstraţie constând în a face ca, prin intermediul meu, chelnerul aflat la tejgheaua barului să fredoneze un cântec. Nu mi-a reuşit, am fost penibil. O dată în plus, propria mea voce îmi era cel mai mare duşman. În încercarea extremă de a salva aparenţele, mi-am propus s-

o înduioşez povestindu-i vieţile câtorva ventriloci rataţi.

— N-ar fi rea meseria asta – gândi ea cu voce tare, dar mi se pare o îndeletnicire care în ultima vreme pierde teren. E ceva, cum să-ţi spun, ceva cam desuet.

Pentru a-i dovedi contrariul, am încercat să-i imit vocea afectată, dar încă o dată am dat greş. Tot ce-am putut să scot a fost o serie de cârâieli care făceau să ţi se ridice părul măciucă. Colac peste pupăză, efortul avu drept efect instantaneu o uşoară răguşeală. În schimb vocea mea încetase să mai fie cea de dinainte.

— Să fii contesă e tot o chestie desuetă, i-am spus, şi vocea mi-a sunat aşa cum visasem întotdeauna să sune într-o bună zi vocea marionetei Yazalde.

Nu m-a auzit. Privea absorbită cum chelnerii aşezau pe mese scaunele întoarse şi cum conversaţiile, în aşteptarea orei iminente a închiderii, deveneau aspre şi din ce în ce mai înfierbântate.

— Sunt ca nişte copii, am spus eu cu o voce uşor zdrenţuită şi zgârâiată.

— Eu am ucis un copil. Pentru a păşi pragul tinereţii a trebuit s-o asasinez pe copila care sălăşluia în mine. A fost teribil de dureros, crede-mă.

Cuvintele ei au răsunat ca un ecou metalic şi surd al vocii lui Pedro. Încă nu-mi revenisem din această surpriză, când m-am trezit cu alta. Punând pe masă paharul gol, mi-a spus cu un accent voit seducător:

— Ce-ar fi să-mi arăţi ce spuneai că se vede de la fereastra ta?

A treia, de data asta dezagreabilă, surpriză aveam s-o primesc la intrarea în casă. În cutia de scrisori cineva aşezase cu grijă un pachet înfăşurat în hârtie roşcată. Enervat la culme, l-am deschis, aşteptându-mă să găsesc aceleaşi smocuri de păr şi fragmente de unghii. De data asta însă pachetul conţinea o limbă pe jumătate putrezită. O bucată de hârtie în care era înfipt un ac aducea următoarea lămurire: „Asta e o limbă de pisică”. Am făcut în aşa fel încât Jeanne d’Horizon să nu vadă nimic şi, fără să-mi pierd, calmul, am aruncat pachetul în stradă. M-a

întrebat dacă întotdeauna procedam astfel la primirea corespondenţei.

— Nu suport să primesc daruri de la admiratori, am spus.

O altă surpriză, a patra, nu avea să se lase prea mult aşteptată. După ce-am intrat în casă, mi-a interzis categoric s-o iau în braţe, să încerc s-o sărut, mai pe scurt, să mă apropii în vreun fel de ea. S-a răsucit brusc şi a protestat cu o forţă neobişnuită:

— Nu mă aşteptam din partea ta. Drept să-ţi spun, m-ai dezamăgit.

Am îngăimat cu greu o scuză. S-a îndreptat spre fereastră, dar n-a privit afară, ci s-a uitat la mine, de-a dreptul furioasă, şi a zis:

— De fapt, eşti de o naivitate desăvârşită. De multe ori lucrurile nu sunt deloc ceea ce par a fi. De exemplu, nici măcar nu-ţi trece prin cap că un amic oarecare ar putea să-mi facă o ofertă, o ofertă foarte tentantă, pentru a manevra în aşa fel totul încât şi eu şi el să ne distrăm un pic pe socoteala ta.

— Pe cine ar putea interesa o asemenea manevră? am întrebat uşor mirat.

Nu mi-a răspuns şi am considerat că vocea mea, evident răguşită, devenise neinteligibilă. Dar, imediat, ea avea să-mi demonstreze că înţelesese perfect. S-a întors brusc spre mine şi mi-a spus:

— Deci vrei să ştii cine ar avea interes să-ţi facă şicane, aşa-i? Foarte simplu. Să zicem că-i vorba de cineva care ar fi încântat ca eu să te fac să crezi că sunt o femeie uşoară, iar după aceea să-ţi râdă copios în nas.

Mi-am spus că toate astea nu erau decât un pretext ca să nu facem dragoste. Dar pe de altă parte, putea fi exact invers. Poate cu acele cuvinte nu voia decât să întârzie momentul voluptăţii, pentru a mă face s-o doresc şi mai mult. Aşa că am reluat asediul cu şi mai mare elan, dar ea m-a împins cu brutalitate şi mi-a pecetluit obrajii cu două palme trufaşe. Ca să rămân în picioare, a fost nevoie să mă agăţ de o draperie care mi s-a prăbuşit în cap.

Buimăcit de-a binelea, m-am ridicat şi-am întrebat-o ce

fel de muzică preferă. Mi-a spus că absolut niciuna. Neştiind ce să mai fac, m-am uitat pe fereastră şi-n clipa aceea mi s-a părut că zăresc un tânăr foarte înalt, cu păr negru şi ondulat. Sprijinit de un felinar de pe strada Diderot, părea că ne spionează. M-am uitat mai bine. Ceva din rigiditatea trupului, din poziţia şovăielnică a picioarelor pe asfalt îmi spunea că nu putea fi vorba decât de Pedro însuşi. Totuşi nu-mi era uşor să mă asigur că era el cu adevărat, căci umbrele nopţii şi depărtarea mă împiedicau să văd clar, dar am constatat că sosise momentul să mă înfurii. Am stat o clipă la îndoială asupra modului în care era mai bine să procedez şi într-un târziu am spus:

— Aş putea să ştiu de ce-ai mai urcat dacă nu vrei nici să asculţi muzică, nici să fim împreună, şi nici măcar nu catadicseşti să te uiţi pe fereastră?

Şi-a aprins tacticos o ţigară, a zâmbit şi, aranjându-şi turbanul, mi-a replicat:

— Eşti de-a dreptul incorigibil. Ţi-am mai spus, ventrilocule, am urcat la tine doar ca să văd cum rămâi cu buzele umflate.

În clipa aceea vocea ei avea inflexiuni vulgare, foarte diferite de registrul distins al unei contese caraibiene. M-am uitat din nou pe fereastră. Iscoada se topise în noapte.

— Ia să vedem, am spus. Îl cunoşti pe Pedro?

Şi-a stins ţigara şi mi-a spus cu evidentă batjocură, arcuindu-şi gâtul:

— Ai nişte urechi oribile.

— Îl cunoşti pe Pedro? – am insistat.

— Pene pe pepene, veni răspunsul, care-mi sună ca o insultă.

— Ajunge, am strigat. O să te violez. Sunt expert în violuri. Expert, pricepi?

Nu s-a speriat deloc. Şi-a aprins încă o ţigară, mi-a suflat fumul în nas şi mi-a spus sfidător să am grijă să nu mă violeze ea pe mine, încă şi mai mult decât o făcuse deja. Siguranţa şi cinismul ei m-au dezarmat definitiv. Am condus-o până la staţia de taxiuri şi, în ultima clipă, m-am lăsat pradă slăbiciunii de a o întreba dacă aveam să ne mai

vedem vreodată.

— Am serioase îndoieli, mi-a replicat. Uitasem să-ţi spun mai devreme că mâine plec la Marsilia unde, mai mult ca sigur, există un ospiciu de foarte mare interes. Aici ţi-ar sta ţie de minune. Ciao! Şi somn uşor.

În timp ce taxiul demara, am văzut luminile unei maşini care rula încet spre mine accelerând apoi dintr-o dată, cu intenţia clară de a mă lovi, lucru pe care l-am evitat printr-o săritură instinctivă. Ceea ce n-am putut evita însă a fost să-mi simt fiecare os lovindu-se de asfalt şi să mă aleg cu diverse răni uşoare şi mai ales cu moralul serios afectat, pentru că era evident că cineva tocmai încercase să mă ucidă.

În noaptea aceea am dormit foarte prost. M-am prăbuşit în tunelul negru al unui coşmar în care apărea mai întâi limba de pisică mişcându-se în ritmul muzicii interpretate de nişte viermi. După aceea limba călătorea într-un taxi şi la capătul drumului refuza să plătească, apoi sfârşea transformându-se într-o siluetă în smoching negru care mi s-a desluşit a fi chiar Pedro în ipostază de ventriloc, manevrând cu oarecare greutate o marionetă, replică identică a Jeannei d'Horizon. Cuvintele marionetei, în care răsuna ecoul surd şi metalic al vocii lui Pedro, vorbeau de tristeţea profundă pe care o dădea tuturor lucrurilor acel *mal de la jeunesse.*

Deodată, un fascicul puternic de lumină se oprea asupra lui Pedro care, agitând o pălărie roşie şi aruncându-mi priviri încărcate de o ură adâncă şi fără frâu, se apropia încet de mine, până ce, ghemuindu-se lângă umărul meu, îmi şoptea la ureche:

— Eu eram un ucigaş de copii şi te ocheam cu o praştie; iar tu erai o broască râioasă, oribilă, plină de bube. Te privesc prin cătare, piatra va pleca din mâna mea cu viteza glonţului. Vocea ta îmi aparţine acum. Dacă eşti grozav, încearcă să mă imiţi aşa cum te imit eu. Şi caută-mă, deşi s-ar putea spune că m-ai găsit deja.

M-am deşteptat în puterea nopţii, foarte tulburat. O bucată din tencuiala tavanului s-a desprins căzând peste

paharul cu apă pe care mă pregăteam să-l dau pe gât împreună cu o aspirină. Am strâns pleoapele, îngrozit de potrivnicia soartei. Nu mai încăpea nicio îndoială, era inutil să mă ascund după deget. Pedro fusese cel care-l violase şi-l decapitase pe fratele Margueritei, care se ciocnise intenţionat de mine în faţa Sorbonei, care-mi trimitea pachetele în hârtie roşiatică, care aşezase coaja de banană special ca să-mi rup gâtul, care spălase lespezile din toaleta de la spital ca să alunec în zori, care trântise cu faţa în jos marioneta întruchipându-l pe împăratul Abisiniei, care se folosise de o actriţă ca să mă ia în râs, care încercase să mă prindă sub roţile unei maşini şi să mă ucidă.

El era, el. Bănuiala că cineva din umbră trăgea cu o mână răutăcioasă de firele destinului meu se confirma din plin. El era, el. Motivele pentru care mă urmărea cu acea ură fără egal îmi scăpau, poate că nici nu existau motive, poate hotărâse ca ura lui sălbatică împotriva întregii omeniri să fie întoarsă în mod gratuit asupra unui singur om, şi mă alesese pe mine pentru asta.

Mi-era totuna, fapt e că aveam un duşman, şi cu asta nu era de glumit. Tocmai îmi treceau prin minte astfel de gânduri când, dintr-o dată, m-a invadat sentimentul că de fapt coşmarul acela mă deposedase de ceva foarte intim.

Am aprins lumina. Stând lângă lampa cu lacrimi de cristal, am încercat să vorbesc cu păpuşile şi atunci am văzut că nu mă înşelam, că într-adevăr îmi lipsea ceva foarte intim. Vocea mea nu mai era vocea mea. Suna distorsionat, iar registrele ei se înmulţiseră.

Îmi pierdusem propria voce.

Nu ştiam de fapt cine erau, nici de ce veniseră la mine în acea fragilă clipă a nopţii, ţesută din groază şi aspirină, dar era clar că cineva convocase la mine acasă voci ale unor personaje diverse, care povesteau pasaje ale propriilor lor vieţi.

Scăpasem de principalul duşman al meseriei mele, căci vocea mea nu avea să mai fie niciodată cea de dinainte. În acelaşi timp, eu însumi mă degradasem în alte voci într-un mod pe care l-aş numi exemplar; era vorba de voci ale unor

marionete care, începând cu noaptea aceea, urmau să se bucure de privilegiul de a trăi vieţi multiple.

Eram unul singur şi eram mai mulţi. Spunându-mi asta, în toiul nopţii pariziene, am simţit cum se naşte în mine un val de emoţie blândă. Semn că în curând viaţa mea urma să ia o altă întorsătură.

Aşa a şi fost, căci, în ziua următoare, sub un cer acoperit şi pe un frig de crăpau pietrele, cel care mă ura şi-a luat valiza şi a părăsit oraşul. O dată cu el, dispărea şi geniul meu rău. De asta sunt mai mult decât convins, pentru că, din ziua următoare, ghinioanele au încetat să mai curgă. Mă aşteptau, de-a lungul vieţii, alte şi alte situaţii adverse, dar mai rare în timp şi mai ales distribuite într-o formă mai civilizată şi mai puţin arbitrară.

Totul s-a schimbat în asemenea măsură încât am început chiar să mă bucur de favorurile zeiţei Fortuna. Progresele pe care le-am făcut în profesia mea, o dată scăpat de urmărirea celui care mă duşmănea, mi-au deschis porţile teatrului Antoine şi-am început să fiu respectat ca ventriloc şi să mă bucur de un limitat, dar solid prestigiu, care a sfârşit prin a se concretiza într-un oarecare succes internaţional. Ce duşman abil! Ce serviciu nemaipomenit îmi făcuse! Din câte ştiu, trăieşte şi azi într-o îndepărtată insulă din Pacificul de Sud. Acolo probabil păstrează vocea mea într-una dintre acele cutiuţe de argint cu care atât de mult se mândresc colecţionarii de uri gratuite.

ALT MONSTRU

N-AM PUTUT să dorm toată noaptea şi, dacă pentru mine insomnia este un lucru obişnuit când călătoresc în tren, de data asta ea avea o faţă nouă, caracterizată prin apariţia impertinentă şi aproape obsesivă a unei lumini care răsărea din întuneric de îndată ce stingeam veioza din cuşetă. Era o lumină crepusculară, de un cenuşiu catifelat şi pufos, misterios de tristă, străbătută de enorme bancuri de ceaţă îndepărtată: o lumină melancolică pe care nu-mi amintesc s-o mai fi văzut vreodată, nici măcar în picturi.

La primele ore ale dimineţii m-am refugii în lectura unui aşa-zis Bildungsroman, în care personajul central se căleşte şi se maturizează încetul cu încetul, pe măsură ce acumulează experienţă: de fapt, o poveste şi o iluzie ca oricare alta, pentru că experienţa (între timp am ajuns la această concluzie) nu serveşte la nimic.

În jurul orei zece am ajuns la San Sebastián şi, aşa cum fusesem înştiinţat în scrisoare, în gară nu mă aştepta nimeni. M-am oprit să privesc un individ excentric şi solemn, care, legat la ochi, se străduia să picteze un tablou reprezentând clădirea veche a hotelului gării. Rezultatul final nu era decât o mâzgălitură care semăna cu un copac devastat.

Am zâmbit discret, amintindu-mi o scenă asemănătoare petrecută cu douăzeci de ani în urmă la Ceuta. Tocmai mă prezentasem pentru încorporare, când am văzut un membru al Legiunii Străine pictându-şi, cu ochii ascunşi după nişte ochelari cu lentile negre, propria execuţie prin împuşcare.

Mi-am deschis umbrela, încercând să mă apăr de burniţa sâcâitoare, mi-am despăturit harta şi am ieşit din gară, îndreptându-mă pe jos spre telefericul din Igueldo.

M-a cuprins o oarecare panică şi era logic să fie aşa, căci

rândurile pe care Julio mi le trimisese nu lăsau loc pentru prea mult optimism: „Sunt douăzeci de ani de când ai încetat să-mi acorzi cel mai mic interes, şi acum te-ai hotărât să vii să mă vezi. Foarte bine, treaba dumitale. Am alăturat o hartă care o să te ajute să-ţi îndrepţi paşii spre Villa Estefania, unde eşti aşteptat pentru a ţi se oferi ospitalitate, dar şi şfichiuirea de bici a furiei mele”.

Nu scria deloc rău pentru un tânăr de şaptesprezece ani. Cu gândul la toate astea, am ajuns la poalele versantului în vârful căruia se afla staţia de funicular şi-am început să urc poteca pustie care, pas cu pas, mă apropia de cele două amfore de piatră. Din ele răsăreau într-adevăr cele două spirale ale cactuşilor, atât de precis indicate în harta desenată de Julio. Puţin mai încolo, se vedea casa sumbră şi impunătoare. Mi-am continuat drumul depăşind bariera ridicată de un oribil grilaj de fier, apărat de nişte dulăi care, spre surprinderea mea, îmi arătară respect. Când mă apropiasem deja suficient de casă, am văzut ieşind de după un copac un tânăr ud până la piele, care începu să meargă potrivindu-şi paşii cu ai mei şi fluierând, ceea ce-mi păru a fi un timid refren apaş.

Am priceput imediat că este Julio. L-am salutat, dar el a continuat să fluiere fără să-mi răspundă şi fără să mă privească. Mergea cu paşi târşiţi şi brutali, brăzdând energic stratul de frunze uscate care acoperea cărarea. Julio semăna destul de mult cu imaginea pe care mi-o făcusem privind cele patru fotografii trimise de el de-a lungul anilor. Părul bogat, strâns la ceafă, era de un brun incert. Ochii mari, rotunzi şi bulbucaţi făceau încă şi mai evidentă transparenţa tenului ca de sticlă peste care lama aparatului de ras nu trecuse de prea multe ori. Era nervos şi sprinten, înalt şi puternic, o apariţie ciudată şi ingenuă în acelaşi timp, semănând mult cu maică-sa.

În primul rând i-am făcut un reproş amical în legătură cu manierele lui arogante şi, mai ales cu modul în care se încăpăţâna să nu-mi vorbească.

— Sunt zile în care prefer să nu comunic, mi-a spus cu o impertinenţă aproape sfidătoare.

— Ştii, ai crescut foarte repede, i-am spus pe un ton afectuos, cu ajutorul căruia încercam să mi-l apropii. Eşti foarte înalt pentru vârsta ta. Eu mi-am dat drumul foarte târziu. Evident, nu există niciun motiv ca o generaţie să semene cu alta.

— Aş vrea să ştiu de ce-ai venit.

Venisem la Villa Estefania ca să văd care era situaţia după moartea Elenei şi pentru că se deşteptase în mine un fel de sentiment al datoriei la aflarea veştii că Julio îşi pierduse mama. Însă în loc să-i explic toate astea, am început să-i descriu misterioasa lumină din amurg, de un cenuşiu catifelat şi pufos, care nu mă lăsase să închid un ochi tot drumul de la Barcelona până aici.

— Ajunge, prostii! a ordonat el. Imediat dumneata a spune de ce apărut aici cu ridicolă umbreluţă de soare.

— Nu e umbreluţă de soare, e o umbrelă.

— Eu a repeta şi a nu avea prea multă răbdare. A vrea să ştii ce a veni dumneata aici.

Mi-am spus că dacă vrea să se joace de-a indianul şi feţele palide, aveam s-o fac şi eu.

— A veni a-ţi da sfaturi, deoarece tu a avea nevoie, i-am zis eu.

Cuvintele mele l-au descumpănit vizibil, ca şi cum muzica lor paternalistă („Sunt aici, îţi pun la dispoziţie experienţa mea…”) ar fi îmblânzit fiara care se ascundea înăuntrul lui. Aproape că s-a frânt sub povara tandreţei pe care i-o inspira o frunză căzută pe cărare. Atunci am avut impresia că sfaturile mele ar fi putut să-i câştige până la urmă încrederea.

— Să nu-ţi legi viaţa niciodată de nimeni, i-am spus după aceea, când ajunseserăm deja în faţa casei. Mai înainte însă îi vorbisem despre Elena, mama lui.

— Era o femeie foarte inteligentă, i-am spus. Avea o personalitate debordantă şi, chiar dacă n-ai să mă crezi, trebuie să-ţi spun că am iubit-o, am iubit-o cu adevărat. Dar nu eram făcuţi să trăim împreună. Am încercat la Ceuta şi mai târziu la Barcelona, dar a fost un dezastru. Asta nu înseamnă însă că n-am iubit-o, am iubit-o din tot sufletul.

Julio mă asculta cu privirile rătăcind pe un orizont enigmatic.

— Află, dacă nu ştiai deja, că eu m-am despărţit de mama ta cu convingerea clară că, după ce te vei fi născut, nu vei duce lipsă de nimic şi vei fi în mâini cum nu se poate mai bune. La urma urmelor, copiii sunt întotdeauna ai mamelor.

— Cauţi scuze, îmi răspunse el, oarecum obraznic.

— N-am nevoie de nicio scuză, Julio. Poate-ţi vor părea monstruoase unele adevăruri pe care am de gând să ţi le spun. Dar trebuie să ştii de pildă că lumea asta nu e o bătaie cu flori. Şi că viaţa dincolo de Villa Estefania e dură, seacă şi respingătoare.

— Cauţi scuze, a repetat el, ceva mai puţin obraznic.

Întreaga aroganţă a replicii dispăruse pe nesimţite până să ajungem la uşa casei, timp în care eu nu încetasem să-i dau diverse sfaturi, ultimul fiind acela de a nu-şi împărţi viaţa niciodată cu nimeni.

— Niciodată, auzi? Niciodată să nu te legi de cineva. Suntem singuri şi murim singuri, aşa că e bine să învăţăm să şi trăim singuri.

Deschizându-ne uşa, majordomul îi recomandă lui Julio să-şi schimbe imediat hainele, ocazie de care m-am folosit şi eu pentru a-i mai da un sfat.

— Ud cum eşti, i-am spus, există pericolul să te alegi cu o răceală, ar fi bine să te schimbi.

Mi s-a părut că începea să se sature de sfaturile mele.

— O să mă schimb, a spus, o să mă schimb, dar mai întâi vreau să-ţi arăt camera ta.

M-a condus într-o încăpere foarte luminoasă, în care trona silueta unui tânăr decadent, pe care o pictasem în Ceuta. Era o acuarelă de un prost-gust înfiorător, singurul obiect care-i rămăsese Elenei de la mine.

O bună parte a dimineţii mi-am petrecut-o în cameră desfăcându-mi bagajul şi bând votcă asezonată din belşug cu piper, până ce am simţit o pâclă pe creier şi a trebuit să-mi bag capul sub jetul robinetului. La ora prânzului, am coborât în sufragerie, unde l-am găsit pe Julio care, aşezat

în faţa pianului, schiţa fără tragere de inimă, figura unui tânăr purtând o pălărie cu bor mare. Era o schiţă pe care o repeta fără oprire din cauza dificultăţii în a reda privirea stinsă şi orientală şi mai ales rictusul gurii, vag uneori, alteori gol, sau pur şi simplu nătâng.

L-am văzut făcând vreo zece portrete ale acelui tânăr imberb sau, cu alte cuvinte, repetând acelaşi desen care părea condamnat să rămână veşnic neterminat şi totodată să amintească, în treacăt fie spus, într-o mare măsură, figura bietului Julio. Mai avea mult până să fie un bărbat adevărat, dacă vreodată avea să ajungă la acest stadiu de desăvârşire a desenului.

— Să fii bărbat, i-am spus, este un lucru foarte periculos. Numai câtorva le reuşeşte. E o meserie grea, la fel ca aceea de toreador, pentru că cere un mare curaj. Iar în străfundurile ei se află mormântul.

M-a certat că băusem prea mult, ceea ce m-a deranjat, pentru că şi alcoolul cere curaj, fiind de fapt încă un mod de a-ţi risca viaţa.

— Ascultă, i-am spus, desenul tău va fi terminat doar în ziua în care vei deveni un bărbat oţelit de vreme şi eşecuri. Unul dintre acei bărbaţi care au sorbit paharul până la ultima picătură, pentru că au iubit prea mult şi au cerut prea mult de la viaţă. Şi acum – am făcut-o eu pe prostul – Picasso dragă, adu-mi înc-un pahar, să uit de lumea-ntreagă.

— Nu ştiu dacă voi fi vreodată un bărbat adevărat, mi-a spus furios, deocamdată sunt desenator şi, în plus, poet şi pianist. Ceea ce mi se pare evident este că însemn mult mai mult decât tine, biet ventriloc oţelit de vreme şi de eşecuri, n-am ce-ţi face, vezi, asta e.

— Vezi! Mă simţeam profund rănit. Şi ce vezi, de fapt? Ce vede tânărul domn? Nimic nu vede. Ce-ar putea să vadă? Habar n-ai măcar de ceea ce ai putea să vezi. Să vezi şi să nu crezi.

Câteva clipe a rămas năucit, timp în care, la rândul meu coborând tonul vocii, am redevenit conciliant.

— La ce te gândeşti, Julio?

— De fapt, pe tine te-au oţelit timpul şi succesul, nu eşecul, cum spuneam adineauri. Te rog să mă ierţi.

— Aşa e mult mai bine. Şi-acum... la ce te gândeşti, Julio?

— Acum, la nimic. Nu mi-ai lăsat destul timp de gândire.

— *Gândeşte!* am ridicat vocea, am devenit fioros. Trebuie să te gândeşti la toate, trebuie să încerci totul înainte de a fi prea târziu. Încearcă să afli cum eşti de fapt înainte să mori.

Julio n-a părut impresionat. Mi-a spus că memorase sfatul meu pe dos şi mi-a făcut o scurtă demonstraţie:

— Cum să mori înainte eşti cel care să afle încearcă.

Asta m-a cam scos din sărite şi-am schiţat o grimasă de oroare. Imperturbabil, Julio mi-a sugerat să trecem la masă şi-a început iar să mă certe că beau prea mult, pentru că, spunea el, când beau fac prostii.

În timpul mesei, încercând să ne destindem, am vorbit despre fotbal. Au fost cu adevărat singurele momente de relaxare ale şederii mele la Villa Estefania. Am vorbit despre Matt Busby şi despre echipa lui Manchester United, dispărută într-un avion dispărut.

După-amiază, i-am propus lui Julio un duel al grimaselor. I-au plăcut foarte mult atât ideea, cât şi regulile jocului. Amândoi trebuia să ducem până la ultimele consecinţe grimasele cele mai personale, individuale şi intime, cele mai dureroase şi brutale, fără să slăbim ritmul vreo clipă.

M-am dovedit a fi cel mai grimasant. Grimasa finală, când, trăgându-mi cu degetele mari colţurile gurii, îmi dezgoleam dinţii şi-i făceam să iasă în afară, în timp ce cu degetele mici trăgeam în jos pleoapele, a fost atât de monstruoasă, încât Julio n-a putut să inventeze alta mai groaznică şi s-a dat bătut.

Noaptea, coborând în sufragerie cu gândul de a-l ruga pe Julio să-mi cânte ceva la pian, l-am găsit scriind un lung poem, în care se repeta ca un refren ideea că viaţa avea o curgere lentă şi dulce ca mierea.

Lentă şi dulce. Primul lucru care mi-a trecut prin cap a fost că versul părea o metaforă a heroinei. Dar nu, Julio nu se droga. Poemul său era pur şi simplu mieros.

— Viaţa, i-am spus, e respingătoare. Lumea asta e infamă, grimasantă, merluciană, rechiniană, băloasă şi trinitară. Viaţa nu e viaţă şi nu e nimic.

A râs. Am compus o grimasă înfricoşătoare, şi el a râs şi mai tare. Printre chicoteli caraghioase, am continuat să vorbesc, de data asta mai serios, de fapt foarte serios:

— Adesea, când trebuie să ies în scenă îmi dispare orice urmă de bucurie. Faptul mă agasează nespus, pentru că brusc încep să mă gândesc: la ce bun toate astea? Azi suntem, mâine nu mai suntem. Ne naştem fără să ştim de ce. Trăim, suferim, acţionăm, admirăm, dispreţuim... De ce? Ca mai la urmă să murim şi nimeni să nu ştie că am trăit vreodată.

Încetase să mai râdă, iar eu am continuat:

— Într-o bună zi, cineva ne pronunţă numele pentru ultima oară. Apoi peste toate se aşterne tăcerea, vine uitarea, pentru totdeauna. Ascultă-mă bine, Julio, să nu-i doreşti nimănui să se nască. Cea mai oribilă chestie este să afli în ce constă viaţa asta mizerabilă şi, în ciuda tuturor argumentelor şi în deplină cunoştinţă de cauză, să aduci pe lume copii. Pentru aşa ceva e nevoie de cinism, de curaj şi chiar de cruzime. Deşi, din nefericire, mulţi sunt în stare s-o facă. Aşa suntem, – am schiţat o altă grimasă înspăimântătoare – până-ntr-atât suntem de monstruoşi, până-ntr-atât.

Drept răspuns, Julio şi-a concentrat enigmatic forţele într-o grimasă ridicolă, constând în a-şi împreuna toate degetele în dreptul nasului, pentru a imita un fund de găină. Apoi a plecat.

Toată ziua următoare Julio m-a evitat. Am crezut că poate se simţea jignit sau înfricoşat. Pe la mijlocul după-amiezii însă mi-a părut pur şi simplu adâncit în gânduri, căutând formula potrivită pentru a-mi comunica ceva important.

În sfârşit, seara, când deja eram în pat, a intrat în camera mea şi m-a întrebat dacă ştiam pe dinafară componenţa echipei Vasco da Gama de la sfârşitul anilor cincizeci.

— Nu prea, i-am spus.

— Nici eu.
— Numai pentru asta ai venit?
— Da.
S-a lăsat o îndelungă tăcere.
— De fapt, nu numai. Adică şi da şi nu. N-am venit să-ţi spun ceva sau, ceea ce e-acelaşi lucru, am venit ca să nu-ţi spun nimic.
Mi-am dat seama că e foarte nervos.
— Uite, spuse înroşindu-se brusc, aş dori, dacă-mi dai voie, să-ţi aduc la cunoştinţă fără întârziere apropiata mea căsătorie cu Ana Rekalde de Urbieta.
Am adoptat o atitudine care vădea neplăcerea şi mi-am aţintit privirile asupra unui fluture de noapte care se zbătea la fereastră.
— Mama era de acord, spuse mai departe, spunea că n-aş fi putut face o alegere mai bună. Mâine, ea şi părinţii ei sunt invitaţi să ia prânzul aici, vreau s-o cunoşti. Am dori să ne căsătorim cam peste două luni, dată care coincide cu intrarea mea în Armata Aerului. M-am prezentat voluntar la aviaţie şi am fost repartizat la baza din Reus. Asta e undeva în apropierea Barcelonei, când o să fii şi tu în oraş, am putea să ne-ntâlnim, dacă vrei. Ana mă va însoţi la Reus, iar dacă vei da vreodată spectacole la Barcelona, vom veni împreună la teatru. Mi-ar face plăcere să te văd pe scenă. Cred că eşti teribil de amuzant deghizat în prăjină cu o pălărie în vârf. Ne dorim un copil, unul singur deocamdată, şi va purta numele tău. O să ne petrecem verile la Zarauz. Vom locui la Cestona, o să ne cumpărăm acolo o casă. Ştiu că de fapt te bucuri, pentru că vreau să fiu ca tine, în fond asta ar trebui să te mulţumească. Oricum, totul va fi bine. O să vezi, totul va fi bine.
— O să vezi, o să vezi – a fost tot ce-am putut să îngân. Simţeam că mă prăbuşesc, aveam ochii injectaţi şi-mi sprijinisem capul de genunchii lui. Apoi l-am rugat să mă lase singur.
În seara următoare când trenul tocmai pornea să alunece pe şine, mi-am scos braţele pe fereastră şi mi-am luat rămas-bun cu un surâs forţat. În ochii blândei şi grăsunei

Ana, o redutabilă mâncătoare de bomboane, străluceau lacrimi. Julio mi-a trimis un sărut, pe care i l-am înapoiat mecanic. În clipa aceea, mi se părea că toată omenirea este legată la ochi.

Ştiam că pe drumul întoarcerii (şi era ciudat să-mi dau seama că de fapt întorceam spatele lumii întregi, că lăsam în urmă totul) mă aşteptau doar orele de insomnie şi lumina crepusculară.

Am căutat o ţigară, n-am găsit-o, m-am înfuriat, mi-am întins picioarele, am stins lumina, am rămas treaz în întuneric şi imediat mi s-au arătat bancurile îndepărtate de ceaţă şi acea tristeţe artificială, din ce în ce mai puţin misterioasă, şi mi-am spus cu oroare, simţind cum se prăbuşeşte asupră-mi povara întregului univers:

— Suntem atât, atât de monstruoşi şi niciodată nu învăţăm nimic.

Asta mi-am spus şi-am căutat alte lumini şi imposibila alinare.

DESPĂRŢIREA

CU VREMEA, bogăţia şi succesul devin tot atâtea surse de iritare, ca de altfel şi compania oamenilor, aşa încât ajungi să cauţi un loc în care să te ascunzi.

Iată ce-mi trecea prin minte şi care era starea mea de spirit în seara aceea la Lisabona, în teatrul plin de o mulţime de oameni aşteptând cu o neobişnuită nerăbdare să apar. Ştiam că, după scandalul petrecut la Estoril cu o seară în urmă, publicul se simţea îndreptăţit să primească o explicaţie. Această expectativă pica bine, fiindcă îmi oferea ocazia să las deoparte cunoscutele numere ale repertoriului meu obişnuit şi, pentru prima oară, să le ofer spectatorilor, în semn de omagiu, povestea unei întâmplări adevărate, dramatice şi personale.

— Astă-seară o să-ţi spun o poveste care, nu mă îndoiesc, te va emoţiona – am făcut să răsune vocea marionetei debile şi ciufulite care răspundea la numele de Samson.

Vocea ei suna atât de sfâşiată şi scârţâitoare, încât publicul care se înghesuia în sala teatrului lisabonez şi-a dat imediat seama că ceea ce se petrecea pe scenă era în afara programului obişnuit, că improvizam.

— Tu şi ea – spuse Samson, deschizându-şi celebra umbrelă de soare în nuanţe marine şi celeste –, tu şi ea v-aţi văzut pentru prima oară în Sevilla, cu câţiva ani înainte ca tu să devii faimos. Ea se numea Reyes şi era pe-atunci o cântăreaţă care-şi pierduse pentru o vreme vocea. V-aţi dat întâlnire în piaţa San Lorenzo, în faţa catedralei Cristo del Gran Poder. Ea văzuse în ziar anunţul prin care solicitai o cameristă. Ţi-aduci aminte, Gran Greppi?

Am făcut doi paşi pe scenă, am deschis o sticlă de Rosé de Provence şi-am răspuns că da, îmi amintesc.

— V-aţi îndrăgostit unul de altul de la prima privire,

continuă Samson, şi ea a acceptat imediat angajamentul, deşi i-ai oferit un salariu mai mic decât îţi propuseseşi. O femeie ruinează totdeauna viaţa unui artist. Probabil la asta te-ai gândit când ai hotărât să reduci oferta.

Mi-am umplut paharul cu vin, am băut încet şi i-am reproşat vehement punctul de vedere pe care-l adoptase asupra acelei poveşti.

— Şi din ce alt punct de vedere se poate aborda o poveste nefericită, măcinată de dragoste şi gelozie? întrebă el.

Mi-am şters sudoarea de pe frunte cu un prosop pe care era imprimat un Buick bleumarin. Era un gest atât de caracteristic, încât nu numai că toată lumea asocia numele acelui automobil cu fruntea mea, dar chiar detractorii mă numeau în derâdere Gran Buick.

— Fac pariu că ştiu la ce te gândeşti, a spus Samson, care, de la o clipă la alta, devenea tot mai obraznic. Cum nu i-am răspuns, a continuat să vorbească.

— Te gândeşti la Reyes şi la clipa în care ea a jurat dragoste eternă marionetelor tale, spunând că le va îmbrăca, pieptăna şi îngriji ca pe propriii ei copii. Ziua aceea n-o vei uita niciodată. Reyes te-a luat cu ea la petrecerea pe care-o dădea un prieten comun şi-ai fost martorul unei înserări lente, întârziate, cu un cer mişcător şi însângerat...

A făcut o pauză şi a adăugat:

— Vă aflaţi în casa bărbierului de Triana.

Mi-am încleştat pumnii. Simpla pomenire a acelui nume îmi provoca o furie incontrolabilă. În plus, Samson părea încă şi mai incontrolabil decât furia care mă cuprinsese, dând semne că-şi revendica dreptul la o libertate absolută. I-am spus ce gândeam, dar s-a făcut că nu pricepe o vorbă. A închis cu o mişcare violentă umbrela (o umbrelă de Jawa) şi, izbucnind în plâns, a spus cu o voce visătoare, îndepărtată şi brusc feminină:

— Ah! Sunt doar o uuumbră!

Şi-a înălţat capul şi-a continuat:

— Sunt doar o marionetă, Gran Greppi. Nu poţi să-mi ceri

să le pricep pe toate.

Văzând că Samson şi-a recuperat semnele de identitate, publicul a zâmbit, aşa cum zâmbea totdeauna când marioneta, imitând întocmai vocea lui Reyes, devenea uşor efeminată. Samson câştigase o mare popularitate datorită acestor două replici cu care-şi împăna fiecare apariţie.

Într-un exces de zel tehnic, am făcut ca, timp de o clipă, să se audă simultan plânsul lui Samson şi cuvintele mele. Am vorbit despre zilele sterpe în care, însoţit de Reyes, îmi iroseam talentul în turnee prost plătite. Când am obosit să vorbesc despre acele zile cenuşii, am pus capăt plânsului dublu şi i-am dat glas lui Samson, care mă întrerupse:

— Mi-aduc aminte cum ea ţi-a jurat că va face tot ce-i stă în putinţă ca tu să obţii faima pe care o meriţi. Într-o seară, ieşind din cinematograful unde văzuserăţi *Marele Gabbo*, ţi-a sugerat, în timp ce vorbeaţi despre Von Stroheim, să-ţi schimbi numele de artist. De-atunci te-ai numit Marele Greppi.

Mi-am mai turnat un pahar cu vin, mi-am şters fruntea cu Buick-ul, am băut şi-am spus:

— Dar succesul se lăsa aşteptat. Nu era zi în care să nu râdă cineva de numele meu, de pretenţiile mele. Cred că începusem să-mi pierd minţile... Pe străzile oraşelor prin care treceam auzeam păsări bătând din aripi, răget de fiare, copaci care murmurau tot soiul de stupizenii pe deasupra capului meu.

Am observat cum, dintr-o dată, marioneta mea, aparţinând haoticei colecţii de personaje pe care, în cazul artistului, lumea o dă drept identitate a acestuia, voia să-şi deschidă drum spre inima publicului dând din coate, fără scrupule, şi să ofere asistenţei o versiune ajustată asupra adevărului întâmplărilor.

— Nu ştiu de ce, spuse îngerul adevărului, vorbeşti de fiare care răgeau şi de copaci care murmurau, când semnele externe ale nebuniei tale au fost cu totul altele, şi tu ştii asta foarte bine. Faptul că erai nebun a devenit evident abia când ai început să te arăţi amabil şi afectuos faţă de Reyes, şi asta numai dacă i te adresai prin mine,

numai când o făceai cu vocea mea, nu cu a ta. Când îi vorbeai tu cel adevărat, o făceai într-o limbă inventată şi totdeauna urlând, erai de o agresivitate cumplită. Te-ai dedublat, Gran Greppi, şi biata Reyes a început să sufere, pentru că înţelegea că de fapt e iubită de o marionetă şi dispreţuită de tine.

Samson a căzut pe gânduri, iar eu l-am privit îndelung, mulţumindu-i într-un fel că-şi dădea atâta osteneală pentru mine şi că ştiuse să corecteze tendinţa mea de a trunchia puţin realitatea. Apoi i-am spus:

— Mă-ntreb şi astăzi cum de am putut să mă port atât de sălbatic. Mi-aduc aminte că am început s-o insult tot timpul pe Reyes, s-o acuz că neglijează curăţenia cabinei, costumele şi marionetele. S-o acuz de eşecul meu profesional.

— Şi, culmea, ai început să fii gelos pe mine, a spus Samson, lovindu-mă cu umbrela.

Lovitura aceea m-a scos din sărite de-a binelea.

— Gelos, eu, pe-o biată marionetă efeminată?

S-a făcut că nu mă aude şi a continuat să vorbească imperturbabil.

— În noaptea în care am descoperit blestemata ta de gelozie m-am temut de ce-i mai rău, a spus el. Eu şi Reyes ciocneam un pahar în cabină, sărbătoream faptul că, în sfârşit, îşi recăpătase vocea şi putea să reînceapă să cânte. Când ai văzut-o cântând *Vino mai aproape*, cu paharul ridicat în faţa oglinzii, ai început să urli ca un nebun. Apoi m-ai obligat să imit vocea lui Reyes. Niciodată nu-ţi ieşeau bine imitaţiile, nici atunci n-a fost altfel. Dar te-ai minţit pe tine însuţi şi ţi-ai băgat în cap că Reyes îţi dădea trei minute să părăseşti cabina.

— A fost groaznic. Mai furios ca niciodată, i-am spus lui Reyes că ea era cea care avea la dispoziţie trei secunde pentru a părăsi cabina şi că era concediată.

— Concediată, repetă Samson ca un ecou, cu o melancolie adâncă.

— Biata de ea, cuprinsă de disperare, prăbuşită în fotoliul din faţa oglinzii...

— Era în picioare, mă contrazise Samson, privind publicul cu un aer complice.

— Era prăbuşită în fotoliu. Am simţit atunci un impuls de nestăpânită cruzime şi chiar am făcut gestul de a mă apropia să-i şterg lacrimile. Apoi am simulat că vocea ta, Samson, ieşea dintr-un dulap şi te-am făcut să spui o grămadă de prostii solemne. Reyes a înţeles că ar face mai bine să plece şi la puţin timp a dispărut printre umbrele de vată de sticlă ale cabinei. Aplecarea mea spre depersonalizare şi apoi spre simulare îmi făcea un prost serviciu, pentru că astfel am pierdut-o pe Reyes pentru totdeauna.

— N-au fost niciodată umbre de vată de sticlă în cabină.

— Nici dulap nu era, dar mie-mi place să afirm contrariul.

— Ba dimpotrivă, era un dulap acolo, de asta să fii sigur.

Părea satisfăcut de minciuna sa. A aruncat umbrela de soare spre public. I-am oferit prosopul meu, în eventualitatea că ar fi vrut să-l arunce şi pe el. S-a mulţumit să-l privească stupefiat, ca şi cum ar fi încercat să descifreze în el misterul universului.

— Nu vei descoperi acolo decât sudoarea mea, i-am spus eu zâmbind, încercând să-l împac.

Nemişcat şi înşelător, a rămas aşa preţ de o clipă, până ce din nou vocea i-a răsunat cu inflexiuni feminine.

— Sunt doar o biată marionetă, Greppi. Nu poţi să-mi ceri să le pricep pe toate.

M-a cam supărat faptul că eliminase particula care-i dădea numelui meu grandoare, dar cele două fraze sunau de data asta atât de patetic şi atât de trist, încât am preferat să nu-mi arăt tulburarea. De la milă am trecut la groază (şi, împreună cu mine, cred că toţi cei din sală), când am văzut că gura lui Samson se închidea crispată şi feminină, numindu-mă Gran Buick şi proferând blesteme scrâşnite. Câţiva spectatori chiar s-au lipit de spătarul fotoliilor. Am încercat să recuperez controlul asupra situaţiei şi am continuat:

— La câteva luni după ce o pierdusem pe Reyes am plecat la Paris şi, după diverse perioade în care am lucrat

ca şofer de taxi sau într-un cabaret rău famat, a sosit şi ziua în care am început să fiu recunoscut ca artist.

L-am privit pe Samson cu coada ochiului şi-am văzut că se purta ca şi cum gura i-ar fi fost pur şi simplu cusută. Am vrut să-i insuflu curaj şi i-am spus:

— Cred că recunoaşterea publică ţi-o datorez ţie, Samson. Totul se datorează acestei bruşte schimbări a vocii cu care o imitai pe Reyes şi care place atât de mult tuturor.

Cuvintele mele nu l-au stimulat în niciun fel pe Samson, astfel că am continuat să vorbesc tot eu:

— Pas cu pas meritele au început să-mi fie recunoscute, dar Reyes nu mai era alături de mine şi, cu timpul, m-am transformat într-o sălbăticiune, într-un solitar extravagant, care putea fi văzut peste tot numai în compania ta, Samson. În restaurante, de exemplu, susţineam amândoi cu voce tare conversaţii ciudate. Eu îţi împrumutam glas, în timp ce simultan îmi înfulecam biftecul, ceea ce a făcut să-mi crească celebritatea şi prestigiul. De fapt, totul e o porcărie, Samson, ascultă-mă pe mine. Vine o zi în care bogăţia şi succesul ajung să fie mai degrabă surse de iritare, şi nu-ţi mai rămâne decât să cauţi un loc în care să te ascunzi.

L-am privit din nou pe Samson, dar gura-i era definitiv cusută. Am avut o bănuială rea, dar pe de altă parte mă simţeam mai liber, mai relaxat. Ăsta e adevărul.

— Adevărul, am spus, este că nefericirea mi-a desăvârşit arta şi aşa am devenit un virtuoz al vocilor. După părerea mea, cu cât eşti mai nefericit, cu atât ai mai multe şanse să te perfecţionezi din punct de vedere artistic. La urma urmelor, cred că asta demonstrează că actul creaţiei e imperfect. Sunteţi de acord?

Publicul a păstrat o tăcere respectuoasă.

— În sfârşit, aş minţi dacă n-aş spune că am bătut în căutarea lui Reyes drumurile dintr-o jumătate de univers, dar n-am găsit-o. Până ce, brusc, într-o bună zi, fără măcar să mă mişc din camera de hotel, i-am văzut numele pe lista pe care mi-au prezentat-o impresarii acestui turneu în Portugalia, turneu al cărui cap de afiş urma să fiu eu.

O rumoare surdă se iscă în culise şi se produse o încercare eşuată de coborâre a cortinei, cu intenţia probabilă de a pune capăt numărului meu. Am continuat ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, împrumutând cuvintelor mele încă şi mai mult dramatism şi veracitate.

— Printre artiştii care semnaseră deja contractul se aflau Reyes şi bărbierul Triana, care, după toate probabilităţile, formau un cuplu muzical ce se bucura de oarecare succes într-un cabaret din Oporto. Prima întrebare pe care mi-am pus-o la vederea numelui lui Reyes a fost dacă mă mai iubea încă.

Mi s-a părut că Samson e furios, poate tocmai pentru că avea gura cusută. Între mine şi el s-a pornit o tornadă de priviri vertiginoase; i-am pus capăt aşezându-l într-o poziţie care cu siguranţă nu-i făcea plăcere, doar pe jumătate întors spre sală. Era maniera obişnuită de a-l pedepsi şi de a-l preveni că urmau pentru el necazuri şi mai mari. Am continuat să vorbesc. Rumoarea din culise încetase.

— Când am revăzut-o pe Reyes în Oporto, punctul de pornire al acestui turneu care azi se încheie aici, l-am pus pe Samson să-i spună că din clipa în care o lăsasem să dispară printre umbrele de vată de sticlă ale acelei cabine cu dulap, fusesem nespus de nefericit. Reyes m-a privit cam neîncrezătoare şi mi s-a părut că o cuprinde tristeţea, iar eu am crezut că încă mai este îndrăgostită de mine. Adevărul e că, în primele zile ale turneului, îmi arăta multă grijă şi chiar făcea incursiuni frecvente în cabină. Vizitele sale puneau ordine în dezordinea mea. Toate marionetele au reînceput să doarmă, ca pe vremuri, în cutiile lor de carton. Eu mi-am recăpătat veselia, astfel că într-o seară m-am hotărât să-i vorbesc direct, fără să mai recurg la ajutorul lui Samson. I-am cerut să revină alături de mine, i-am spus că o iubesc, că o voi iubi totdeauna. Au urmat o tăcere teribilă, nişte lacrimi în ochii lui Reyes şi mărturisirea ei cum că, de când mă văzuse în Oporto, singurul sentiment pe care i-l inspiram era mila.

Am făcut o pauză pentru încă o înghiţitură de vin şi pentru a cerceta publicul pe care l-am văzut iarăşi cuprins

de o uşoară nelinişte în faţa unei noi serii de tremurături ale cortinei.

— Ceea ce-i mai rău abia acum urmează, am continuat. Partea cea mai teribilă a fost că, din câte-mi spunea ea, se îndrăgostise de bărbierul Triana şi urmau să se căsătorească... Îndrăgostită de peştele ăsta nefericit, care, ca toţi bărbierii, se crede şi mare cântăreţ! Oribil! Mi-a spus că se vor căsători la încheierea turneului, adică mâine, şi asta mi-a frânt inima. Am scos atunci un urlet îngrozitor, un urlet de animal rănit, eram distrus. Din ziua aceea am început să mă arăt în lume cu părul în dezordine, ducând în braţe un Samson ghemuit într-o poziţie fetală, un Samson pe care l-am purtat aşa prin toate teatrele din Portugalia. Nu mă gândeam decât cum să fac să opresc timpul în loc, să împiedic ca turneul să ajungă la final. Mi-am pierdut minţile. Ba îmi părea că sunt o statuie în muzeul figurilor de ceară al unui oraş troienit, ba deveneam o păpuşă de dimensiuni naturale în bâlciul unui sat cu ziduri de un alb orbitor. Bineînţeles că arta mea a fost afectată de atâta zbucium. Astfel s-a scurs vremea până ieri-seară, când, în cazinoul din Estoril, am văzut cum, culmea culmilor, Reyes şi bărbierul cucereau adoraţia publicului cu versiunea aceea siropoasă a lui *Vino mai aproape.* M-am năpustit furios pe scenă şi l-am lovit cu preţioasa mea umbrelă de soare pe imbecilul de bărbier, în timp ce-i fredonam în ureche refrenul unui cântec popular.

Samson părea cu desăvârşire absent. Am făcut o pauză, pentru a mă încredinţa de ceea ce tocmai constatasem, şi-apoi am cântat cât am putut mai afectat, refrenul acesta cunoscut deja în toată Lisabona:

„N-o lua de nevastă, c-are un iubit,
Ce-o aşteaptă seara-n crângul înflorit.”

În clipa aceea, o femeie frumoasă, o femeie pe care aş fi putut s-o iubesc, s-a desprins de lângă coloana de care stătuse rezemată şi a parcurs intervalul dintre scaune în direcţia garderobei, îndreptându-se spre ieşire. Ca un post-

scriptum, am spus că orice durere se îndură mai uşor dacă ajunge să facă parte dintr-o poveste, sau dacă devine pretextul unei poveşti. Apoi, am repetat refrenul şi am scos iarăşi un urlet ca de animal rănit; în vreme ce cortina cobora încet, am avut timp să văd cum o parte a publicului, ridicat în picioare, înţelegând că mă despărţeam pentru totdeauna de scenă, îmi răsplătea sfâşierea cu aplauze pline de fervoare. Îmi mulţumeau, poate, fiindcă le povestisem cel puţin o dată în viaţă o istorie adevărată, dramatică şi personală. Am văzut-o pe femeia aceea prăbuşindu-se discret printre umbrele vestibulului nesigur al memoriei.

FURTUNĂ ÎN ADÂNCURI

AVEAM UN PRIETEN. În vremea aceea aveam un singur prieten. Se numea Andrés, trăia la Paris, şi într-o bună zi am pornit să-l caut, iar el s-a bucurat de vizita mea. În chiar după-amiaza zilei când am ajuns, m-a prezentat Margueritei Duras, cu care, la rândul lui era prieten. Din păcate, tocmai înghiţisem două sau trei amfetamine. Obişnuiam să iau zilnic o asemenea doză, convins fiind că procedeul ar fi putut să mă ajute să imaginez poveşti şi să devin scriitor. Nu ştiu de unde-mi venea convingerea respectivă, căci în viaţa mea nu scrisesem un singur rând şi în mare parte chiar amfetamina purta vina pentru asta. În plus, din cauza amfetaminei îmi pierdusem toţi banii prin saloanele clandestine de joc din Barcelona.

Eram complet ruinat când am ajuns la Paris. Prietenul meu mi-a împrumutat ceva bani şi m-a prezentat Margueritei Duras. Andrés era unul dintre cei care credeau că tovărăşia marilor scriitori te ajută să scrii mai bine.

— Am o mansardă liberă, mi-a spus Marguerite Duras de îndată ce m-a văzut.

Dacă n-aş fi luat blestematele de pilule, aş fi reacţionat rapid şi aş fi spus că eram interesat s-o închiriez. Dar amfetamina avea asupra mea un efect paralizant. Ochii-mi erau larg deschişi, arzând ca două faruri în noapte, iar glasul îmi pierise cu desăvârşire. Orice gând îmi părea nedemn de a fi exprimat, din moment ce fusese gândit. Şi, culmea, îmi dispăruse complet pofta de mâncare. Ce să mai spun de pofta de scris!...

Ne aflam în faţa cafenelei Flore. Văzând că eu bâlbâiam nişte silabe care nu reuşeau să se închege în cuvinte, prietenul meu Andrés a început să pună la cale o serie de stratageme şi, în franceza sa bizară cu accent de Vallecas, mi-a sărit în ajutor, scoţând în evidenţă cum a putut mai

bine interesul meu pentru mansarda situată în minunatul cartier Montparnasse. Astfel, fără ca eu să spun vreun cuvânt, Marguerite s-a arătat dispusă să devină gazda mea. Preţul era foarte convenabil şi în el era inclusă şi o invitaţie la cină pentru seara următoare. De fapt, era un preţ pur simbolic. Margueritei îi făcea plăcere să-i ajute pe tinerii scriitori în căutare de locuinţă.

Am pornit-o spre cina Margueritei în tovărăşia lui Andrés. Şi, pe deasupra, cu două sau trei amfetamine în stomac. Simplă gafă juvenilă, dacă ţinem seama de faptul că în spatele invitaţiei Margueritei se ascundea dorinţa de a mă cunoaşte, de a şti cum sunt cu adevărat şi dacă era convenabil sau nu să-mi închirieze mansarda. De asta însă mi-am dat seama prea târziu. Mi-a spus-o Andrés când tocmai ajunseserăm în faţa uşii. Mi-a fost ruşine şi am blestemat amfetamine. Dar, cum spuneam, era prea târziu.

Ne-a deschis Sonia Orwell, care fusese şi ea invitată la cină. Am intrat în bucătărie s-o salutăm pe gazdă, care se agita absorbită într-o ciudată dispută cu nişte calamari înăbuşiţi în propria secreţie de culoarea cernelii şi care, nu ştiu din ce motiv, ţopăiau şi dansau în tigaie. Marguerite, cu ţigara atârnându-i în colţul gurii, părea foarte amuzată de rebeliunea calamarilor. Unul dintre ei a făcut un salt atât de neaşteptat, încât a aterizat pe podeaua bucătăriei. Fără fasoane, Marguerite s-a aplecat imediat şi l-a aruncat din nou în tigaie, unde-i era locul. În timpul operaţiunii, ţigara a căzut peste calamari şi s-a prăjit cât ai clipi.

Am trecut în salon, lăsând-o pe Marguerite să termine cu pregătirile pentru cină. Sonia Orwell ne-a oferit cafea, iar eu m-am întrebat dacă nu cumva era un obicei parizian acela de a începe o cină cu sfârşitul ei. Dar m-am dumirit repede. Sonia Orwell mi-a explicat că se simţea foarte obosită şi trăgea nădejde să-şi mai revină puţin cu ajutorul cafelei. Încercând să-i câştig simpatia, am făcut un efort şi-am spus:

— Mulţumesc foarte mult, ador cafeaua.

Nu-mi plăcea deloc, dar vorbind, am mai prins puţin curaj, deşi aveam impresia că mai departe îmi va fi la fel de

greu atât să înghit cafeaua, cât şi să pronunţ vreun cuvânt în plus. Din fericire, Andrés mi-a sărit în ajutor, arătându-mi că e un prieten adevărat. Ştia ce efect avea amfetamina asupra mea şi a început să vorbească pentru amândoi. A ales mai întâi tema progresului extraordinar al feminismului în lumea modernă. Eu nu făceam decât să-i întăresc spusele clătinând uneori din cap. Apoi a venit rândul generalului De Gaulle, despre care a spus că s-a săturat să-l mai vadă conducând Franţa. Apoi, dintr-o dată, începu să vorbească despre mine. Zicea că nu sosisem decât de-o zi la Paris şi că singura persoană pe care o cunoşteam în tot oraşul era el.

— Ceea ce l-a impresionat mai mult aici a fost vederea japonezilor, spuse Andrés, cu un zâmbet care demonstra că mă trata ca pe un prieten, dar în fond, şi ca pe un provincial.

Apoi a povestit întâmplarea cu strip-teasul. Cum mă îndreptasem, imediat ce pusesem piciorul în oraş, spre piaţa Pigalle, unde-mi cheltuisem puţinii bani pe care-i aveam pe spectacolul unor goliciuni plicticoase.

— Drept răsplată, spuse Andrés, o pipiţă alsaciană i-a spus că-i foarte frumos, i-a lăudat puloverul şi, mai ales, culoarea pantalonilor.

M-am simţit cam ruşinat şi totodată incapabil să dau poveştii o nuanţă mai favorabilă. Nu reuşeam să scot niciun cuvânt.

— Apropo de pipiţe, spuse Sonia Orwell, terminându-şi a doua ceaşcă de cafea, Marguerite vrea să mergem astă seară în Bois de Boulogne. Are de gând să vadă cu ochii ei dacă e adevărat ce spun ziarele.

— Şi ce spun? întrebă Andrés.

— Nimic. Se vorbeşte că pe-acolo se plimbă pipiţe îmbrăcate în rochie albă de novice.

Marguerite apăru în salon şi anunţă că în curând ne vom aşeza la masă, tot ce mai avea de făcut fiind sosul de curry. M-am mirat. Sepia nu se serveşte cu o asemenea garnitură. Ce sepie? Ceea ce văzusem în bucătărie era o tigaie cu calamari. Mi-am dat seama cât de greoaie îmi devenise

judecata din cauza blestematelor de amfetamine. L-am privit pe Andrés cu rugămintea mută de a mă ajuta în continuare vorbind în numele meu, dar mi s-a părut absorbit de alte preocupări. Avea aerul unui ceainic sub presiune. Anumite cuvinte păreau că fierb în spatele frunţii lui şi urcă împinse cu o forţă teribilă spre creier. Deodată, capul a început să i se agite cu frenezie, ca şi când ar fi fost pe punctul de a exploda şi, arătându-mă cu degetul, i-a spus Margueritei:

— Ştii că până să vină la Paris n-a văzut în viaţa lui un japonez?

— Nici măcar în filme? întrebă ea.

Am înghiţit în sec, mi-am amintit diverse pelicule despre Hiroshima, dar n-am fost în stare să pronunţ cel mai mic cuvânt.

— Cum se poate? a insistat ea. În Barcelona nu sunt japonezi?

Am blestemat de-o mie de ori faptul că din când în când Andrés uita că nu pot să vorbesc. Cum nici de data asta nu părea dispus să mă ajute, am făcut un efort suprem, încercând în acelaşi timp o mică glumă, şi-am spus:

— I-a interzis Franco.

În loc să-mi însoţesc fraza cu un surâs ironic, gura mi-a rămas încleştată, dând feţei o expresie severă şi înfricoşătoare. Pentru a atenua impresia, am încercat să ridic ceaşca de cafea, dar mâna îmi tremura în aşa hal, încât puţin a lipsit să n-o vărs pe fusta Soniei Orwell. Cu toţii s-au făcut că nu văd nimic. I-am auzit apoi conversând minute bune. Pe urmă, Marguerite s-a dus să termine curry-ul şi a luat cafetiera cu ea. Am priceput că sosul de curry pentru calamari era cafeaua. Adio cerneală de sepie, mi-am spus. Eram complet dat peste cap. Am lansat o nouă chemare în ajutor în direcţia lui Andrés, dar nu mi-a ieşit decât o grimasă disproporţionată, care nu i-a scăpat Margueritei.

— Noi nu mâncăm oameni, spuse ea, aducând pe o tavă orezul în sos de curry, un fel de prolog, se pare, la calamarii în cerneală proprie. Am simţit privirea Soniei Orwell şi am

avut impresia că se uita la mine ca la un extraterestru.

— Serviţi-vă singuri, ne-a poftit Marguerite.

Când mi-a venit rândul, mi-am pus o porţie enormă.

— Se vede că ţi-e foame, a spus Andrés, deşi ştia bine că n-aveam nici urmă de poftă de mâncare. Am crezut că-şi pusese în gând să atragă privirile asistenţei asupra mea şi asupra farfuriei mele. L-am iertat, pentru că mi s-a părut că voia să mă facă să vorbesc cu orice preţ şi că suferea, ca prieten, pentru ceea ce ar fi putut să mi se întâmple, dacă nu mă hotărâm repede să mă port normal. Ştiam că de fapt era animat de cele mai bune intenţii.

Am gustat sosul şi imediat a trebuit să-mi reprim o expresie de greaţă. Cât despre orez, mi-am dat seama din prima clipă că n-aveam să m-ating de el. Ceilalţi şi-au terminat porţiile (şi chiar şi-au lustruit farfuria cu pâine din belşug), pe urmă, toate privirile s-au încrucişat deasupra porţiei mele, a cărei integritate le părea, evident, scandaloasă. De data asta, din fericire, Andrés mi-a sărit în ajutor, minţind că nu era nicio jumătate de oră de când mă lăsasem ademenit de gustul divin al unor prăjituri tunisiene.

— Descoperi multe lucruri, spuse Marguerite. Dulciuri tunisiene, japonezi nemaivăzuţi...

— Da, aşa-i, am răspuns laconic.

Mi-am luat adio de la mansardă. Nimeni n-ar fi putut să se arate mai antipatic decât eram eu atunci. Chiar în acel moment a sunat cineva la uşă. Sonia Orwell spuse că era probabil Louis Jacquot, un actor care voia să pună în scenă o lucrare de-a Margueritei. Am aflat că nefericitul dăduse viaţă atâtor personaje, încât ajunsese să nu mai ştie cine e el cu adevărat. Am auzit vocea Margueritei în vestibul. Revenind în salon, ne-a confirmat că într-adevăr el fusese.

— A plecat, spuse.

— Aşa repede? Şi ce voia? întrebă Andrés.

— Nimic. Ce să vrea?! se grăbi să răspundă Sonia Orwell. Ce vrea mereu. Să ştie cine e.

S-a lăsat o scurtă tăcere, apoi Marguerite, umplându-şi paharul, conchise:

— Bietul om!...

Andrés puse literalmente stăpânire pe sticla de vin şi dădu pe gât patru pahare, unul după altul, fără să respire. A fost nevoie să se mai deschidă o sticlă de Beaujolais.

— Aşadar, eşti din Barcelona? m-a întrebat Marguerite, oferindu-mi parcă o ultimă şansă de a spune ceva.

Andrés a intervenit imediat, ca şi cum lui i-ar fi fost adresată întrebarea.

— Da, din Barcelona. Eu, în schimb, mă trag din Atlantida.

La prima vedere, s-ar fi putut spune că vinul începea să-şi facă efectul. Dar, pe de altă parte, nici nu băuse cine ştie cât. Mai degrabă era de crezut că, din câte îl cunoşteam, în sfârşit se hotărâse să se poarte cu eroismul prietenului adevărat în situaţiile cele mai dificile. Poate că punea în aplicare o manevră de diversiune, poate că adoptase o atitudine excentrică pentru a atrage atenţia şi a evita ca periculoasele priviri scrutătoare şi perplexe ale asistenţei să se concentreze asupra mea. Dacă aşa stăteau lucrurile, trebuie să recunosc, Andrés era un prieten de nădejde.

— Aşadar eşti din Atlantida? l-a întrebat Sonia Orwell cu zâmbetul pe buze.

— Chiar aşa, răspunse scurt Andrés.

În ochi îi străluceau lacrimi. Această constatare ne-a împietrit de uimire. S-a lăsat o tăcere grea. În timp ce atacam al doilea fel de mâncare. L-am ascultat vorbind despre continentul uitat, evocând, cu gesturi dramatice, imagini marine care, în prezentarea lui, erau amintiri străvechi din vremea în care trăise în patria sa adevărată. N-am auzit niciodată o descriere atât de precisă a fundului necunoscut al mării. A vorbit de drumuri săpate în stâncă, de schelete de peşti gigantici, de cochilii şi pietre cu reflexe trandafirii, de perlă. A vorbit îndelung dincolo de cina aceea, dincolo de întâlnirea noastră şi dincolo de noi. La un moment dat, Marguerite i-a sugerat că, poate, băuse prea mult.

— Am citit undeva, a spus el, că sub influenţa alcoolului realitatea se simplifică, golurile dintre lucruri dispar, totul pare să se lege, iar tu îţi spui: asta e! Iată ce mi s-a

întâmplat mie azi. Poate credeţi că sunt nebun sau mincinos. Vă înşelaţi. Din punctul meu de vedere, acum totul se leagă. Încă din copilărie mi-am dat seama că, într-o epocă îndepărtată, am trăit în Atlantida. Azi, în sfârşit, mi se confirmă faptul că atunci nu m-am înşelat.

Spunând acestea, Andrés dădu pe gât ultimele picături din a nu ştiu câta sticlă de Beaujolais.

— Ceea ce povesteşti, şi povesteşti frumos, e cât se poate de ciudat, spuse Marguerite, dar e foarte greu să nu te gândeşti fie că ai băut prea mult, fie că vrei să ne joci un renghi.

Andrés rămase imperturbabil.

— O să mă credeţi – spuse – dacă o să vă vorbesc despre marea mereu calmă, atât de calmă, încât oglinda ei abia se încreţeşte atingând uşor baza falezei? Dacă vă voi spune că îmi amintesc stolurile de păsări marine odihnindu-se pe apele cele mai albastre care au existat vreodată? Îmi amintesc bucuria fără umbră a compatrioţilor mei. Trăiam cu toţii în marginea istoriei sau, mai bine zis, numai superficial cuprinşi în ea. În toate oraşele noastre se înmagazinau asemenea cantităţi de energie, încât întregul univers era pe punctul de a fi secătuit şi convertit în expresia sa concentrată. Îmi amintesc cu exactitate fâşii de tablă albă vopsite pe jumătate în roşu. Erau momelile pe care le foloseam pentru a captura peştele peştilor, singurul nostru duşman.

Nu părea beat. Deşi băuse destul, vorbea cu o absolută seninătate şi cu o nostalgie care, după toate aparenţele, putea fi considerată drept autentică.

Sonia Orwell, încercând poate să schimbe subiectul, s-a întors spre mine şi, acuzând tăcerea riguroasă în care rămăsesem cufundat, a spus:

— Prietenul tău e foarte timid. Nu numai că n-a îndrăznit să spună toată seara niciun cuvânt, dar nici măcar n-a deschis gura să mănânce.

— Prietenul meu, a replicat Andrés clocotind de furie, nu-i deloc timid.

Furia lui subită părea să demonstreze că dorea să evite

ca atenţia celor prezenţi să se deplaseze din nou asupra mea. Dar ceea ce avea să spună în continuare contrazicea această impresie.

— Prietenul meu, a adăugat el, a înghiţit nişte amfetamine şi-acum se gândeşte tot timpul la romanul lui.

A fost o lovitură năucitoare. Scotea din mânecă un roman inexistent despre care, în plus, ar fi trebuit să mă simt dator să vorbesc. Dar n-a fost nevoie, pentru că Andrés mi-a luat-o înainte, aventurându-se să dea drept sigur faptul că scriam memoriile unui ventriloc.

— Din nefericire, a continuat el, chiar în după-amiaza acestei zile a pierdut manuscrisul. L-a uitat într-un taxi. Memoriile ar fi putut fi citite ca un roman, deşi intriga nu e de tip clasic. E o poveste discontinuă şi incertă. Spre deosebire de unele texte asemănătoare din secolul trecut, scrierea aceasta nu e deloc tiranică, nu are pretenţia să afle cheia universului. Nici să cuprindă viaţa în totalitatea ei, ci doar câteva pasaje dintr-o viaţă.

— Ce fel de om e acest ventriloc? a întrebat Sonia Orwell.

— Nu ştiu, a continuat Andrés, unul dintre aceia care visează mereu să abandoneze totul, să părăsească Europa şi să pornească pe urmele lui Rimbaud. Cred că în final reuşea chiar să lase în urmă continentul, dar în memoriile sale nu se precizează adevăratul motiv al fugii.

— De ce nu se precizează?

— Păi, pentru că, înainte să fugă, a comis o crimă care nu putea fi mărturisită explicit în memorii. În noaptea aceea la Lisabona, după ce şi-a lut rămas-bun în mod neaşteptat şi pentru totdeauna de la scenă şi de la public, l-a urmărit pe bărbierul care i-o furase pe femeia iubită şi, pe una dintre străduţele pustii din apropierea portului, i-a străpuns inima cu vârful ascuţit al unei umbrele de soare jawaneze. Evident, nu putea mărturisi toate astea în memorii. Imediat după aceea a abandonat Europa în mare grabă. Dar în memorii el transformă ceea ce nu e decât o fugă laşă şi respingătoare într-un frumos şi erudit periplu literar.

Am avut noroc căci, după ce a sfârşit cu aceste invenţii, Andrés m-a lăsat în pace şi s-a cufundat iarăşi în căutarea

pasionată a originilor sale. Vorbea de anumite zile de vară, zile de un calm excesiv, cu soare strălucitor, când pe deasupra apelor râului pluteau valuri de căldură toridă şi te aflai la un pas de somnul profund, asemănător unei morţi aparente care reînvia dintr-o dată un trecut foarte îndepărtat, trecutul Atlantidei.

— Încă din copilărie am intuit că de-acolo mă trag. Într-o zi am căzut în râul Manzanares. Eram un copil neîndemânatic, nu prea ştiam să înot. De fapt, n-am ştiut niciodată. M-am dus la fund şi atunci mi-am dat seama că sunt transportat spre locuri neştiute, care dintr-o dată mi-au părut cunoscute şi familiare. M-am ridicat la suprafaţă abia după trei, patru minute, suficiente pentru a putea vedea pe fundul apei vechile palate ale adevăratei mele patrii. În clipa în care le-am văzut, mi-am şi amintit de ele. Lumina era argintie. Aici era adevărata viaţă, aici erau străzile, casele, pietrele, paşii adevăraţilor mei compatrioţi. Aici eram şi eu, spunând poveşti în faţa unor ascultători sensibili şi fideli. Eram un povestitor în piaţa publică şi spuneam poveşti despre oameni care au emigrat din propriile corpuri pentru a reveni să trăiască în ţara lor de origine.

Cineva a spus că e târziu. Eram cu toţii fără îndoială surprinşi, dar şi puţin derutaţi şi obosiţi. Nu mă puteam împiedica să nu-i mulţumesc în gând prietenului meu, care îmi sărise astfel în ajutor. Prietenul la nevoie se cunoaşte, îmi spuneam eu, satisfăcut de comportarea lui. Preferam să cred că făcuse toate acestea pentru mine, decât să accept ideea că era beat sau nebun.

— Propun, îi spuse Marguerite cu blândeţe, să amânăm această discuţie până mâine. E într-adevăr foarte târziu, mi s-a făcut somn. Aş fi vrut să merg în Bois de Boulogue, dar acum mi-e prea somn.

Era într-adevăr foarte târziu, însă Andrés părea că nu-şi dă seama de asta. A început să vorbească despre curenţi submarini mai puternici decât însăşi viaţa, curenţi care te antrenau inexorabil spre continentul uitat.

— Poate că o anumită zi, a spus, va fi un început de drum

fără întoarcere. Bătrânul meu costum e foarte uzat, ar trebui să-l schimb, nu mă mai simt bine în el. Cred că sunt în acea stare a şarpelui înainte de a-şi schimba pielea. Lumina zilei îl răneşte şi, ca orice şarpe, se retrage cuminte în culcuşul lui.

A făcut o pauză atât de scurtă însă, că n-a lăsat nici cea mai mică şansă de a fi întrerupt. A continuat descriind focul ce arde în toate căminele din patria sa.

— Flăcările, spunea el, urcau drepte, fără pic de fum. Le hrăneau ramuri uscate de ienupăr, care răspândeau un parfum amar. Poliţele tuturor căminelor din Atlantida erau împodobite cu feronerii în formă de candelabru. Lumânările ardeau aici cu o intensă lumină albăstruie imitând culoarea din adâncurile mării noastre.

Cineva a spus din nou că e târziu.

Andrés a consimţit să-şi pună lodenul peste vechiul costum, dar nu înainte de a sfârşi cu ultima picătură de alcool care mai rămăsese în casă. L-am luat de umăr cu un gest amical:

— Haide, să mergem, i-am spus, împingându-l cu delicateţe spre ieşire.

— Mansarda îţi aparţine, îmi spuse Marguerite pe neaşteptate. O să ţi-o arăt mâine. Va trebui probabil să-ţi cumperi ceva mobilă. Cred că nu există acolo decât o saltea şi un poster. Un poster cu o imagine din Viena, în care este reprodus foarte fidel un candelabru cu ciucuri de cristal. Cel puţin aşa mi-a spus portăreasa. Dar... cine ştie?

Mi-am luat rămas-bun încântat de acel happy-end. Apoi am coborât în stradă alături de Andrés. Sub cerul înstelat, toate cafenelele din Paris erau deja închise şi, privite de afară, păreau mausoleuri tăcute într-un peisaj lunar. M-am gândit că nu voi uita uşor noaptea aceea. Şi aşa avea să fie. Pe când îl însoţeam spre casă, Andrés mi-a spus că n-o să ne mai vedem niciodată, că-şi amintea cu o nostalgie irezistibilă un adânc de ape cu cataracte mov şi că dorea să dispară fără întârziere şi din proprie iniţiativă.

Nu l-am înţeles prea bine, dar cred că atunci identificam propria iniţiativă cu ceva în genul sinuciderii. Poate că

vorbea de o dispariţie care nu aparţine sferei necesităţii, ci domeniului libertăţii. Tocmai mă gândeam la toate astea când, deodată, Andrés a repetat povestea cu propria iniţiativă, apoi a făcut un salt energic, cufundându-se în apele îngheţate ale Senei şi dispărând fulgerător în adâncuri. Primul gând care mi-a trecut prin cap a fost că exagera, apoi m-am concentrat exclusiv asupra faptului că era de datoria mea să-l salvez, având în vedere că nu mai era nimeni prin preajmă. Mi-am dezbrăcat haina şi m-am aruncat fără ezitare în Sena. După o scurtă recunoaştere, am reuşit să-l localizez sub apă. Stătea acolo într-o stare de imobilism uimit, aş spune chiar fericit, ca şi când ar fi aşteptat acel curent submarin care să-l ducă înapoi în patria sa originară.

L-am prins de braţ, dar s-a zbătut violent, ca şi cum intervenţia mea i-ar fi ameninţat proiectata călătorie. N-am avut încotro şi i-am aplicat un pumn superb care l-a lăsat fără cunoştinţă. Apoi a venit partea cea mai grea, pentru că niciodată în viaţă nu mai fusesem în situaţia de a face un asemenea efort. Când am reuşit, în sfârşit, să-i depun trupul pe chei, în jur totul era pustiu. L-am acoperit cu haina şi am aşteptat să-şi revină, într-un târziu m-a privit confuz, şi-a pipăit bărbia şi m-a întrebat ce făceam noi doi acolo, uzi până la piele.

— Nu-ţi aminteşti nimic? l-am întrebat.

— Să spun drept, nu prea...

Am rămas pe gânduri. Eram zăpăcit şi extenuat. Mă temeam să nu fi făcut o pneumonie şi în fundul sufletului eram furios.

Apa neutralizase efectul amfetaminei.

— Chiar nu-ţi aduci aminte?

— Dacă-ţi spun că nu!

— Nici măcar nu ştii de unde venim?

Am blestemat ideea de a fi pus întrebarea aceea. M-am aşteptat să-mi răspundă: „Eu – din Atlantida, tu – habar n-am.” Dar se părea că într-adevăr nu-şi mai aminteşte nimic. M-am bucurat că măcar n-apucasem să pronunţ numele Margueritei Duras, pe care l-ar fi putut asocia cu povestea

continentului uitat.

— Să mergem acasă, i-am spus.

Şi din nou mi-am blestemat cuvintele, temându-mă că ele ar fi putut să-i reamintească un umil sălaş de povestitor nomad de-acolo, din Atlantida. Dar el rămânea cufundat în aceeaşi stare de năuceală. Problema era că, orice cuvânt aş fi pronunţat, riscam să-l fac să-şi amintească. Eram însă atât de furios, încât până la urmă stare mea de spirit a fost mai puternică decât prudenţa şi tăcerea. L-am întrebat de ce făcuse ceea ce făcuse.

— Ce anume? a întrebat cu cel mai nevinovat zâmbet din lume.

— Cum, ce? am urlat cu ochii ieşiţi din orbite. Jumătate perplex, jumătate gânditor mai întâi, a început într-un târziu să dea semne că-şi recapătă memoria.

— Ah, da, mi-a spus.

M-a străbătut o groaznică presimţire.

— De ce-am făcut toate astea? – Era evident că gândeşte profund. – Adevărul e că n-are nici cea mai mică importanţă. Aş spune că trebuia s-o fac, mă-nţelegi?

Îmi amintesc încă tăişul privirii pe care mi-a aruncat-o când, ridicându-se în picioare, a început să meargă încet de-a-ndărătelea, ca şi când ar fi luat parte la o probă de o sută de metri spate.

— Prietenul la nevoie se cunoaşte, mi-a spus.

Şi s-a aruncat iarăşi în apă, de data asta cu haina mea pe umeri, ca şi când ar fi vrut să vadă până unde putea să meargă prietenia noastră.

UN CUPLU ÎNCĂRCAT DE ANI

1

MI-AŢI DAT să beau prea mult sau, mai precis, faptul că mi-aţi destăinuit plăcerea pe care v-o produc poveştile cu eroi anonimi m-a îndemnat să beau (i-am spus odată unui neamţ elegant de vreo şaptezeci de ani, tovarăş întâmplător de pahar, într-o cafenea din Lugano), şi-acum adevărul e că mă simt cam ameţit şi puţin emoţionat sau, ca să mă exprim mai clar, mă simt uşor oniric şi cu chef să povestesc istoria pe care v-am anunţat-o când spuneam că în ultima vreme simt o anumită aplecare spre a relata pasaje din propria mea viaţă, pasaje pe care uneori le schimb ca să nu mă repet, să nu mă plictisesc, domnule Giacometti, permiteţi-mi să vă spun aşa, aici toată lumea pare să se numească Giacometti, deşi nimeni nu poartă un monoclu ca al dumneavoastră, nu, nu-mi spuneţi numele adevărat, nu mi-ar folosi la nimic, pe mine mă interesează doar să povestesc ce mi s-a întâmplat cu o compatrioată de-a dumneavoastră, o poveste care s-ar putea să vă placă, domnule Giacometti, dacă-mi îngăduiţi să vă spun aşa.

Eu doream să vă cunosc ţara, adică Bavaria, cineva-mi spusese că pe pereţii multor case, pe deasupra tapiseriilor reprezentând scene de vânătoare, alunecau umbre, de asemenea ştiam că fâşii de coajă albă tremurau pe trunchiul mestecenilor la sosirea iernii. Eu iubeam şi iubesc zăpada, şi anotimpul ei, şi scenele de vânătoare, şi umbrele, şi doream să văd toate astea în Bavaria, astfel că, îndată ce am avut ocazia să-mi iau o vacanţă binemeritată, n-am mai stat pe gânduri. În primele zile la München m-am simţit minunat, doar eu cu mine însumi, plimbându-mă, fumând şi căscând ochii la toate, cântând jodlere în

singurătatea camerei de hotel. Într-o seară mă plimbam pe Kantstrasse, când am văzut o femeie travestită în şarpe care mă privea, îmi făcea cu ochiul şi-mi zâmbea, cât despre mine, am crezut bineînţeles, că-i vorba de una dintre acele aventuri uşoare şi trecătoare, şi m-am apropiat fără grabă:

— S-a-ntâmplat ceva? am întrebat.

— S-a-ntâmplat, a spus ea, şi-a mai adăugat, adică a mai mormăit nişte cuvinte pe care nu le-am înţeles, posibil să fi zis că viaţa-i o tunică albă care de departe pare o pagină nescrisă, şi de-aproape un cămeşoi, nu-i lipsea simţul umorului. Posibil să fi spus asta sau ceva de genul ăsta, apoi a lăsat să cadă pe Kantstrasse o batistă de mătase, iar eu, care nu-mi puteam reveni din uimire, am crezut că într-adevăr mă aflam în faţa unei aventuri trecătoare şi facile, aşa că am făcut încă un pas spre ea şi am ridicat batista cu un gest galant, dar când s-o privesc, domnule Giacometti, când s-o privesc de-aproape am rămas ca paralizat, faţa aceea misterioasă de şarpe de treizeci de ani avea nişte ochi verzi cu o privire intensă care hipnotiza, şi cum te mai hipnotiza, domnule Giacometti, am rămas mut de teamă, aventura continua să-mi pară uşoară, dar nu şi la fel de trecătoare cum crezusem la început.

După o săptămână, ne căsătoream fără să ştiu mai nimic despre ea, despre viaţa ei, deşi bănuiam, şi pe drept cuvânt, că era o prostituată de lux, ceea ce mă excita, spunea că o cheamă Ida, dar în toate actele apărea numele Helga, îmi povestise trecutul său, un trecut fabulos, după toate probabilităţile inventat, căci Idei nu-i lipsea imaginaţia când era vorba să-şi construiască o nouă identitate, bineînţeles nici eu nu mă lăsam mai prejos, şi eu îmi inventasem o biografie nouă în toate detaliile sale, chiar din prima clipă, îi spusesem, de pildă, că sunt medic piemontez, deşi era clar că habar n-am de medicină, n-am retractat însă niciodată această minciună, şi nici altele, căci era încântată de găselniţele mele şi eu de-ale ei. Acordul acela tacit ne convenea de minune amândurora, pentru că ne permitea să evadăm din noi înşine şi ne oferea

seninătatea pe care o respiră unirea dintre două fiinţe de ficţiune, o seninătate de ficţiune pe care n-o mai cunoscuserăm niciodată, şi nimic, cred eu, nimic nu e mai liniştitor decât o mască.

Astfel gândeam în timpul ceremoniei nupţiale din acea biserică müncheneză, care nu mai există, exact cum vă spun, domnule Giacometti, nu mai există, aşa cum nu mai există probabil nici bătrânul Volvo de închiriat cu care, după slujbă, sub o ploaie deasă, am pornit să alunecăm ca nişte fantasme mai întâi pe străzile oraşului, apoi pe autostrada care ducea spre Italia. Despre ziua aceea, ca mai toţi oamenii care-şi amintesc totul în legătură cu ziua nunţii, am păstrat în minte chiar amănuntele cele mai banale, închid ochii şi văd şi acum Volvo-ul rulând sub ploaia din amurg, prin suburbiile Genovei, în spatele autobuzelor şi camioanelor, în vreme ce noroiul stropea trotuarele, iar trecătorii se refugiau sub portalurile clădirilor la trecerea noastră, la trecerea acestui bătrân şi ciudat Volvo.

N-am mai văzut niciodată o maşină ca aceea, părea să se mişte fără cel mai mic zgomot, ca şi cum faptul că transporta doi pasageri răsăriţi din negura vieţilor lor inventate ar fi transformat-o într-un vehicul fantomă, fantomatic în toate ipostazele sale, mai puţin cea vizuală, căci putea fi cu uşurinţă imaginat înaintând cu repeziciune pe un drum de ţară oarecare, în întuneric, fără lumini, luând curbele şi şerpuind într-o linişte înspăimântătoare.

Spre miezul nopţii, în apropiere de Livorno, maşina s-a oprit în faţa hotelului Bristol, un hotel care nu părea să fie deschis pentru public, s-a oprit foarte ciudat. De obicei, când o maşină se opreşte, încetează şi zgomotul motorului, după care cineva coboară din ea, dar în cazul meu nu s-a întâmplat nimic din toate astea, bătrânul Volvo s-a mulţumit să se oprească pur şi simplu, ca şi când n-ar fi fost nimeni înăuntru, ca şi când n-ar fi fost nimeni de la început acolo, şi atunci, alături de maşina noastră, tăcută şi imobilă sub ploaia îndârjită, a trecut zgomotosul, scandalosul Volkswagen, care mi s-a părut că ne urmărea de mult, încă de la München.

— Înţelege, Ida, ne urmăreşte cineva.

— Eşti nebun, nebun de legat.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Ida, revino pentru o clipă cu picioarele pe pământ şi spune-mi cine ar avea interes să ne urmărească.

— Poate realitatea însăşi, iubitule, n-ai spus tu că realitatea e scandaloasă şi trage tot timpul în piept fantezia?

— Nu văd nicio legătură, Ida.

Pe când schimbam aceste replici, domnule Giacometti, am văzut că Volkswagenul se întorcea. În stânga noastră se vedea Mediterana, marea era foarte agitată, valurile se spărgeau de ţărm, vântul arunca ploaia şi apa mării amestecându-le în rafale, peste maşină. Volkswagenul a trecut pe lângă noi, era evident că ne caută, ne-a depăşit şi apoi a întors cu o mişcare scurtă, a patinat pe asfalt şi, în încercarea de a nu cădea în mare, a redus prudent viteza, după care s-a aşezat în spatele nostru, parcând regulamentar lângă bordură. Dar nici atunci Ida, care era de fapt foarte neliniştită, n-a vrut să admită evidenţa că cineva ne urmărea, ceea ce a provocat o discuţie prelungită, până când n-am mai putut, mi-am pierdut răbdarea şi am hotărât să rezolv situaţia cum mă tăia capul, aşa că am coborât cu gândul de a-l înfrunta pe şoferul celeilalte maşini, dar când am ajuns în dreptul Volkswagenului, ud până la piele, nu era nimeni înăuntru, absolut nimeni, bănuiam deja că şi aceea ar fi putut să fie o maşină fantomă, însă atunci am văzut cum se aprindeau luminile în holul hotelului şi am presupus că cel care ne urmărea tocmai intrase înăuntru.

Să plecăm de-aici, i-am spus Idei. Dar ea părea să-şi fi pierdut controlul, mi-a spus că simţea că hotelul acela avea o putere magnetică, o atrăgea cu o forţă mai mare decât gândul la viaţa pe care urma să o petreacă alături de mine. Ascultă, Ida, i-am zis, cred că ai spus deja destule prostii, cineva ne urmăreşte, poate că vrea chiar să ne ucidă, din fericire a intrat în hotel crezând că ne-am refugiat înăuntru, să plecăm înainte de-a fi prea târziu. Nu pot, a spus ea, nu

pot. Şi hohotea, domnule Giacometti, plângea în hohote şi părea complet pierdută în noaptea aceea cu ploaie şi tunete. În hotel o aştepta poate amantul sau protectorul, iar eu nu prea ştiam cum să procedez, mă simţeam complet zăpăcit, şi am continuat să mă simt aşa şi atunci când ea mi-a spus că mănuşa de la mâna dreaptă împreună cu cea de la mâna stângă fac un tot, adică o pereche de mănuşi, în vreme ce, dacă avem două mănuşi de la mâna dreaptă, trebuie să le aruncăm, că la fel stăteau lucrurile cu legătura noastră, trebuia să aruncăm totul peste bord, fiindcă amândoi trăiam într-o lume de ficţiune, fără contact cu realitatea. Suntem două contrabasuri cântând aceeaşi notă, asta suntem, în schimb aici, în acest hotel mă aşteaptă cineva care este jumătatea mea ideală, este realitatea care mă urmăreşte încă de la München, ştie că mă voi întoarce în braţele lui, pentru că nu pot trăi fără prezenta lui, fără prezenţa lui complementară, am încercat să mă descotorosesc de realitate, dar n-am reuşit, îmi pare rău, adio, un cârlig şi un ochi de aţă fac o unitate ideală, dar cu două cârlige nu se poate face nimic, aşa şi cu două fiinţe ca noi, care neagă cu îngâmfare realitatea, legătura noastră nu duce nicăieri, adio, atât cât a fost, a fost minunat.

Pentru o clipă rolurile şi măştile mi s-au topit, mi s-a topit chiar şi calmul, m-am lăsat să cad pe spătarul scaunului simulând leşinul.

— Te-am minţit, i-am spus, şi eu pot fi realist, şi eu pot fi jumătatea ta, nu sunt medic, nici piemontez, nici nimic din tot ce ţi-am spus, aş fi vrut să fiu altul, dar, gata, nu mai vreau să încerc, de fapt sunt ventriloc, mă auzi, ventriloc, şi mai sunt bărbatul tău şi-ţi poruncesc să rămâi cu mine.

— Uită-mă, mi-a răspuns Ida, destinele noastre se despart...

Iar eu am înţeles, domnule Giacometti, am înţeles fără întârziere că orice-aş fi făcut era inutil, că aveam s-o pierd şi că de fapt nu fusese niciodată a mea, de fapt era femeia altuia, şi amândoi formau un cuplu încărcat de ani, relaţia lor dramatică începuse într-o perioadă îndepărtată, tot atât

de îndepărtată în timp ca şi prima noapte a împreunării realităţii cu ficţiunea: doi bătrâni soţi împărţind cu celălalt cuplu, cu târfa şi apaşul, aceeaşi angoasă încăpăţânată a zbaterii în coşmar.

Poate e adevărat, poate că suntem două contrabasuri intonând aceeaşi notă, am spus sarcastic şi puţin jignit, poate e adevărat. I-am deschis portiera, i-am cerut să plece, să se ducă la Bristol, ploaia a intrat în maşină şi mi-a biciuit faţa, şi m-am simţit ca trezit din somn, am văzut-o pe Ida depărtându-se în noapte, i-am numărat urmele paşilor în noroi până unde am putut ajunge cu privirea şi-apoi, ştiind că duceam cu mine bagajul ei, am lăsat în urmă totul, spunându-mi că fusese un vis.

2

AFLĂ, DOMNULE (a spus Giacometti, aprinzându-şi o havană în acea cafenea din Lugano), că surpriza pe care o resimţim descoperind drumul care duce, pe parcursul unei singure zile, de la legătura cea mai tandră la infidelitatea cea mai atroce, este la fel de teribilă ca aceea pe care o produce descoperirea modului în care asupra multor căsnicii aparent fericite se proiectează invizibilă şi implacabilă umbra unui terţ cu care convieţuim în taină şi în tăcere de-a lungul anilor. De-a lungul multor ani. Acesta a fost şi cazul meu, eu am fost timp de o jumătate de secol căsătorit cu biata Bárbara, iar spre sfârşitul vieţii ajunseserăm să formăm un bătrân cuplu plin de afecţiune reciprocă până ce, brusc, într-o noapte dinspre jumătatea anului trecut, la Bandung, legătura dintre noi s-a rupt din cauza câtorva cuvinte pe care ea le-a spus, astfel că, începând cu acea clipă, nimic n-a mai putut fi ca înainte. E cu totul altceva, cred eu, decât ce ţi s-a întâmplat domniei-tale la Livorno, căci cel puţin dumneata ai fost la curent cu

toată povestea după numai câteva ore, în timp ce mie mi-au trebuit cincizeci de ani şi a fost nevoie să ajung nici mai mult nici mai puţin decât în Jawa ca să aflu că o jumătate de secol trăisem încrezător şi liniştit fără să bănuiesc nimic în legătură cu această umbră, umbra unui mort. Cum să nu-ţi vină să plângi, să plângi de să îneci în lacrimi toate covoarele acestei bătrâne cafenele.

Dar n-o să plâng, ar fi plicticos, o să-ţi povestesc drama mea, totul a început anul trecut când, în preajma aniversării nunţii de aur, eu şi Bárbara ne-am hotărât să o sărbătorim departe de Franz şi de Greta, copiii noştri, celibatari amândoi. Trăiesc împreună, pentru că totdeauna au visat să se căsătorească unul cu altul, ciudăţenii de-ale vieţii, în fine, în felul lor şi ei sunt ca doi bătrâni soţi, ce să-i faci, şi cum îţi spun, am hotărât să sărbătorim cât mai departe, în insula Jawa, ne-am spus, şi am plecat acolo, la început a fost foarte amuzant, căci în ciuda atâtor ani de viaţă comună, noi nu suntem asemenea acelor soţi care se plictisesc crunt sau se insultă fără încetare, noi nu eram aşa, nu, noi făcuserăm un pact tacit de neagresiune şi petreceam de minune, comentând cu umor, în fiecare dimineaţă când ne trezeam, întâmplările zilei anterioare, care reflectau prostia omenească, imbecilitatea celorlalţi, niciodată pe a noastră, aflată, prin acest acord tacit, la adăpost de propriile ironii muşcătoare.

Eu sunt dintre aceia care cred că oamenii se căsătoresc pentru a putea comenta în doi lumea. Iar Jawa s-a dovedit a fi locul ideal pentru aşa ceva, pentru că după puţin timp am descoperit că jawanezii întruneau toate condiţiile pentru ca în fiecare dimineaţă, la trezire, să ne dea prilej de râs nemilos fiindcă, printre altele, aveau o anumită expresie a feţei, ceva care nu părea să meargă înainte, trebuie s-o mai aibă şi acum, ceva care nu mergea înainte, ci înapoi, era ca şi când feţele lor ar fi suferit un fel de întoarcere în timp, pesemne că şi acum sunt la fel, feţele lor păreau şlefuite precum pietrele de râu, şlefuite de o continuă frecare, iar frunţile bombate parcă te invitau să le dai roată; de fapt, de felul lor, jawanezii sunt oameni care se aşază cu faţa spre

propria casă şi cu spatele la drum, ca şi când ar avea un ochi între umeri, în orice caz, se poate spune că au în spate o prezenţă vie. Şi, colac peste pupăză, mergând într-o seară la un spectacol tradiţional de teatru de umbre, am descoperit că actorii jawanezi, spre deosebire de aproape toţi ceilalţi actori din lume, poartă principalul ornament al costumului lor pe spate.

În seara în care am asistat la teatrul de umbre la o versiune jawaneză a mitului tinerilor care se sinucid din dragoste, ne-a atras atenţia faptul că lumina reflectoarelor era imobilă şi că personajele rămâneau aproape tot timpul cu jumătatea trupului imobilizată într-o tulpină de bambus scobită paralelă cu fundalul. Personajele îşi mişcau mai mult braţele decât corpul, erau braţe moi care fluturau, fără nimic agresiv, aşa cum flutură braţele domniei-tale, domnule ventriloc, dacă-mi permiţi să-ţi spun astfel, exact cum flutură ale dumitale pe acest trunchi care abia dacă se mişcă în vreme ce spui poveşti.

Întorcându-ne la hotel în noaptea aceea, n-am putut să mai aştept dimineaţa următoare şi-am început să râd de trunchiurile de bambus, dar Barbara, în loc să râdă cu mine, m-a privit cu o tristeţe infinită, m-a făcut prost şi m-a dojenit amar pentru a nu fi remarcat vocile desăvârşite ale acelor actori jawanezi. Vocile lor, ale recitatorilor, a spus ea, sunt dulci, melodioase, joase, reflexive şi pline de un fel de compasiune, voci politicoase, sensibile, înflorite, voci visătoare, nostalgice, voci de catedrală, mi-l amintesc pe Wim.

Am zâmbit puţin deconcertat şi-am întrebat-o cine e Wim.

— Prima mea dragoste, mi-a spus ea, iar buimăceala mea a crescut. I-am cerut să repete chestia cu prima dragoste.

— Pe când mai locuiam încă în casa părinţilor mei din Rosenheim, a spus Bárbara, el s-a îndrăgostit de mine de cum m-a văzut, la fel şi eu, a fost o dragoste la prima vedere, dar eram foarte tineri şi părinţii noştri s-au opus să ne căsătorim, n-am avut încotro şi a trebuit să fugim, într-o

noapte am părăsit Rosenheimul şi, când am ajuns la marginea oraşului, Wim a propus să ne sinucidem pentru a rămâne împreună în eternitate, dar eu am vrut să fiu realistă, ştii că totdeauna am fost aşa, am refuzat şi am hotărât să mă întorc acasă. În zilele care au urmat, Wim a început să se stingă încet, încet de durere şi într-o noapte a fugit din oraş. S-a dus la o mănăstire în munţi, la douăzeci de kilometri de Rosenheim, bunicul lui, fost paznic al acelor pustietăţi romantice, îi arătase un loc periculos între stânci, unde cădeau de obicei fulgerele în nopţile cu furtună, şi aici Wim a aşteptat răbdător în ploaie să-l nimicească un fulger şi a murit câteva zile mai târziu, măcinat de pneumonie, dar eu cred că a murit din dragoste pentru mine.

M-am simţit umilit, domnule ventriloc, de această evocare a unei figuri din tărâmul morţilor şi dintr-o dată am trăit nu numai certitudinea că timp de o jumătate de secol convieţuisem cu acel Wim, dar, în plus, mi-am dat seama că exact în clipa când descopeream toate astea, el se afla în spatele meu şi că, asemenea jawanezilor, aveam şi eu un ochi la spate şi puteam să simt şi să văd perfect prezenţa celui mort de pneumonie.

— Nu-i decât o născocire de-a mea, mi-a spus atunci râzând Bárbara, am citit toate astea într-o carte, ce naiv eşti, n-o să te schimbi niciodată.

Aşa mi-a spus, dar vocea îi suna trist şi înfundat, îndoiala nu mi s-a risipit şi n-am putut să dorm toată noaptea, în schimb Bárbara a adormit imediat frântă de oboseală, lăsându-mă singur pradă gândurilor, pe când simţeam că propria mea identitate se dizolvă într-o lume impalpabilă şi cenuşie, locuită de un mort care se afla acolo, alături de noi, la fel de mort ca şi căsnicia noastră, acolo în Jawa, unde actorii poartă cel mai important ornament al costumului la spate.

Şi-acum, domnule ventriloc, permite-mi să-ţi adresez o invitaţie, te aştept în camera mea de hotel, aş vrea să fii convins că povestea e adevărată şi să ştii că, din când în când, în spatele meu apare mortul, da, domnule, mortul, iar ca să vezi că într-adevăr am fost în Jawa, dă-mi voie să-ţi

ofer un obiect tipic din partea locului, am mai multe în camera mea, însoţeşte-mă, vreau să-ţi ofer un suvenir din Jawa.

Îmi eşti drag şi mi se pare că pot să am încredere în dumneata, căci, să nu crezi că nu-mi dau seama, eu şi dumneata formăm de fapt, la rândul nostru un bătrân cuplu, e multă vreme de când stăm aici împreună, eu şi dumneata, în această cafenea din Lugano, schimbând poveşti, suntem deja ca doi soţi în vârstă şi mi-ar face plăcere să iei cu dumneata ceva din Jawa, de exemplu o umbrelă de soare. Are un resort secret care o poate transforma dintr-o umbrelă de soare într-o umbră foarte ascuţită, într-un fel de baionetă, cine ştie, într-o bună zi ar putea să-ţi fie de folos. Şi tot aşa, mi-ar face plăcere să mergem împreună la culcare şi să comentăm lumea în doi, astfel ai putea să vezi cu propriii ochi, domnule ventriloc, cum chiar şi aici, în camera de hotel, îmi îngheaţă spinarea când sunt dezbrăcat şi pe spatele meu se desenează, ca un vechi ornament, mortul.

CUM MI-AR PLĂCEA SĂ MOR

SĂ TE PREFACI că eşti beat în compania lui John Houston, iată cea mai amuzantă situaţie pe care mi-a fost dat s-o trăiesc. Nu voi uita niciodată acele nopţi din New Orleans. Într-o astfel de noapte l-am auzit pe Houston spunând că ar vrea să moară aşa cum murise unchiul lui, Alec. De îndată ce-am auzit povestea mi-am dat seama că şi eu doream să mor ca unchiul Alec.

Într-o zi, pe când Alec se afla deja c-un picior în groapă, cineva a sunat la uşă şi nevastă-sa s-a dus să deschidă. Urcând din nou în cameră, îi comunică soţului ei că o verişoară dorea să-l vadă.

— Spune-i că eu nu vreau s-o văd, răspunse Alec. E o fiinţă care mă calcă pe nervi. N-am de gând să irosesc cu prostănaca asta nici măcar un minut din timpul care-mi mai rămâne de trăit.

La auzul acestor cuvinte, soţia lui se supără foc, îi spuse că vară-sa făcuse un drum atât de lung numai ca să-l vadă pe el şi-l pofti să fie politicos şi s-o primească. Dar Alec se arătă inflexibil.

— Spune-i c-am murit! îi sugeră el.

Nevastă-sa protestă vehement:

— Dacă ar fi fost adevărat, ar fi trebuit să i-o spun încă de când i-am deschis, zise ea.

— Bine, atunci de ce nu-i spui că tocmai am murit şi că ţi-ai dat seama de asta abia când te-ai întors să-mi ceri s-o primesc?

Nevastă-sa nici nu vru să audă:

— În cazul ăsta are să vrea să urce imediat să te vadă.

— N-are decât. Am s-o fac pe mortul, i-o întoarse Alec.

— N-ai să poţi. E imposibil să-ţi ţii respiraţia atâta vreme.

— Pune-mă la-ncercare, răspunse Alec.

Zis şi făcut. Vară-sa intră în încăpere, iar el rămase

nemişcat, cu ochii pe jumătate închişi, ţinându-şi respiraţia.

Aşa se întâmplă că, făcând pe mortul, Alec muri de-a binelea.

CARMEN

CARMEN VALLE s-a născut la Havana, dar tatăl său, diplomat de carieră, a fost mutat la Barcelona când ea avea numai trei ani. Astfel, singura amintire în legătură cu oraşul natal era o coloană de care se sprijinea un fotograf ambulant fotografiat de mama ei, cu câteva zile înainte de plecarea spre Spania. Nu mai păstra nicio altă amintire despre Cuba, iar când era întrebată unde se născuse, Carmen râdea cu acea imensă tristeţe care-i era caracteristică şi răspundea că nu s-a născut.

Copilăria petrecută la Barcelona a fost foarte fericită, adică enorm de plicticoasă, şi prea puţine lucruri ar merita cu adevărat să fie povestite în legătură cu acea perioadă. Dacă cineva se aventura totuşi cu vreo întrebare în acest sens, Carmen obişnuia să răspundă:

— Copilăria mea? presupun că, oriunde-ar fi să fie, dacă există într-adevăr pe undeva, nu prezintă nici urmă de interes. E ceva ca o plictiseală deja uitată.

Spre sfârşitul anilor ’60 putea fi văzută adesea pe scaunele înalte ale barurilor din strada Tuset. Înaltă ea însăşi, îmbrăcată invariabil în pulovere negre, cu gâtul lung de gazelă înfăşurat în eşarfă, ţinând delicat câte o ţigară englezească între degetele fine ale celei mai minunate mâini stângi din întreg oraşul.

Nimeni n-a avut şi nu va avea vreodată acei douăzeci de ani pe care-i avea ea atunci. Nu exista nimeni care ar fi putut măcar s-o egaleze în frumuseţe. Au fost sinucideri, flori pe care nimeni nu le-a aşezat în vas, bărbaţi plângând în zori pe umărul prietenilor, la rândul lor şi ei îndrăgostiţi de Carmen. Ea-i respingea pe toţi cu aceleaşi cuvinte elegante, politicoase, pline de bun-simţ; cuvinte care, în ciuda tuturor eforturilor, nu puteau stinge disperarea celor cărora li se adresau.

Tot oraşul o iubea pe Carmen, şi ea iubea tot oraşul, fără să iubească pe cineva anume. Cu vremea a devenit tot mai retrasă şi cu deosebire tăcută. Uneori, foarte rar, singură la ea acasă, în cursul vreunei petreceri, la braţul câte unui adorator spărgea tăcerea pentru a murmura încet şi cu o uşoară inflexiune distinsă: „Ce plictiseală!” Apoi se închidea din nou în muţenie.

A împlinit treizeci de ani în tăcere. I-a sărbătorit singură, absolut singură, în apartamentul de la Ritz, în care locuia de la moartea părinţilor. A crezut că lumea îi făcuse în sfârşit favoarea s-o uite. Dar nu era deloc adevărat. Eu, de exemplu, mă consideram în continuare prietenul ei. A doua zi după aniversare am sosit la Barcelona şi primul lucru pe care l-am făcut a fost să mă duc s-o văd. O vizitasem de fiecare dată când îndatoririle meseriei mele de ventriloc mă aduceau în oraş. Îmi însoţeam vizitele cu un buchet imens de flori. Până într-o zi, când am zărit în camera ei un buchet mult mai mare decât al meu.

— Unul care îmi face curte e, mi-a spus ea, cu o expresie de plictiseală absolută, şi a adăugat cu o graţie desăvârşită:

— După cum vezi, la o fată mare rage şi-un măgar.

Nu l-am cunoscut niciodată pe ultimul dintre măgari, pe soţul ei adică, un industriaş din Manresa care, din câte mi s-a spus, era cel mai puţin elegant, educat şi potrivit dintre toţi bărbaţii asupra cărora s-ar fi putut opri alegerea ei. S-au căsătorit în biserica din Pompei. Din ziua nunţii n-a rămas decât o fotografie îngălbenită în care se vede chipul lui Carmen purtând masca celui mai sfâşietor dintre surâsurile pe care i le cunoscusem vreodată. „Ce plictiseală!” se zice c-ar fi spus în clipa când maşina demara purtându-i pe miri spre luna de miere. Nouă luni mai târziu, Carmen murea la naştere. „Ce plictiseală!” se spune că ar fi fost ultima ei replică înainte să-şi dea sufletul. Vestea mi-a parvenit la Berlin. Am hotărât că într-o zi voi scrie ceva despre Carmen, o poveste care fatalmente se va termina cu fraza: „Asta e tot”.

I-am vorbit despre toate acestea unui prieten, scriitor rus, ce trăia în exil la Berlin. I-am spus că într-o zi voi scrie

ceva despre Carmen şi o voi face pur şi simplu pentru că simt nevoia s-o fac.

— E o poveste căreia nu-i voi putea găsi niciodată un final potrivit, pur şi simplu nu ştiu ce morală s-ar putea scoate din ea, i-am zis eu.

Prietenul mi-a răspuns că e într-adevăr o poveste care nu se preta la nicio morală. Şi adăugă:

— Nu ştiu de ce, dar îmi aminteşte cuvintele unui rege dintr-un basm care-mi e foarte drag. Care săgeată zboară veşnic? Aceea care se confundă cu ţinta.

TURNUL CU FOIŞOR

ÎNTR-O DIMINEAŢĂ a sunat telefonul şi individul de la celălalt capăt al firului mi-a spus că trecea printr-o criză şi că simţea nevoia să-mi vorbească, fiindcă de când se despărţise de soţia lui, era foarte singur.

— Nu văd legătura, i-am spus, ca o reacţie logică a omului pe care-l deşteaptă din somn un necunoscut, dispus, pe deasupra, la asemenea confesiuni.

— Legătura e că soţia mea îmi făcea viaţa amară spunându-mi fără încetare că sunt urât. Zicea că figura mea nu-i place nici cât negru sub unghie. Într-o zi am obosit s-o mai aud şi m-am hotărât să închiriez apartamentul din care vă vorbesc acum şi de unde zăresc vechea mea locuinţă şi turnul în care trăieşte soţia mea, singură şi abandonată.

Am crezut că un cunoscut voia să-mi facă o farsă. Celălalt a continuat:

— Simţeam nevoia să vorbesc cu cineva şi v-am ales pe dumneavoastră la întâmplare, răsfoind cartea de telefon. Sunt singur aici, cu un binoclu şi o oglindă enormă pe care mi-am instalat-o în dormitor.

O farsă sau un nebun, m-am gândit. I-am sugerat să se lase de prostii şi să se întoarcă acasă.

— Nu pot, e prea târziu. Ea m-a declarat dispărut şi nu ştie că o spionez. N-aţi fost niciodată curios să aflaţi ce-o să se-ntâmple după ce veţi muri? În primele zile am urmărit pelerinajul rudelor şi prietenilor. Soţia mea, se înţelege, se arăta îngrijorată şi mai ales depăşită de evenimente. Nu pricepea ce putuse să mi se întâmple, nu pricepea cum de dispărusem în felul acela misterios. Dar în ultima vreme, după ce toată lumea s-a convins că sunt irevocabil dispărut, îmi pare pe zi ce trece mai resemnată şi chiar mai fericită. Nu m-ar mira deloc dacă s-ar recăsători, şi încă foarte

curând. Dar nu asta mă preocupă.

Din pură politeţe şi dintr-un strop de curiozitate (deja nu mi se mai părea la fel de clar că e vorba de o farsă sau de un nebun), l-am întrebat dacă nu cumva era singurătatea cea care-l preocupa, aşa cum spusese la început.

— Exact, mi-a răspuns. Singurătatea şi monotonia. Pe zi ce trece mă plictisesc tot mai tare, mai ales când n-am nimic de spionat. Soţia mea iese, de exemplu, la cumpărături şi atunci nu se mai mişcă nimic nici în interiorul turnului, nici în grădină. Ce se întâmplă în aceste momente? Se întâmplă că mă plictisesc de moarte.

— Întoarce-te acasă, omule, am făcut eu apel la bunul-simţ. Cum ţi-a putut trece prin cap să faci aşa ceva?

— Fapt e că mi-a trecut şi acum nu mă mai pot *întoarce*, pentru că *am mers prea departe.* De câteva zile am o faţă complet nouă. Chiar dacă m-aş întoarce în turn, mă îndoiesc că soţia mea m-ar mai recunoaşte.

Povestea devenea interesantă. Aveam un văr primar care, fiind cam lipsit de idei, se afla mereu în căutarea unui subiect pentru filmele la care lucra. Iar eu eram, poate, în situaţia de a-i oferi unul.

— Şi spuneţi că v-aţi schimbat figura?

— Chiar aşa. Şi vocea. Am fost la un curs intensiv de dezvoltare a acuităţii auditive şi-am învăţat să-mi modulez vocea în diferite registre, înainte eram un medic respectabil. Acum nu mai sunt nimic.

— Ce fel de medic?

— Mă ocupam de chirurgia plastică. Acum câteva zile m-am întors din Brazilia unde nişte colegi de breaslă foarte competenţi mi-au modificat radical figura. Nu mai sunt atât de urât ca înainte. Dar, cu tristeţe trebuie s-o spun, nu mai sunt nici chirurg, nici căsătorit, şi nu mai am niciun viitor. Am doar o oglindă şi-un binoclu.

Nu ştiam ce să-i spun. Mi-am văzut imaginea reflectată în oglinjoara ovală a dulapului şi mi-a trecut prin cap să-l întreb de ce îşi pusese în dormitor o oglindă de asemenea dimensiuni.

— Ca să mă obişnuiesc cu noul meu chip, mi-a răspuns.

Am rămas o clipă pe gânduri, meditând la cele auzite. Eram aşa de tăcut, încât s-a alarmat.

— Ştiu că vreţi să închideţi, mi-a spus. Toţi fac la fel. Îşi spun că sunt probabil un farsor sau un nebun şi închid.

— Eu n-am s-o fac. Povestea dumneavoastră mă interesează. Mai mult, dacă apar elemente noi, nu ezitaţi să mă sunaţi din nou. Aş pune însă o singură condiţie, să fie cel mult o dată pe săptămână şi numai dacă noutatea e cu adevărat relevantă. În caz contrariu, abţineţi-vă. Spre deosebire de dumneavoastră, domnule plictisit, eu sunt un om foarte ocupat.

— Aş putea să ştiu cu ce anume?

— Dacă tot trebuie să mă sunaţi, m-am făcut că nu aud întrebarea, prefer să fie după-amiaza. Eu lucrez noaptea şi dimineţile dorm.

— Sunteţi brutar, actor sau pompier?

Nu-i lipsea simţul umorului.

— Sunt tălmăcitor de vise, am născocit.

Atunci a încercat să-mi povestească ultimul său vis (ceva în legătură cu o fiinţă foarte neajutorată care purta masca orgoliului), dar l-am întrerupt cât am putut de repede. N-aveam de gând să includ niciun vis în filmul vărului meu. I-am amintit iarăşi cât eram de ocupat şi în cele din urmă a priceput că, dacă voia să-l mai ascult şi altă dată, era mai bine să încheiem pentru moment conversaţia.

— Bun, de acord, a zis şi, după ce mi-a mulţumit de mai multe ori, cerându-şi o grămadă de scuze că m-a deranjat, a spus la revedere şi a închis.

A doua zi, la prima oră, m-a trezit telefonul, înainte să apuc să spun ceva, i-am auzit vocea inconfundabilă:

— Am spart oglinda, n-a mai rămas din ea decât o grămadă de cioburi. Acum sunt mai singur decât Adam înainte de apariţia Evei.

Mi s-a părut evident că acea convorbire, la o asemenea oră, era o sfidare, mai ales că totul părea să indice că spărsese intenţionat oglinda, ca să aibă ce-mi povesti.

— Eu nu mai exist, mi-a spus el, cu emfază. Nu mai există decât nişte bucăţi dintr-o oglindă spartă, care mă

reflectă într-o formă nesigură şi discontinuă.

Cu recunoscuta mea pricepere în materie de voci, am imitat-o la perfecţie pe aceea a mătuşii Consuelo, mama vărului meu, cineastul, şi am spus:

— Sunt menajera. Domnul e la Roma. A trebuit să plece de urgenţă şi va lipsi câteva luni. Cine să-i spun că a sunat?

N-a răspuns, aşa că am repetat.

— Numele dumneavoastră, domnule...?

— La dracu', a urlat înainte să trântească receptorul.

Primul gând a fost că pur şi simplu scăpasem de o grijă, şi pentru moment nu mi-a părut deloc rău că expediasem toată povestea, până când, după câteva zile, am primit vizita vărului Colosal (îi spuneam aşa din cauza evidentei lui preferinţe pentru acest adjectiv) care, ascultând întâmplarea, s-a supărat foc pe mine. Şi-a exprimat regretul că vocea mamei lui servise pentru o partitură de menajeră, dar mai ales a început să se vaite că pierdusem orice legătură cu un om care, după părerea lui, trecea printr-o experienţă insolită, printr-o experienţă colosală, punct de pornire posibil pentru o poveste al cărei deznodământ ar fi fost foarte interesant să-l aflăm.

— Ar fi ieşit de aici un film bun, a spus vărul meu, clătinându-şi insistent capul a părere de rău.

După ce mi-am exprimat rezerva în legătură cu ideea că orice poveste ar trebui să aibă şi un deznodământ, i-am explicat că, în orice caz, acel punct de pornire ar putea încă să-i servească pentru construirea unui foarte bun subiect de ficţiune. Uitasem însă că vărul meu Colosal era complet lipsit de imaginaţie. Câteva momente a rămas aşezat pe scaun, cu privirea pierdută în gol, prefăcându-se că gândeşte profund. Mi s-a făcut milă, aşa încât i-am sugerat următoarea secvenţă:

— Hai să ne imaginăm că-ntr-o bună zi personajul nostru descoperă că nu există nicio legătură între el şi oglindă. Parcă şi văd secvenţa, surpriză totală... Reflexul colţuros al omului nostru urcă spre suprafaţa oglinzii..., îşi duce mâna la gâtul subţire şi vai, vai, îşi dă seama că nu există nicio legătură...

— Adică oglinda nu reproduce întocmai gestul cu mâna la gât?

— Exact, exact.

— Asta-i o prostie.

Îmi venea să-l strâng, evident, de gât. Ca şi când asta n-ar fi fost de-ajuns, a început din nou să se lamenteze că ratasem şansa oricărui contact cu personajul în chestiune. Am auzit o lungă serie de înjurături extravagante, care s-a încheiat aşa:

— Cataplasma ei de treabă.

— Ajunge, ajunge – urletele lui erau de nesuportat –, dacă te interesează aşa de mult să dai de el, n-o să fie nicio problemă.

O oră mai târziu ne aflam împreună la Colegiul Medicilor sub o falsă identitate de ziarişti. Tentativa noastră se sprijinea pe un arsenal compus din loden-uri de împrumut, ochelari, priviri scrutătoare, pixuri şi blocnotes-uri. Ni s-a spus că medicul dispărut nu era specialist în chirurgie plastică, ci oculist. Părerea noastră a fost că asta nu schimbă cine ştie ce lucrurile.

Ne-au dat o adresă, iar noi ne-am spus că, dacă acolo se află un turn, înseamnă că eram cu siguranţă pe drumul cel bun. Am luat un taxi şi puţin mai târziu ajungeam în inima unui cartier rezidenţial, la numărul 27 al străzii Tucumán. Clădirea cu acest număr avea un turn. Am zâmbit fericiţi. Am coborât din maşină şi, printre barele metalice ale gardului, am privit îndelung grădina solitară, mic-burgheză, în care dormita apatic un ulm. Pe o plăcuţă era scris: Turnul cu Foişor. În zonă exista o singură casă cu etaj, aflată la o distanţă considerabilă de punctul în care ne găseam. Un mare club de tenis despărţea turnul de prezumtivul post de observaţie al oculistului. Fără îndoială, avea un binoclu foarte puternic.

Eram cufundat în calcule, când am auzit în spatele nostru o voce de femeie:

— Aţi venit pentru turn?

— Da, s-a grăbit Colosal să răspundă.

În prima clipă n-am priceput nimic, apoi am remarcat că

turnul era de vânzare. Aşa indica un anunţ pe care nu-l văzusem până atunci.

Femeia avea cam treizeci de ani, era foarte frumoasă, însă cu un aer uşor desuet. Purta părul prins în piepteni de-o parte şi de alta a tâmplelor, un şirag de perle şi o broşă veche la reverul subţire al unui taior demodat. Chipul ei avea o uimitoare mobilitate, astfel că era imposibil să spui cu precizie cum anume era desenată faţa aceea atât de schimbătoare. S-ar fi putut spune că trăsăturile ei călătoreau înapoi în timp şi că în fiecare clipă treceau în alte şi alte figuri feminine, din vremuri apuse. Tulburat poate de această succesiune rapidă, am preferat să mă concentrez asupra vocii sale grave, obosite şi uşor masculine.

— Vă rog să poftiţi, a spus.

Trecând pragul grădinii, am avut senzaţia stânjenitoare că devenisem carne de tun de binoclu. Mi-am scos ochelarii şi am aruncat o privire furişă spre terenurile de tenis, în direcţia casei cu etaj, de unde probabil ne ochea oculistul.

Ne-am plimbat prin grădină şi ne-am oprit câteva minute lungi în faţa heleşteului în care se reflectă umbra ulmului solitar. Vărul meu părea să se simtă în largul său în rolul cumpărătorului, întrebă care era preţul turnului şi la auzul sumei, începu să facă pe interesantul şi să privească intrigat nişte alge care pluteau pe apă.

Apoi am intrat înăuntru. Tronau în salon cinci tablouri viu colorate, redând diverse faze de construcţie ale hotelului Carlton dintr-un oraş, după toate probabilităţile, african. Tocmai priveam aceste tablouri, oribile la drept vorbind, când am auzit glasul femeii:

— Leo, eşti aici?

Am crezut că e vorba de un câine şi-am fost surprinşi să constatăm că de fapt era vorba de un bărbat.

— Vi-l prezint pe Leonardo, prietenul meu.

Mi-am dat seama imediat că relaţia lor era de fapt una erotică, şi de dată oarecum recentă. Modul în care-şi vorbeau şi se priveau nu lăsa niciun dubiu în acest sens. Bărbatul avea cam patruzeci de ani, era neîndemânatic şi

straniu şi părea mai degrabă deranjat de prezenţa noastră.

Cu experienţa pe care o aveam în privinţa vocilor omeneşti, mi-am dat repede seama că glasul lui, cu timbru cam neclar şi lipsit de rezonanţă, (ceea ce numim de obicei o voce voalată) nu era imposibil să fi fost o voce de împrumut.

M-am întrebat dacă omul acela n-ar putea fi chiar oculistul cu noua sa faţă. Tulburat, m-am concentrat asupra obrazului care mi-a amintit de un press-papier cenuşiu aflat pe vremuri în proprietatea bunicului meu. Ochii erau oribili, cufundaţi parcă într-o groapă neagră-verzuie. Ieşeau în evidenţă urechile, singura parte neconcavă a figurii aceleia strivite şi strivitoare. Avea nişte urechi disproporţionate, aducând cu abajurul unor lampioane chinezeşti de care era îndrăgostită pe vremuri sărmana mea bunică.

Şi-a stins havana şi, după ce ne-a aruncat o privire oarecum glacială, s-a cufundat în lectura paginii sportive a unui ziar. L-am lăsat singur şi-am plecat să vizităm turnul. După o jumătate de ceas, când ne-am întors, el era tot acolo, absorbit de acelaşi ziar. Un anumit curent de simpatie se stabilise în acest răstimp între Colosal şi gazdă. La vederea celor doi, care, râzând, tocmai intrau în salon, Leonardo nu şi-a ascuns iritarea, dublată de o oarecare gelozie. În clipa aceea s-a simţit obligat să intervină.

— Uite, Lola, spuse arătând ziarul. Un reportaj despre Tombuctu. S-ar putea să fie scris de soţul tău. Semnează un oarecare Spacspack. Asta trebuie să fie un pseudonim, nu-i aşa?

— Oh, nu cred că e el, a spus ea, abia schiţând un surâs.

— Soţul tău e ziarist? a întrebat Colosal care o tutuia deja.

— E medic, a spus ea. Oculist. Bănuim că la ora asta ar putea să profeseze în Tombuctu, oraşul pe care şi-a dorit întotdeauna să-l cunoască... Dacă vreţi să cumpăraţi, să ştiţi că în preţ intră şi fantoma soţului meu. În curând va fi dat dispărut oficial. Dar poate să se întoarcă oricând din Tombuctu, sau de unde o fi fiind acum, şi-atunci o să trageţi o sperietură pe cinste.

— Nu ne mai sperie nimic, a asigurat-o Colosal, şi mi s-a părut că se referea la urâţenia strivitoare a lui Leonardo.
— Credeţi asta pentru că nu vă puteţi nici măcar închipui cum era soţul meu. Nu-mi place să vorbesc astfel despre el, dar adevărul e că părea scos dintr-un film de groază. E mai oribil chiar decât tablourile astea.
— Reprezintă construcţia unui hotel? am întrebat.
— Încă de tânăr, a spus ea, îşi dorea să devină misionar în Africa, dar părinţii i-au spus că nu e potrivit pentru aşa ceva. Apoi m-a cunoscut pe mine. După ce ne-am căsătorit, ne-am mutat aici. El a vrut să-i dea acestui turn numele de Foişorul African, dar eu m-am opus. Atunci s-a răzbunat pe iezuiţi şi pe mine pictând aceste cinci tablouri oribile, care reprezintă un hotel imaginar din Tombuctu.
— Nu sunt chiar atât de oribile, spuse Leonardo, şi asta mi-a întărit bănuielile în legătură cu el.
— Spui că nu sunt oribile?, păru să se-nfurie ea. A cam venit vremea să-mi cunoşti gusturile, Leonardo. Tablourile astea sunt mai puţin oribile decât el, la fel cum tu eşti mai puţin oribil decât ele.
Leonardo îi mulţumi pentru compliment, dar era evident că nu-l găsea deloc spiritual. Am profitat de ocazie pentru a-l strânge puţin cu uşa. Vroiam să văd dacă putea să facă dovada declarată a exercitării vreunei profesiuni.
— Apropo, i-am spus, figura dumneavoastră mi-e cunoscută. Sunteţi arhitect, nu-i aşa?
— Nu, nu sunt arhitect, a răspuns el. Sunt un vecin. Dar dumneavoastră, ne-a arătat el pe Colosal şi pe mine, în timp ce urechile i se ciuleau sălbatic, dumneavoastră sunteţi căsătoriţi religios?
— Ce vreţi să spuneţi? a întrebat Colosal.
— Voiam să ştiu dacă sunteţi soţ şi soţie.
Colosal era un tip violent, cu reacţii mai degrabă primare, aşa că m-am simţit obligat să intervin înainte ca el s-o facă, dar femeia a fost prima care a dat replica.
— Sunt veri, a spus ea râzând.
Azi, încercând să-i reconstitui figura pornind de la imaginea acelui surâs, îmi dau seama că nimic nu s-a

schimbat, adică realizez că îmi e imposibil s-o fac. Şi asta nu pentru că n-aş reuşi să controlez amintirea, ci pur şi simplu pentru că trăsăturile ei, călătorind mereu în trecut, compuneau prea multe figuri deodată.

Din toate acele momente, ceea ce pot reconstitui mai bine este privirea feroce pe care ne-a aruncat-o Leonardo, o privire de adâncă, absolută suspiciune, care a realimentat bănuiala mea că, la adăpostul noii sale identităţi, el ar fi putut încerca să-şi refacă viaţa alături de propria sa soţie. Dacă aşa stăteau lucrurile, pe de altă parte, totul părea să indice faptul că ea nu-şi dădea seama de nimic. Iar Colosal cu atât mai puţin.

— Aşa..., turnul e splendid, iar algele din iaz m-au fascinat, a spus vărul meu. Cred că facem târgul. Trebuie să ne mai gândim, dar cred că vom cumpăra. Sper, glumi el, de data asta total lipsit de haz, că n-o să trebuiască să plătim cine ştie ce supliment colosal pentru soţul tău, fantoma.

Ultimele lui cuvinte au părut s-o deranjeze. Colosal îşi permitea prea multe familiarisme.

— Şi eu sper, spuse ea îndreptându-se spre vestibul, semn că, din punctul ei de vedere, vizita luase sfârşit.

Tocmai ne luam rămas-bun, când s-a auzit soneria de la intrare. Alt cumpărător, a spus ea. Însă când a deschis uşa, în cadrul ei a apărut un bărbat cam de treizeci de ani care, după câteva momente de absolută imobilitate, a spus pe un ton lent şi emoţionat:

— Sunt eu, iubito. Vezi, m-am întors.

Era înalt, brun, destul de arătos. Ea părea că nu înţelege nimic.

— Sunt eu, iubito. Nu mă recunoşti?

Avea ochi neliniştiţi şi delicaţi, adăpostiţi în spatele unor ochelari ale căror lentile şi rame de aur străluceau. Părul negru şi lucios, despărţit simetric de cărare şi pieptănat pe spate, se ondula urmând linia curbă a urechii şi căzând liber de sub semnul rotund pe care o elegantă pălărie neagră îl lăsase întipărit pe craniu.

— Nu-mi recunoşti nici măcar vocea? Mi-am schimbat

chipul ca să-ţi plac mai mult.

Ea n-a reacţionat în niciun fel, ceea ce mi-a trezit bănuiala că bărbatul acela aflase, ca şi mine, toată povestea prin telefon, dar, în ceea ce-l priveşte, urmărea să profite de pe urma ei, vânzându-i soţiei la un preţ bun informaţiile pe care le deţinea în legătură cu soţul dispărut.

Judecând însă după reacţia ei, o dată depăşite primele momente de uimire perplexă, ar fi fost de crezut că ne aflam cu adevărat în prezenţa soţului. Cel puţin asta a lăsat să se înţeleagă când, după ce a examinat cu profundă satisfacţie acel chip plăcut, ea şi vizitatorul s-au contopit într-o emoţionantă şi pătimaşă îmbrăţişare.

— De ce-ai făcut asta? a spus femeia printre hohote de plâns? De ce?

— Trebuia, a spus el, râzând într-un fel ameţitor de serios.

Evident, eram în plus acolo.

— Noi tocmai plecam, a spus Colosal.

Nici măcar nu ne-a auzit. Eu aş fi vrut să mai rămân, căci scena aceea îmi stârnea o irezistibilă curiozitate. Dar Colosal ajunsese deja în grădină. Mă pregăteam să ies şi eu când, aruncând în urmă încă o privire de rămas-bun, l-am văzut pe Leonardo părăsind câmpul de luptă pe fereastra care dădea în grădină.

Îmi amintesc că l-am revăzut apoi coborând linia în pantă a străzii Tucumán, la câţiva paşi înaintea noastră. Avea un avantaj de cam o sută de metri şi aproape că fugea, aşa că vărul meu, Colosal, care nu văzuse episodul cu fereastra, nici eu nu mă ostenisem să i-l povestesc, habar n-avea cine e în faţa noastră.

— E un film cu happy-end, a spus vărul meu. N-am de gând să-l fac. Oare soţul o fi avut vreo bănuială în legătură cu noi?

— De care soţ vorbeşti?

— Cum de care soţ? m-a privit surprins. De tipul ăla elegant pe care l-am lăsat la intrare.

În clipa aceea l-am văzut pe Leonardo departe, înaintea noastră, trecând pe lângă un tânăr de vreo douăzeci de ani

de o frumuseţe impecabilă, care urca panta energic şi hotărât. Mi s-a părut ilustrativ felul în care pe drumul vieţii unul dintre ei se îndrepta spre culme, iar celălalt se cufunda în umbră.

— Nu mai e mult, i-am spus vărului meu, până ce tipul acela elegant va sări pe fereastră şi va ateriza în grădină.

Şi cum Colosal mă privea foarte uimit, n-am avut încotro şi am adăugat:

— Nu mai e mult. În câteva clipe, tânărul ăsta care se îndreaptă spre noi va bate la poarta Turnului cu Foişor.

EFECTUL UNEI POVEŞTI

SE ÎNSERASE la New Orleans când, din mâna care-i tremura, lui Regis i-a scăpat paharul cu lapte.

— Te rog, mai spune o dată povestea, te rog, mai spune-o, mi-a cerut el.

Regis, fiul prietenei mele Soledad, era atât de îngrozitor de afectat de ceea ce tocmai îi povesteam mamei lui, că nu mi s-a părut deloc înţelept s-o iau de la capăt. Pe de altă parte, era surprinzător efectul pe care povestea îl produsese asupra lui, căci nu era o poveste pe care un copil s-o poată înţelege cu uşurinţă. Şi totuşi Regis era livid, semn că o înţelesese, şi încă foarte bine.

— Hai, mai spune povestea...

A insistat aşa cum numai un copil ştie s-o facă, iar eu am sfârşit prin a mă lăsa înduplecat. Am repetat acea istorie care era ultima scriere a unei mari povestitoare dominicane. O poveste elegiacă şi fantastică în acelaşi timp.

O istorie frumoasă care începe cu imaginea autoarei la marginea unui râu privind pietrele din vad şi amintindu-şi-le una câte una. Apoi, dintr-o dată, se pomeneşte pe malul celălalt. Îşi dă seama că şoseaua nu mai este la fel ca înainte, dar, oricum, e aceeaşi şosea, şi călătoarea păşeşte pe ea cu un sentiment de mulţumire. E o zi senină, splendidă. Numai că cerul are un aspect sticlos, pe care nu l-a mai văzut niciodată până atunci. E singurul cuvânt care-i trece prin cap: sticlos. Ajunge la treptele tocite, din piatră, care duc spre bătrâna ei casă, şi inima începe să-i bată cu putere. Se văd doi copii, un băiat şi o fetiţă. Ea le face semn cu mâna şi le spune „Bună!” Dar ei nu răspund şi nu întorc capul s-o privească. Se apropie mai mult şi spune încă o dată „Bună!”. Şi-apoi continuă: „Aici locuiam eu!” Copiii tot nu răspund. Când e tocmai pe punctul să rostească pentru

a treia oară „Salut!”, a ajuns lângă ei şi vrea să-i atingă. Băiatul se întoarce, ochii lui cenuşii privesc drept în ai ei, şi spune: „S-a făcut frig dintr-o dată. Nu simţi? Să mergem înăuntru.” Fetiţa îi răspunde: „Să mergem înăuntru.” Călătoarea lăsă să-i cadă braţele a neputinţă şi pentru prima dată înţelege ce se petrece cu ea.

— Aici locuiam eu, a spus Regis cu tristeţe.

— Dar ce-ai înţeles tu din povestea asta? – l-am întrebat.

N-a vrut să răspundă. A rămas tăcut şi gânditor tot restul serii. Soledad, în dorinţa ei de a bagateliza întâmplarea, a repetat la un moment dat, cu un gest comic:

— Aici locuiam eu.

Dar copilul n-a râs. Apoi ea mi-a povestit istoria bunicului său care, spre sfârşitul vieţii, şi-a cumpărat o fermă la Montroig unde în fiecare seară se adunau să stea la taclale prieteni şi vecini, până când, într-o bună zi, simţindu-şi sfârşitul aproape şi încercând să scape de metafizica provincială a prietenilor săi, bunicul lui Soledad a pus să fie agăţat un afiş la intrarea pe proprietatea sa: „Aici se vorbea.”

— Aici locuiam eu, a mai spus Regis, îndreptându-se vizibil întristat spre camera lui.

O oră mai târziu am constatat că dormea adânc şi ne-am mai liniştit.

Dimineaţa următoare a intrat în camera mea să închidă ferestrele, în timp ce eu mă aflam încă în pat. Mi s-a părut bolnav. Tremura tot, nu mai era livid, ci doar palid, dar se mişca încet, foarte încet, ca şi când ar fi purtat tocuri înalte şi fiecare mişcare l-ar fi durut.

— Ce-i cu tine, Regis?

— Mă doare capul.

— Mai bine te-ai întoarce în pat. E încă foarte devreme.

— Bine, mi-a spus.

Şi a plecat, ca şi cum s-ar fi mişcat cu picioare de plumb. Când am coborât însă, l-am găsit în faţa unui televizor care nu mai funcţiona de câteva zile. Părea un copil de şapte ani foarte bolnav. I-am pus mâna pe frunte şi mi-am dat seama că avea febră.

A sosit medicul şi i-a luat temperatura. Treizeci şi opt. Am lipsit un moment, ca să răspund la telefon cuiva care o căuta pe Soledad. Când am revenit, pe faţa medicului se lăţea un surâs încurajator.

— N-are nimic, mi-a spus, absolut nimic. Tocmai mi-a mărturisit că dimineaţă şi-a pus sugativă pe tălpi. Aşa se explică faptul că termometrul arată febră. N-are absolut nimic.

— N-ai nimic, i-am spus.

— Nimic, pricepi, nimic, i-a spus şi maică-sa.

În ziua aceea trebuia să mergem la aeroport să-l aşteptăm pe Robert, soţul lui Soledad. Ceea ce am şi făcut; eu şi ea. La întoarcere am întârziat puţin în cartierul francez. New Orleans e oraşul ideal pentru ca un om să uite complet de sine. Când am ajuns acasă se însera. Copilul era rău, rău de-a binelea. Nu că ar fi avut febră, dar aspectul obrazului său nu era deloc plăcut. Nu-mi aduc aminte să mai fi văzut vreodată o faţă atât de tristă.

— La ce oră o să mor? ne-a întrebat.

— Ce??

— Am dreptul s-o ştiu.

— Ce prostie mai e şi asta? l-a-ntrebat tatăl său.

— Ei mi-au spus că o să mor.

A doua zi Regis îşi recăpătase buna dispoziţie şi râdea din orice nimic. Totul i se părea amuzant. Dar nu mai era cel dinainte. Pentru el copilăria luase sfârşit. Iar el râdea, râdea din orice.

ÎN VIZITĂ LA MAESTRU

AM AVUT un vis care-mi dădea de înţeles cu o tenace insistenţă că mentorul meu spiritual ar putea să fie Veranda. Deşi mă îndeletniceam cu exact acelaşi lucru cu care se îndeletnicise el pe vremuri, în vis totul sugera faptul că Veranda ar putea fi mentorul meu nu în chestiuni legate de meserie, ci, mai degrabă, într-un sens tangent acesteia şi pe care aveam datoria să-l descopăr.

Visul s-a repetat de mai multe ori, şi aşa am început să cred că de undeva mi se trimiteau semnale pe care n-aveam dreptul să nu le iau în seamă. Există visuri care conţin indicii importante şi, cum al meu părea să aparţină acelei categorii de visuri benefice care veghează asupra destinului nostru, am fost convins că ar fi o greşeală să nu-i dau atenţie, căci el îşi propunea, se pare, să ofere un sens existenţei mele.

Ca să-l întâlnesc pe Veranda, pe care nu-l cunoscusem niciodată până atunci, a trebuit să traversez toată Catalonia cu trenul şi cu autocarul. Mă însoţea doamna Morandi, o bătrânică îndrăgostită de călătorii şi debordând de vitalitate care, pentru că fusese prietenă bună cu mama artistului, se oferise, în schimbul unei sume modice, să încerce tot ce era posibil ca Veranda să accepte vizita mea.

Veranda era, după toate aparenţele, un om dificil. Trăia retras (şi oarecum uitat) într-un sătuc din Pirinei. Cu timpul devenise, din câte spunea lumea, un bătrân urâcios, ştirb şi astmatic, veşnic prost dispus, care nu primea niciodată pe nimeni şi se ţinea la distanţă de agitaţia lumească. Această din urmă situaţie era pentru mine un avantaj şi o garanţie, pentru că, dacă ar fi acceptat să ne primească, n-ar fi putut avea nici cea mai mică idee despre identitatea mea.

— O să-i spun că eşti nepotul meu, mi-a spus doamna Morandi, puţin înainte ca trenul să plece din Barcelona.

Era ora şapte a unei dimineţi de iarnă. Abia douăsprezece ore mai târziu aveam să sosim la Dorm, un sat pierdut într-o magnifică vale muntoasă din apropierea graniţei cu Franţa. Am întrebat de casa lui Vittorio de Veranda şi, contrar tuturor aşteptărilor, oamenii au reacţionat cu simpatie la auzul numelui său.

— Câteodată coboară în sat şi ne povesteşte diferite întâmplări, a spus stăpânul cârciumii, în timp ce localnicii îşi întrerupeau partida de domino ca să ne arate o potecă abruptă, lungă şi sinuoasă, mărginită de tufişuri şi smocuri de salvie, la capătul căreia se aflau trei case de ţară. Una dintre ele, cea mai sumbră, ni s-a spus, era cea a lui Veranda, astmaticul, ştirbul, italianul.

— La drum! a spus neobosita doamnă Morandi.

Şi-am pornit-o rememorând singura ocazie în care-l văzusem pe artistul Veranda şi puternica impresie pe care mi-o lăsase modul în care îşi susţinuse numărul din seara aceea, pe scena din Candilejas. Conform obiceiului meu, mă aşezasem pe un loc de la jumătatea sălii, puţin lateral faţă de scenă, de unde, la nevoie, puteam ieşi fără să atrag atenţia, pentru că în ciuda faptului că auzisem numai elogii la adresa lui, n-aveam încredere în ce era capabil să facă. E prea bătrân, îmi spuneam, trebuie să fie terminat. Şi, într-adevăr, aşa era, dar nu chiar atât cât credeam eu. În seara aceea şi-a făcut apariţia păşind pe scenă ca un somnambul. Ne-a privit ca şi cum am fi făcut parte dintr-un vis şi-apoi a început să înşire numele tuturor cimitirelor din Roma, oraşul său natal, şi-am rămas toţi împietriţi, am crezut c-a înnebunit, apoi imediat am înţeles că pur şi simplu voia să-şi ia rămas-bun, să se simtă viu, acum că părăsea scena. Am avut impresia fugară că sunt martorul momentului când marioneta din străfundurile eului său trecea lent şi cu o mare sforţare în pielea individului de carne şi oase care se afla dinaintea noastră în seara aceea. Cuvintele lui nu făceau decât să confirme într-un fel această impresie.

— Sunt un om, l-am auzit spunând, pe care l-aţi cunoscut puţin câte puţin, de-a lungul a multor ani şi totdeauna prin mijlocirea unor trăsături incerte, desenate de o mână

şovăielnică. Sunt cineva care nu are nume, care nu va avea nume şi care e unul singur şi în acelaşi timp mai mulţi. Sunt cineva care v-a cerut mereu să aveţi răbdare, fiindcă eraţi martorii procesului lent şi ezitant al construirii unei figuri umane. Acum o aveţi în faţa ochilor, desenată până la capăt. Sunt cineva. Dar mai sunt de asemenea un om sfârşit, pe care n-o să-l mai vedeţi niciodată. Trebuie să înţelegeţi că am şi eu dreptul să trăiesc, de aceea vreau să mă rup de sclavia artei, *addio*, *caro pùbblico*, prefer să respir, nu mai vreau să muncesc, aleg viaţa.

Acestea fiind zise, ne întoarse spatele şi, lăsându-ne pradă celei mai teribile consternări, se îndepărtă cu pas lent şi nesigur, făcându-şi ieşirea din scenă (niciodată aceste cuvinte n-au fost mai potrivite) şi lăsând să cadă în urmă-i cortina de final. O retragere măreaţă, mi-am spus, în timp ce mâinile, independente parcă de gând, continuau să facă să răsune de aplauze aerul emoţionat al primului rând de la parter.

— Câteodată, când mă gândesc la noaptea din Candilejas, continuu să schiţez acele aplauze cu un gest mai presus de voinţa mea, i-am povestit eu doamnei Morandi, o dată ajunşi la încrucişarea de drumuri unde trebuia să-l alegem pe acela care ducea spre casa lui Veranda. Ştiţi, nu m-ar mira deloc ca măiestria lui să aibă o legătură ascunsă cu acel gest enigmatic de rămas bun.

— A fost o retragere magistrală, dar pentru tine nu poate fi un exemplu de urmat, în afara cazului în care ai vrea să te retragi şi tu şi să devii un bătrân acru şi urâcios.

— Aveţi dreptate, i-am spus, nu vreau nici să mă retrag şi nici să-mi pierd buna dispoziţie.

— Poate că, a continuat doamna Morandi, poate că măiestria lui constă în ceva mult mai puţin complicat, în ceva atât de la vedere încât, asemeni acelei poveşti cu scrisoarea furată din Poe, e dificil de observat, şi asta tocmai pentru că se află atât de la îndemâna oricărui privitor. Va trebui să-ţi cam pui instinctul la încercare.

Am ales casa care ni s-a părut cea mai sumbră dintre toate, una dinspre care se putea auzi un concert cacofonic

de lătrături.

— După cum latră, sunt câini mari, am spus eu.

— Asta trebuie să fie, sigur asta e casa, a spus ea.

Într-adevăr, după câţiva paşi, am desluşit silueta lui Veranda, o siluetă întunecată pe fundalul munţilor, poruncindu-le câinilor să tacă. Mi-a aruncat o privire diabolică, care se transformă brusc într-una foarte emoţionată, îndată ce o întâlni pe aceea a doamnei Morandi.

S-au îmbrăţişat cu efuziune.

— Ţi-l prezint pe nepotul meu, a spus ea.

Un vânt puternic şi îngheţat se stârni brusc.

— Nu ştiam că ai un nepot, şi încă unul atât de vârstnic...

O clipă am crezut că o să ne trimită fără menajamente de unde veniserăm, sau că o să dea drumul câinilor, dar lucrurile aveau să se petreacă exact pe dos. Veranda a râs cu o expresie aproape angelică şi i-a spus doamnei Morandi:

— Ştii ce mi-a trecut prin cap când l-am văzut pe nepotul tău? Mi s-a părut că se îndrepta spre mine un asasin, însuşi călăul care mi-a fost destinat.

— Pentru numele lui Dumnezeu, a spus ea, nu-i decât nepotul meu.

— Bineînţeles, bineînţeles, spuse el amuzat, bătându-mă uşor peste mână cu un gest prietenos. Apoi mi-a strâns-o şi şi-a terminat demonstraţia schiţând o mişcare teatrală care voia să însemne că puteam intra în casă.

Ne-am aşezat în jurul unei mese sub care dogoreau nişte cărbuni încinşi. El a adus ceai şi dulciuri din aluat de casă şi ne-a spus că nu răspunsese scrisorilor noastre pentru că nu mai scria de mult nimănui vreun rând. Şi, fără nicio legătură, începu să elogieze existenţa aventuroasă şi să taxeze ca artificială supremaţia universală a cărţii.

Veranda arăta aşa cum oricine s-ar fi aşteptat să arate. Purta un costum negru de doc şi pe deasupra era înfăşurat într-o grămadă de fulare, eşarfe şi şaluri. Din când în când se auzea lătratul şi urletul câinilor care, închişi într-un ţarc din apropierea casei, păreau o prelungire a acesteia.

Doamna Morandi l-a lămurit că noi nu scriseserăm nicio scrisoare, apoi l-a întrebat dacă nu cumva câinii omorâseră vreodată pe cineva.

— Nuuu, a spus Veranda zâmbind. Îi ţin pentru *zgomot.*

Câtăva vreme am rămas tăcut, înregistrând totul cu atenţie disimulată şi jucând la perfecţie rolul nepotului discret, în timp ce doamna Morandi îi povestea toate câte se petrecuseră în toţi anii de când nu se văzuseră. Veranda avea un aer uşor plictisit, dar i se putea citi în ochi afecţiunea pe care o simţea faţă de prietena mamei sale.

Doamna Morandi a spus povestea papagalului sinucigaş şi Veranda a părut oarecum încântat la auzul acelei istorii stupide, căci brusc s-a însufleţit şi s-a apucat să-şi pregătească pipa birma pe care tocmai i-o dăruisem.

Veranda urâciosul rămânea ascuns privirii noastre. Din când în când scuipa şi-i lipseau dinţi, asta e drept, ca şi faptul că era uşor cocoşat, iar expresia chipului său nu era excesiv de amabilă; şi totuşi, exista în privirea lui ceva care trăda o profundă tandreţe faţă de lucruri şi, mai ales, o totală lipsă de agresivitate.

Chipul lui era încă şi mai uman decât în ziua când îl văzusem retrăgându-se de pe scenă, la Candilejas. Asculta cu infinită răbdare poveştile doamnei Morandi şi uneori o întrerupea pentru a o întreba despre cutare sau cutare prieten, dar toţi cei al căror nume îl rostea muriseră de mult, iar doamna Morandi era oarecum stingherită că trebuia să-i precizeze de fiecare dată acest fapt.

— Toţi s-au dus în împărăţia luminii, mormăia el printre dinţi, parafrazând un poet englez şi, scuipând îndesat, se pornea iarăşi să enumere cimitirele din Roma. Unul după altul, ca o ciudată litanie funebră, în vreme ce lătratul câinilor puncta fiecare cuvânt.

La ora nouă seara a deschis televizorul pentru a urmări singura emisiune care-l interesa cât de cât, ceva cu specific de popularizare a ştiinţei.

— Îl deschid numai vinerea la ora asta, ne-a spus.

La cină s-a vorbit despre Portugalia. Urma să vizitez această ţară peste câteva zile, în cursul unui lung turneu de

spectacole pe care, pentru a-mi păstra în ochii lui Veranda aparenţa de nepot insipid, l-am dat drept călătorie de plăcere.

— Din câte se pare, spuse Veranda la desert, cafenelele din Lisabona sunt pline de ideile întâmplătoare ale cutărui sau cutărui tovarăş întâmplător de pahar şi de intuiţiile unui mare număr de neicanimeni.

Atunci mi-am amintit de intuiţia mea cum că posibila măiestrie a lui Veranda păstra o oarecare legătură cu enigmatica despărţire de lumea teatrului. Am vrut să-l întreb ceva în legătură cu momentul retragerii sale, dar m-a cuprins emoţia şi, după câteva bâlbâieli penibile, m-am trezit, fără să-mi dau seama cum, că puneam punctul pe i în chestiunea care mă adusese acolo.

— Vă consideraţi maestru în ceva anume?

N-a părut deloc surprins şi-a răspuns fără să ezite, cu o simplitate absolută.

— Din câte ştiu, în nimic. Dar mi-ar plăcea să fiu maestru în dificila artă a comunicării cu ceilalţi în absenţa cuvintelor, prin intermediul tăcerii, ceva asemănător cu citirea gândurilor oamenilor, în vreme ce oamenii pot face acelaşi lucru cu gândurile tale.

— E cumva o manieră indirectă de a ne cere să tăcem? a intervenit cu stângăcie doamna Morandi.

Veranda şi-a aprins iar pipa şi a spus:

— O, nu, nici vorbă. Nu m-aţi înţeles. Iubesc tăcerea ca idee sau, dacă vreţi, ca himeră. A comunica fără cuvinte, ce minunat ar fi să atingem această culme!

— Uneori se întâmplă s-o atingem, am spus.

— Uneori, a spus el.

Am băut vin alb în imensa bucătărie a fermei, iar doamna Morandi a repetat istoria papagalului sinucigaş şi a omului care încerca să încrucişeze un porumbel cu un papagal, pentru a obţine un porumbel călător care să transmită mesaje prin viu grai. După care a adormit cu capul sprijinit pe o oală de lut.

— Să facem o plimbare, a spus Veranda.

Era o noapte înstelată, peste o oră avea să se producă o

eclipsă de lună.

— Am putea s-o vedem de pe înălţimea aceea, a spus el.

Un timp am mers cu fereală pe poteci mai întâi acoperite cu pietriş, apoi de lut bătătorit, ajungând într-un târziu în vârful acelei coline de unde se zărea Dorm-ul în toată întinderea sa. Ne-am aşezat pe jos în aşteptarea eclipsei anunţate şi, fără să fi schimbat vreun cuvânt, mi s-a părut că a înţeles întrebarea mută pe care i-o puneam, pentru că dintr-o dată a spus:

— Mă trezesc la opt, fac o săritură rituală în cada plină cu apă rece, iarna pentru doar câteva minute, vara, mai mult. Asta sperie somnul. Cânt când mă rad, nu e un cântec melodios, simţul muzical se trezeşte foarte rar în mine, dar sunt mulţumit, totdeauna mulţumit. Mă plimb prin împrejurimile satului. În fiecare dimineaţă mănânc miere cu pâine prăjită şi beau lapte. La prânz constat că poştaşul nu mi-a adus nicio scrisoare. În vreme ce-mi iau prânzul, îmi închipui că în faţa casei mele se află un tei centenar. Soseşte ora siestei. În sfârşit, cam aşa se scurg orele. Uneori, seara, cobor în sat şi le povestesc oamenilor din Dorm fragmente din existenţa mea inventată, din acest roman pe care l-am pierdut.

Am înţeles de ce părăsise scena. Opera vieţii sale era acest orar zilnic. Doamna Morandi avea dreptate când spunea că poate virtuozitatea lui Veranda consta în ceva foarte simplu şi la îndemâna oricui.

Îmi amintesc clipa fulgurantă care a precedat eclipsa. A fost ca şi cum s-ar fi prăbuşit un zid şi am avut senzaţia că eu şi Veranda comunicam într-un spaţiu de dincolo de întâlnirea noastră fizică. Îmi citea gândurile şi ştia că şi eu le citeam pe ale lui. Şi chiar dacă n-ar fi fost aşa, rezultatul a fost, fără îndoială, acelaşi.

FUGA ÎN CĂMAŞĂ

1

AMURGUL CREŞTEA şi în răstimpul cât ai străbate Rua do Sol, noaptea s-a lăsat dintr-o dată, ca la tropice. Numai că eu nu mă aflam la tropice, nici de visat nu visam, eram cât se poate de treaz. Am continuat să merg, să mă gândesc la mine, să evit să zâmbesc, pentru că totdeauna zâmbetul îmi dă o aparenţă tristă. Nu voiam să mă dau în vileag în ochii trecătorilor de pe Rua de Sol. Apoi mi-am adus aminte că faţa îmi era acoperită de o mască de arlechin, aşa că precauţiile n-aveau niciun rost. Nimeni n-ar fi putut să mă recunoască. În ziua aceea de carnaval nimeni n-ar fi putut să-şi dea seama de tristeţea mea. Erau de-ajuns cei care o aflaseră cu o seară în urmă, când părăsisem scena pentru totdeauna. Am zâmbit, protejat de mască. M-am gândit la Tag, râul lent, senin şi puternic, râul oraşului pe care-l străbăteam, Lisabona.

Gata, mi-am spus, ajunge, totul are o limită. Faima, banii, succesele mondene. Ducă-se toate la dracu'. Succesul mă sufoca, preferam să fiu fericit, în ziua aceea de carnaval, când am ajuns în port, am privit marea şi dintr-o dată mi-am propus să trec pragul unei alte existenţe. Poate m-aş fi simţit mai bine în pielea unui personaj literar. Aşa mi-am amintit de o poveste pe care o citisem nu de mult. În comparaţie cu mine, eroul din poveste era o fiinţă cum nu se poate mai diferită, căci el încarna gloria nerecunoscută, grandoarea necelebrată, demnitatea dezinteresată, prestigiul despuiat de zorzoane. Mi-am spus că mă simţeam pregătit să fac tot ce făcea el. Pentru început, voi lua în râs strălucirea gloriei, agitaţia şi sforţările grosolane fără de care nu poţi fi cineva în această viaţă, nu erau pentru mine.

Voi fi un vagabond, un muzicant ambulant şi-i voi căuta pe cei de-o seamă cu mine pe lângă gropile de gunoaie ale hotelurilor din port.

În zilele următoare am lăsat să-mi crească barba, mi-am supus vocea unui dur tratament corectiv, care i-a deteriorat timbrul, am cumpărat o flaşnetă veche, am repetat în oglindă un mers uşor şchiopătat, mi-am transformat hainele în zdrenţe, am început să ascund sticle de coniac ieftin în spatele maşinii de gătit şi să-mi pregătesc mâncărurile cele mai dizgraţioase. În seara când mi-am dat seama că eram deja vagabondul din poveste, mi-am îndreptat paşii spre port, spre groapa de gunoaie a hotelului Atlanta, unde văzusem mai de mult un foc de vreascuri şi nişte vagabonzi care semănau cu cei din istoria al cărei erou încercam să fiu.

Am ajuns lângă ei şi m-am aşezat în colţul cel mai întunecat, printre cutii de carton şi resturi de legume. Am stat acolo şi i-am ascultat în tăcere. Vorbeau despre viaţă cu voci care stârneau mila, aşa cum milă stârneau propriile lor existenţe.

Fantazau în gol, cu stângăcie, până când cel mai bătrân dintre ei şi-a propus să dea un alt ton discuţiei. Cam acelaşi lucru se întâmpla în poveste, şi asta mi-a dat curaj. Bătrânul a întrebat care ar fi dorinţa pe care ar rosti-o fiecare, dacă ar şti că aceasta n-ar întârzia să devină realitate. Cu voce răguşită, primul dintre ei a spus că cel mai fericit ar fi dacă şi-ar recăpăta atelierul de pantofar care-i aparţinuse pe vremuri. A vorbit mult, iar eu l-am ascultat doar cu o ureche.

Mi se păreau mai interesante umbrele desenate de foc pe pereţii hotelului Atlanta, dincolo de care, la lumina secerii de argint a lunii, se ghicea digul ros de mizerie, pilonii vechiului pod şi, în spatele tuturor acestora, dincolo de oraş, prăbuşirea nopţii învinse. Exact ca în poveste.

Apoi a vorbit altul, care dorea bani. Un al treilea îşi căuta fiica dispărută, altul voia şi el bani, şi tot aşa, până s-a închis cercul. Doar eu mai rămăsesem, ghemuit în ungherul întunecos. Când m-au întrebat şi pe mine, am răspuns,

şovăitor şi fără chef, cam aşa:

— Aş vrea să fiu un rege puternic şi să domnesc peste o ţară mare, să dorm în palat într-o noapte în care duşmanii îmi calcă hotarele şi, înainte de revărsatul zorilor, nobilii în armură să ajungă la porţi şi să nu întâmpine nicio rezistenţă; iar eu, trezindu-mă îngrozit şi în grabă, fără a avea măcar vreme să mă îmbrac, să trebuiască să fug doar în cămaşă, cu duşmanul pe urme, peste munţi şi văi, prin păduri şi peste coline, fără somn şi odihnă până ce nu voi fi ajuns viu şi nevătămat aici, în ungherul ăsta întunecos. Asta aş vrea.

S-au privit unul pe celălalt, derutaţi. După o scurtă pauză, cel mai vârstnic s-a apropiat de locul în care mă aflam şi m-a întrebat ce-aş câştiga dacă mi-aş pune o asemenea dorinţă.

— O cămaşă, am spus.

O oră mai târziu mă îmbarcam pentru Arabia cea ferice, ţara celor o mie şi una de nopţi. Exact ca în poveste.

2

RĂZBOIUL CIVIL din Spania. În războiul acela eram şi eu. Totuşi, uneori mi se părea că doar ascult la radio un război transmis special pentru mine, însă fără sunet, şi în clipele acelea încetam să iau parte la el. Alteori nu exista decât acţiunea, evenimentul pur, şi eu intram în Teruelul asediat fără a mai avea vreme să mă gândesc la ceva.

Apoi m-am trezit brusc, revenind la realitate. Cineva mă anunţa prin uşa închisă a cabinei că la orizont se putea vedea oraşul Tanger. Am urcat pe punte, pe jumătate adormit. Burniţa şi în jur totul era umed, întunecat şi alunecos. În depărtare, oraşul părea o figură geometrică, unghiulară şi neagră, proiectată pe cerul mohorât. Toate lucrurile din jur erau înnegrite, îmbolnăvite parcă de fumul

care ieşea din coşul vaporului. M-am sprijinit de balustradă şi, cu gândul la tot ce lăsam în urmă (la drept vorbind, nu cine ştie ce), am aruncat o privire rapidă şi severă asupra a ceea ce fusese până atunci viaţa mea. Câteva instantanee, nişte *tranches de vie*, cum ar spune francezii, şi în fond, cam atât. Trecutul meu putea fi rezumat la câteva stop-cadre, unele banale, altele absurde, oricum, la câteva, numărate pe degete, scene care se sustrăgeau uitării. Cu părere de rău, dar asta-i cam tot ce poate cuprinde o viaţă. În ceea ce priveşte celelalte imagini, cele cufundate în uitare, le vedeam ca pe nişte simple pagini de calendar, în care eram şi în acelaşi timp nu eram, ca în visul despre războiul civil; abia dacă mai rămânea câte ceva din ele, doar imagini obscure receptate la vremea lor de simţuri, zburând într-o clipă, ca filele din calendar, aşa cum însăşi viaţa mea zburase, târâtă după sine de zborul clipei.

Asta-mi trecea prin minte în timp ce căutam conturul Tanger-ului pe orizontul imprecis. Alături de mine, sprijiniţi la rândul lor de balustradă, doi pasageri fumau pipă, păstrând o tăcere gravă şi privind absorbiţi valurile. Imediat am descoperit însă că de fapt era vorba doar de o pauză în conversaţie. Erau englezi şi vorbeau despre o femeie. Mi-am dat seama de asta când unul dintre ei şi-a aruncat în mare pipa şi a rostit cu un glas şoptit, tremurat:

— Jennie avea o capacitate de iubire pur şi simplu uimitoare.

Fraza suna atât de cald, încât, chiar fără să ştiu despre cine era vorba, am simţit un început de emoţie. Mi-am amintit de o carte în care citisem că vorbele sunt fantasma obiectelor, efectul pur al convertirii acestora în sunet. Am înţeles că, într-un fel, mă îndrăgostisem de Jennie.

Apoi a urmat povestea, mai bine zis o aşchie dintr-o poveste.

— Într-o bună zi, Jennie s-a îndrăgostit de o mahomedană, ignorând faptul că femeile din rasa aceleia au un fel anume de a înţelege dragostea. A uitat că fiicele profetului le dispreţuiesc pe creştine şi consideră perfect îndreptăţită orice răutate s-ar comite împotriva acestora din

urmă. Musulmana era servitoarea lui Jennie. Era posesivă, aspră, mereu în aşteptarea câte unui dar cu care să-i fie cumpărată dragostea. O iubea pe Jennie, însă în felul ei. Ştia să prepare din ierburi filtre de dragoste, filtre infailibile, esenţe subtile care pun stăpânire pe voinţa celor care le înghit. Erau licori pregătite prin amestecul unor cataleptice, cu adaosuri din ierburi de tot felul, precum măselariţa şi cantarida. Jennie a băut o vreme din aceste licori, lăsând otrava să i se insinueze încet în trup. Aceştia au fost primii paşi pe drumul fără întoarcere care duce la nebunie şi la moarte…

Atunci mi-a fulgerat în minte imaginea unui rapsod, a unui dresor de şerpi pe care-l văzusem într-o călătorie în Maroc. Pradă unui misterios şi irezistibil impuls, m-am repezit asupra englezului, iar cuvintele mele au căzut ca o lovitură de cuţit sfâşiind aerul şi desenând linia tăioasă pe care se deschid porţile tăcerii:

— Stop! Am auzit destul. Prefer să las restul pe seama imaginaţiei.

Şi, dând înapoi, m-am îndepărtat încet. Nu voiam să întorc spatele orizontului, care continua să rămână imprecis.

3

AUZISEM VORBINDU-SE DESPRE VOCILE Marrakechului, dar nu ştiam dacă aveau ceva într-adevăr deosebit. Poate că erau diferite de restul vocilor lumii, mi-am spus, instalându-mă pe terasa unei cafenele, de unde puteam vedea piaţa Xemaá-el-Fná. În general, nu se prea vorbea despre culorile vocilor. M-am gândit că poate la Marrakech ar fi normală o astfel de discuţie. De pildă, vocea-pământ de Siena a lui Petrarca; sau vocea culoarea veşmântului de fachir hindus, etc. Poate că, mi-am spus, poate că la Marrakech vocile au

culoare. Nu peste multă vreme avea să mi se confirme faptul că nu eram prea departe de adevăr. S-a apropiat de mine un chelner marocan şi mi s-a părut că vocea sa, care mă întreba ce doresc, evoca profunzimile sonore ale chemărilor la rugăciune, pe care muezinii le adresează mulţimii de sub arcurile minaretelor. Era o voce de culoarea varului de turn de moschee. I-am cerut cu religiozitate un ceai.

Apoi şi-a făcut apariţia un lunatic cu piele întunecată şi *djellaba* de un alb orbitor. Întreaga mea atenţie s-a concentrat asupra lui şi asupra imponderabilului său edificiu acustic. Nu mai văzusem niciodată o gesticulaţie atât de arogantă şi în acelaşi timp atât de sobru acompaniată de ritmul unor vibraţii sonore, care scăpau auzului meu, dar care luau impetuos în stăpânire universul, părând să reproducă, în aerul tulburat de gesturi, o poveste.

Îmi închipuiam că iluminatul nu avea decât o singură istorie, aceea a trunchiului trist ridicat împotriva vântului ca un catarg. Vorbea despre el şi despre zilele în care fusese posedat de patima aventurii. Acel profet negru călătorise prin ţinuturi îndepărtate şi în drumul său adunase fragmente din poveştile pe care le ascultase fără ştirea povestitorilor. Din aceste cioburi, alcătuise pas cu pas istoria trufaşă şi muzicală a propriei vieţi: o istorie în ritm sincopat, însoţită de trucuri de mim, pe care o scotea zilnic la mezat, aşa cum ai da în vileag un vis, în faţa publicului devotat şi fidel din piaţa Xemaá-el-Fná.

Era povestea sau rezumatul fictiv a ceea ce fusese propria lui viaţă. O viaţă cuprinsă în patru gesturi adresate universului şi în patru vibraţii acustice şi ritmice de voce-culoarea fracului alb de instrumentist de jazz. Voce de profet negru nebun. Fără îndoială, aceea era o voce care avea culoare.

4

ÎN NOAPTEA ACEEA se făcea că eram undeva, la sud de Tunis, printre palmierii înalţi ai oazei Douz, un fugar înrolat în Legiunea Străină. Departe, pe fundalul de nisip alb al marelui Erg Oriental, ochii mei desluşeau miraje secrete, imagini din filme de suspans, reliefuri neclare de literă tipărită, ceea ce ar fi putut să fie, de pildă, doar reflexul soarelui pe tăişul iataganelor armatei inamice. Sub cerul luminos al nopţii deşertului, însoţit de beduini şi de un european care spunea că-l cheamă Boj şi care povestea fără oprire tot soiul de istorii, mă pătrundea rutina suavei, lentei şi previzibilei topiri în anonimat a propriei mele identităţi. Îmi era teamă, o teamă secretă şi fără nume. Mă temeam de prăbuşirea finală, deşi mi-o doream, de naufragiul în băltirea solitară a apelor demenţei. La sud de Tunis, printre palmierii înalţi ai oazei Douz. Printre case de lut şi turme de capre care ciuguleau iarba de pe marginea unei bălţi în care eu, transformat într-un ochi imens ce privea şi se privea din afară, îmi vedeam reflectată figura de soldat colonial. Noapte luminoasă, după furtuna de nisip care ne biciuise, noapte deplin liniştită şi ghemuită în sine. Lângă mine, bărbatul care spunea că-l cheamă Boj nu înceta să vorbească şi să invoce glasuri şi cuvinte ale unor personaje care, pe măsură ce-şi povesteau vieţile, defilau în şir lung prin faţa ochilor mei, asemeni paşnicilor nomazi ai unei greoaie caravane din deşert. În noaptea aceea, la sud de Tunis, printre palmierii înalţi ai oazei Douz, am hotărât să confisc toate poveştile şi toate fragmentele de viaţă străină auzite de-a lungul călătoriei mele. Mi-am propus să le închid pe toate în memorie şi să le folosesc pentru a-mi inventa trecutul, un trecut de soldat în Legiunea Străină, pe care să-l povestesc apoi cu voce tare oricui ar vrea să-l asculte. În noaptea aceea, printre palmierii înalţi ai oazei Douz, m-a cuprins blândul şi amarul simţământ că eu sunt eu şi sunt Boj, şi în acelaşi timp toată acea caravană greoaie de poveşti ale unor voci anonime şi ale unor

destine fără chip.

5

MERGÂND pe strada Sefir, vorbeam în limba călătorilor, o limbă care nu cunoaşte decât persoana întâi. Deodată mi-am dat seama că trecătorii iuţeau pasul fără vreun motiv aparent, pierzându-se în orificiul negru care părea că ne aşteaptă pe toţi la capătul străzii. În clipa aceea am simţit că mă desprind definitiv, că mă exilez din mine însumi şi că mulţimea pătrunse impetuos în locul rămas liber. Deşi brusc lipsit de percepţia propriului meu corp, mi-am înălţat privirea şi am înţeles că îmi dispăruse osul parietal. În locul lui se deschidea o gaură întunecată, asemenea aceleia care mă aştepta la capătul străzii. Răsturnat, imponderabil în vidul exilului, am salutat breşa care îmi răsărea în creier. Şi crăpătura aceea m-a înapoiat, prima, realităţii. Miros de caldarâm proaspăt stropit şi nori pufoşi alunecând aproape de pământ, norii uşori ai Alexandriei care arareori aduc ploaie. Dar mai departe, orificiul antrenat parcă într-o mişcare de ciclon s-a transformat într-o mie de fisuri care au pornit să întrerupă fără greş firul fiecăreia dintre poveşti, inclusiv pe acela al poveştii vieţii mele. Una dintre aceste fisuri s-a lăţit, desenând un rotocol albastru. Un urlet ca al vântului în horn mi-a înghiţit conştiinţa, atrăgând-o cu repeziciune în sorbul albastru din zona parietală, şi peste Alexandria s-a lăsat noaptea.

6

ÎNTR-UN SAT de pescari din apropierea ruinelor cetăţii Berenice, pe când îmi luam rămas-bun de la oamenii locului, am trăit o întâmplare asemănătoare aceleia puse de Stevenson pe seama locuitorilor uneia dintre Insulele Gilbert. Petrecusem mai multe zile în sat, alături de indigeni. Le povestisem pe voci multiple şi cu ajutorul unui sclav traducător, epuizat de efort, avatarurile vieţii mele, sau mai bine zis istorii pe care le auzisem povestindu-se altora şi pe care pusesem stăpânire de-a lungul călătoriei. După ce mi-am luat rămas-bun de la tot acel public entuziasmat şi fidel, m-am văzut obligat ca, din lipsă de vânt, să rămân încă trei zile nemişcat în rada micului port. În toate aceste trei zile, localnicii au rămas ascunşi după copaci, fără să dea nici cel mai mic semn de viaţă. Şi asta, *pentru că despărţirea avusese deja loc, era definitivă.*

7

— DOMNULE, uite ce este, mi-a spus un olandez în Port Sudan, habar n-am ce vrea să însemne ghemul ăsta de pasiuni dezlănţuite, şi-mi-arată încântat vechea carte a Cântării Cântărilor; în orice caz, vreau să precizez că, în pofida spuselor dumitale, nu sunt o marionetă torturată de bronzul patimilor şi cu atât mai puţin, sclavul preferat al marelui Negus.

Tocmai voiam să-i atrag atenţia că nu spusesem nimic din toate acestea, dar în ultimul moment am optat pentru o simplă exclamaţie.

— Bravo, i-am spus, încântat să aud o frază perfect incoerentă. Şi-am continuat să bem din rachiul acela feroce, mai arzător decât metalul topit.

— Domnule, a spus din nou, fluturând vechea carte a Cântării Cântărilor, de data asta sunt de acord cu ce se spune aici. Nu-i nicio îndoială că primul nerv pe care-l atacă

spirocheta palidă e nervul optic. De unde diminuarea în consecinţă a vederii. Dar mi se pare îngrozitor ca din asta să deducem că nebunia e o pasăre de oţel într-o cameră plină de cristaluri pe care le face ţăndări în zborul ei ţeapăn şi spiralat.

— Bravo, i-am spus, şi-am înghiţit ultima picătură de rachiu.

8

— OH, BĂTRÂNUL CABARET, am murmurat melancolic. Bătrânul cabaret mafiot, plin de figuri dispărute, plin de prieteni vechi, plecaţi pentru totdeauna. De-ar fi să mai trăiesc încă o sută de ani tot n-aş putea să uit noaptea în care l-au omorât pe Giuseppe Bentivoglio. Eram şase la masa lui. Băuse mult. Aproape de zori, s-a apropiat de el un chelner cu înfăţişare ciudată şi i-a spus că afară era cineva care voia să-i vorbească. „În ordine”, a spus Giuseppe şi-a dat să se ridice. L-am obligat să se aşeze din nou. „Lasă-i pe puii ăştia de căţea să vină aici, dacă au chef să stea de vorbă. Pe toţi sfinţii, nu cumva să-ţi treacă prin cap să ieşi.” Erau orele cinci ale dimineţii şi asupra Messinei se revărsau zorii.

— Şi el a ieşit? a întrebat cu nevinovăţie femeia aşezată la masa mea, într-o cafenea sordidă din Djibouti.

— Binenţeles. Din uşă s-a întors spre noi şi ne-a cerut să-i mai comandăm un daiquiri. „Mă-ntorc imediat”, a spus. Când a pus piciorul în stradă, au golit în el un încărcător întreg, până la ultimul glonţ. Giuseppe Bentivoglio a fost singurul prieten pe care l-am avut vreodată. Dar n-am făcut atâta drum doar ca să-ţi vorbesc despre el, ci ca să-l răzbun. Ucigaşul trăieşte în oraşul ăsta, şi tu-l cunoşti foarte bine, e soţul tău.

Femeia nici n-a clipit. S-a mulţumit să ridice din umeri, ca

şi cum ce-i spuneam n-ar fi privit-o. Pe faţa ei aerul viciat al birtului desena o tristeţe de fum şi de înmormântare.

— E cineva afară care întreabă de dumneavoastră, mi-a spus patronul acelei bombe infame.

— Nu te duce, pentru numele lui Dumnezeu, i-am luat vorbele din gură, maimuţărindu-i vocea dulce şi cristalină.

Am ieşit totuşi, şi la Djibouti se revărsau zorile. Zorile de neuitat ale Etiopiei, în care lumina polară a răsăritului, dezolarea rece a străzii şi magia boreală a culorii acopereau zgomotul împuşcăturilor...

9

NU ŞTIU CINE SUNT, nu recunosc această voce, ştiu doar că am trecut prin Aden şi am făcut contrabandă cu arme şi sclavi. Voi alcătui o caravană pe care o voi duce până la porţile palatului lui Menelik, regele din Choa. Vreau să vizitez ţara fildeşului. Să mă întorc în Europa ar fi ca şi cum m-aş îngropa de viu.

10

SUNT UNUL şi mai mulţi şi totuşi nici măcar nu ştiu cine sunt. Ştiu numai că ieri am reînceput să merg, repetând plimbarea de joi. Dincolo de colinele devastate, – întuneric şi praf. Din stradă, am văzut lumina aprinsă în camera pe care tocmai o părăsisem. Lumina strălucea palid în fereastra lângă care aşternusem pe hârtie fragmente din viaţa mea. După ce le-am scris, am ieşit să fac o plimbare. După ce am scris că nu voi mai scrie niciodată. Adio

cuvântului scris, care nu face decât să ne învăluie şi să ne ascundă. Asemenea gânduri mi-au răsărit în minte imediat ce am pus piciorul pe acest pământ legendar, tărâm al reginei din Saba. Locuiesc la patru leghe de oraşul Sanas, unde merg în fiecare noapte să spun poveşti în faţa unui public în permanenţă respectuos şi fidel. Spectatorii mei sunt cu totul deosebiţi. Oamenii aceştia purtând toiege înalte care simbolizează, în aceeaşi măsură cu săbiile, spiritul războinic al neamului lor, se aşază în semicerc şi joacă pentru mine clasica piesă eroică a celor care ascultă. Eu îi întreţin fără să-mi cruţ puterile şi inventivitatea. Dispun de un amplu evantai de voci şi alternez după voie registrele de la bas la tenor. Spun poveşti pe marginea albiei secate a râului Shaile. Prenumăr poveşti. Acolo, pe malul râului de care s-a îndrăgostit Solomon, întăresc cuvintele străine cu trucuri ale vechii mele profesiuni de ventriloc. Şi totdeauna când isprăvesc o poveste» ei îmi cer alta, pentru că au nevoie ca de ploaie de vorbele mele care, ca şi ploaia, cad însăilând rime necunoscute lor. Atunci, la lumina torţelor, încep altă poveste, care îi confiscă şi-i izolează de lume. Aşa ajung să viseze călătorii, să cutreiere tărâmuri neştiute şi să celebreze alături de mine faptul de a face să renască aici, în Sanaa, în fiecare noapte, patima spunerii poveştilor. Ca în vremurile vechi. Ficţiuni care răsar şi cresc dincolo de ei şi de mine, dincolo de întuneric şi de colinele devastate ale oraşului Sanaa, dincolo chiar de Arabia cea ferice, de tot ce-a fost viaţa mea. Pentru ea, deşi fără motiv aparent, plâng eu în noaptea asta aşa cum ar trebui să se plângă la finalul tuturor cărţilor, al tuturor poveştilor pe care urmează să le părăsim.

O CASĂ PENTRU TOTDEAUNA

DESPRE MAMA n-am aflat niciodată prea multe lucruri. A fost ucisă de un necunoscut în casa noastră din Barcelona, la numai două zile după naşterea mea. De atunci, crima a rămas complet învăluită în mister. Taina păru a se lămuri în ziua când împlineam 20 de ani şi când tatăl meu, aflat pe patul de moarte, mă anunţă că vrea să mă vadă şi să-mi vorbească. Îmi spuse că neîncrederea faţă de adjective îl apropia de clipa în care avea să amuţească pentru totdeauna, dar că, mai întâi, dorea să-mi povestească un lucru pe care considera că e bine să-l aflu.

— Până şi cuvintele ne părăsesc – mi-l amintesc spunând – şi cu asta am zis tot, dar până atunci trebuie să ştii că mama ta a murit pentru că aşa am hotărât eu.

În clipa aceea m-am gândit la clişeul neverosimil al asasinului plătit, dar după consumarea primelor momente de uimire, am început să dau crezare spuselor tatei. Ori de câte ori îmi revenea în gând toporul însângerat, simţeam că pământul mi se scufundă sub picioare, smulgându-mă brutal din cadrul patetic de bucurie şi plenitudine ce cuprindea portretul idealizat al tatălui, imaginea mitică a unui om treaz totdeauna înainte de ivirea zorilor, pe care-l vedeam cu ochii minţii în pijama, cu umerii acoperiţi de un şal şi cu ţigara între degete, fixând cu privirea girueta din vârful unui horn la ora naşterii unei alte zile, dedicându-se cu implacabilă disciplină şi monstruoasă perseverenţă ritului solitar de creare a unui limbaj propriu, prin scrierea unei cărţi de memorii inventate, un fel de glosar al nostalgiilor care, după moartea lui, îmi spuneam adesea, va deveni o parte din dulcea şi înspăimântătoarea moştenire pe care mi-o va lăsa.

Dar în ziua aceea aniversară, în Port de la Selva, a dispărut din ceea ce numeam moştenirea mea orice pornire

de duioşie şi astfel am cunoscut doar groaza, teroarea nesfârşită de a mă gândi că, printre altele, tatăl meu mă făcea legatarul unei incredibile poveşti despre o crimă ale cărei cauze îndepărtate, spunea el, trebuiau căutate în primele zile ale lui aprilie 1945, cu un an înainte să mă nasc, când, simţindu-se încă tânăr şi disponibil pentru o a treia experienţă matrimonială, după primele două lamentabil eşuate, îi scrisese o scrisoare unei tinere din Ampurdan pe care o cunoscuse întâmplător în Figueras şi care-i păruse că întruneşte toate însuşirile necesare pentru a face un bărbat fericit, căci nu numai că era săracă şi orfană – ceea ce simplifica lucrurile, tata având posibilitatea de a o ocroti şi de a-i oferi o deloc de dispreţuit situaţie economică – dar, pe deasupra, era frumoasă, blândă, avea cea mai senzuală buză inferioară din lume şi mai ales era extraordinar de naivă şi docilă, demonstrând deci, în cel mai înalt grad cultul supunerii faţă de bărbat, fapt de importanţă capitală pentru tata, dac-ar fi să ne gândim la experienţele lui anterioare în legătură cu infernul conjugal.

Nu poate fi ignorat faptul că, de exemplu, prima soţie, cuprinsă de o neobişnuită criză de furie, îi mutilase o ureche. Tata fusese atât de nefericit în precedentele sale căsnicii, încât nu trebuie să surprindă pe nimeni că îşi dorea ca a treia soţie să fie blândă şi supusă.

Mama răspundea tuturor acestor exigenţe, iar el ştia că o simplă scrisoare, compusă cu luare aminte, putea să o câştige definitiv. Şi chiar aşa a fost. Scrisoarea era atât de pasionată şi atât de măiestrit scrisă, că mama n-a întârziat să-i dea curs şi să vină la Barcelona. În inima unui labirint de străduţe din Cartierul Gotic, a bătut la poarta bătrânului palat cenuşiu al tatei, care nu vru şi nici nu putu să-şi ascundă emoţia intensă declanşată la imaginea ei şi a valijoarei albastre, ude de ploaie, pe care a lăsat-o să cadă pe covor, în timp ce întreba, cu voce tremurândă şi umilă de orfană, dacă poate intra.

— Nu voi uita niciodată că în ziua aceea ploua la Barcelona, mi-a spus tata de pe patul morţii. Când a trecut pragul, mi s-a părut că ploaia se zbate sălbatic pe coapsele

ei şi m-am simţit cuprins de cel mai intens impuls erotic din viaţa mea.

Această pornire păru să nu mai cunoască margini când ea îi spuse că e expertă în arta unui dans numit al jupoanelor, un dans spaniol medieval, acum pe cale de dispariţie. Sedus de acest delicat anacronism, tata a cerut să i se facă o demonstraţie, ordin pe care ea, însufleţită de râvna de a-i împlini cu prisosinţă orice capriciu, îl execută imediat, cheltuindu-şi ultima picătură de energie. Când sfârşi dansul, căzu extenuată în braţele tatei care, fără cea mai mică urmă de bănuială, îi ordonă afectuos să accepte să-l ia de bărbat fără întârziere.

În noaptea cu pricina au dormit în acelaşi pat, iar tata, dominat de acea atmosferă extravagantă care marchează anumite poveşti de dragoste, a avut impresia că, aşa cum îşi imaginase de fapt, dragostea ei era a unei păsări risipind pe perne triluri şi cântări. I s-a mai părut că nicio voce din lume nu cânta ca a ei şi că oasele, buza inferioară şi cântecul ei sunt la fel fragile ca oasele unei păsări.

— Chiar în aceeaşi noapte, sub murmurul ploii barceloneze, te-am conceput pe tine – mi-a spus brusc tata, cu ochii larg deschişi.

A scos un suspin întretăiat, unul dintre suspinele care îi îngrijorează totdeauna pe cei care-l veghează pe muribund şi apoi a cerut un pahar de vodkă. La început l-am refuzat, dar m-a ameninţat că va lăsa neterminată povestea, iar eu, ştiind că ar fi fost capabil să se ţină de cuvânt m-am repezit la bucătărie unde, încercând să nu fiu văzut de mătuşa Consuelo, am turnat băutura în două pahare. Astăzi ştiu că toate precauţiile mele erau absurde, pentru că în clipa aceea mătuşa Consuelo trăia adâncită în fanteziile ei, pradă curiozităţii intense, pe care i-o deştepta un tablou înnegrit din sufragerie, reprezentând nişte îngeri de o paradisiacă pedanterie, surprinşi în momentul în care se pregătesc să urce o scară. Nu trăia decât pentru acest tablou, dezvoltând în legătură cu el o obsesie care, probabil, o ţinea departe de altă obsesie, şi anume de gândul că fratele ei, aflat în puterea acelei boli blânde, dar implacabile, trăgea să

moară. Cât despre el, singurul lucru care-l ţinea în viaţă era nevoia de a desăvârşi himera poveştii.

După ce şi-a potolit setea, tata şi-a continuat povestea cu fragmentul despre luna de miere care avusese drept fundal oraşele Istanbul şi Cairo, subliniind că în metropola turcă observase prima anomalie în comportamentul blândei şi supusei sale soţii. La rândul meu, am observat şi eu o primă anomalie în povestea tatei, căci confunda cele două oraşe cu Parisul şi cu Londra, dar am preferat să nu-l întrerup în ceea ce tocmai spunea, şi anume că ciudăţenia mamei nu era ceea ce se numeşte un defect ci, mai degrabă o manie neobişnuită. Colecţiona pâini.

Încă din primele zile, la Istanbul, alergătura de la o brutărie la alta se transformase într-un sport ciudat. Cumpărau pâini cu desăvârşire inutile, pentru că nu erau destinate să fie mâncate, ci mai degrabă să facă şi mai grea enorma sacoşă în care se îngrămădea colecţia mamei. Nu peste multă vreme, el a protestat şi a întrebat-o, vizibil enervat, ce voia să însemne acel bizar cult al pâinii.

— Trupa trebuie să mănânce, a răspuns laconic mama, surâzând asemeni cuiva care-şi propune să-i ţină isonul unui nebun.

— Glumeşti, Diana? Ce fel de vorbe sunt astea? a îngăimat zăpăcit tata.

— Eu cred că tu vrei să glumeşti cu întrebările astea absurde, a răspuns ea de foarte departe, aruncându-i cunoscuta privire suavă şi visătoare a miopilor.

Şapte zile – îşi urmă tata povestea – am rămas în Istanbul, iar în clipa sosirii la Cairo colecţia pe care mama o căra în sacoşa cea mare număra vreo patruzeci de pâini. Era o oră târzie din noapte, tata părea fericit ştiindu-se la adăpost de ameninţarea brutăriilor cairote şi se oferi chiar să care el sacoşa. Nu ştia că acelea erau ultimele ore ale fericirii sale conjugale.

Au cinat pe un vapor ancorat pe Nil şi în final au dansat la lumina lunii pe terasa camerei de hotel, printre cupele de şampanie roz. La numai câteva ore după aceea, tata se trezi în mijlocul nopţii cairote şi, la vederea mamei dansând

pe sofa un frenetic dans al jupoanelor, îşi dădu seama cu teribilă uimire că era somnambulă. Făcu tot ce-i stătea în putinţă să rămână calm şi aşteptă cu răbdare ca ea să revină, complet epuizată, în pat şi să cadă într-un somn adânc. Dar alte motive de îngrijorare nu întârziară să se adauge celor de mai înainte. Deodată, mama, vorbind în somn, se întoarse spre el şi spuse ceva care, din cât se putea pricepe, suna ca un ordin categoric şi inapelabil:

— Atenţiune! Adunarea!

Tata încă nu-şi revenise din uimire când auzi din nou:

— Jumătate la stânga! Rupeţi rândurile!

N-a putut să mai închidă ochii toată noaptea şi ajunse la concluzia că soţia lui îl înşela în somn cu un întreg regiment. Dimineaţa următoare tata trebui să înfrunte realitatea, adică să accepte ideea că ea îşi petrecuse orele precedente în transa dansului jupoanelor şi că adopta o identitate de general perturbat a cărui unică preocupare era să împartă trupei pâine şi comenzi. Se consola cu gândul că în timpul zilei era la fel de blândă şi supusă ca întotdeauna. Dar asta nu însemna prea mult, căci, dacă în următoarele nopţi cairote manifestările de tiranică somnambulie nu-şi mai făcură apariţia, în schimb comenzile crescură ca număr şi energie a tonului.

— Atingerea trupului Dianei în zori, mi-a mai spus tata, a început să se transforme într-un adevărat calvar, pentru că suspinele care urmau sforăiturilor din timpul nopţii ajunseseră să imite din ce în ce mai bine sunetul inconfundabil al trompetei care sună deşteptarea într-o cazarmă.

Delira, oare, tata? Dimpotrivă. Era cât se poate de conştient de ceea ce spune. În afară de asta, mi se părea de-a dreptul impresionant modul în care, în pragul morţii fiind, reuşea să-şi păstreze neatins obişnuitul simţ al umorului. Erau invenţii toate acestea? Ca să răspund la această întrebare, poate, am încercat să-l privesc cu ochii celui care se îndoieşte, dar asta nu păru să-l tulbure şi îşi continuă povestea serios şi imperturbabil.

Spunea că, trezindu-se dimineaţa, ea devenea soţia

blândă şi supusă dintotdeauna, deşi uneori, în apropierea unei brutării, iar alteori plimbându-se pur şi simplu pe stradă, arunca priviri melancolice militarilor care, în acel Cairo aflat pe picior de război, făceau de planton în spatele baricadelor ridicate de-a lungul Nilului. Într-o dimineaţă a schiţat chiar câţiva paşi de dans în faţa soldaţilor.

Nu de puţine ori tata s-a simţit înclinat să încerce o discuţie pe faţă şi să-i spună de exemplu:

— Ai cel puţin două personalităţi distincte. Eşti somnambulă, şi în afară de povestea cu dansul jupoanelor pe sofa, ai ajuns să transformi patul conjugal într-un câmp de instrucţie.

Nu i-a spus însă nimic din teamă că discuţia i-ar putea dăuna, singurul rezultat posibil fiind acela de a o face conştientă de una dintre trăsăturile ascunse ale caracterului ei, talentul de a comanda. Şi totuşi, în cursul uneia dintre plimbările pe cămile la piramide, tata a comis eroarea de a-i sugera subiectul unei scurte poveşti pe care intenţiona să o scrie:

— Uite, Diana, e vorba despre o pereche bogată, şi convieţuind într-un mod pe care aş îndrăzni să-l numesc exemplar. Ca toate poveştile fericite, n-ar prezenta un interes prea mare, dacă ea, soţia, nu s-ar transforma în fiecare noapte într-un militar.

Înainte ca tata să fi sfârşit ce avea de spus, mama ceru să fie dată jos de pe spinarea cămilei şi adresându-i o privire sfidătoare, îi porunci să care sacoşa cu pâini turceşti şi egiptene. Tata rămase încremenit de groază, înţelegând că din acel moment nu numai că era condamnat să se încovoaie veşnic sub greutatea grâului străin, dar că îşi va petrece tot restul vieţii primind un ordin după altul.

Pe drumul de întoarcere la Barcelona, mama era deja la comandă şi cu o asemenea autoritate, încât el sfârşi prin a o confunda cu un general din Legiunea Străină, iar ea, fapt cât se poate de curios, ajunse să se identifice complet cu acest rol, pentru că intră într-o fază de autism şi-i spuse că se simţea pierdută în acel univers tapetat cu greoaie covoare algeriene, în care tronau filtre pentru dozarea

licorilor de pastis şi betel şi narghilele pentru haşiş, şi din care scruta orizontul deşertului în nopţile a căror strălucire scălda aşezarea înfiptă în coasta oazei.

O dată reîntorşi la Barcelona în palatul vechi din Cartierul Gotic, prietenii veniţi în vizită fură surprinşi să o vadă pe ea fumând ca un sergent de trupă, cu ţigara aninată în colţul gurii, şi pe el cu obrazul rotunjit şi cărnos, lucios ca o piatră în bătaia valurilor, pe jumătate orbit de soarele deşertului, având aerul unui bătrân legionar insomniac, absorbit de lectura vechilor jurnale coloniale.

— Maică-ta era un general în toată puterea cuvântului, încheie tata. N-am avut încotro, trebuia să câştig bătălia, aşa că am angajat pe cineva s-o ucidă. Sigur, nu mai înainte de a te fi născut pe tine, pentru că doream să am urmaşi. Totdeauna am crezut că, în ziua când îţi voi mărturisi crima mea, tu vei fi capabil să mă înţelegi.

Ajuns într-un asemenea punct al povestirii, singurul lucru pe care eram capabil să-l înţeleg era că tatăl meu, dovedind o admirabilă consecvenţă pentru un om aflat la capătul vieţii, inventa fără oprire, fiecare cuvânt fidel irepresibilei sale nevoi de ficţiune. Nici măcar apropierea morţii nu-i alterase gustul fabulatoriu. Atunci, fulgerător, am avut senzaţia că dorea să-mi lase moştenire casa ficţiunii şi favoarea de a mă instala în ea pentru totdeauna. Drept pentru care, sărind din mers în atelajul său de cuvinte, i-am spus cu brutalitate:

— Mă confundaţi, domnule. Nu sunt fiul dumneavoastră. În ceea ce-o priveşte pe mătuşa Consuelo, nu e decât un personaj inventat de mine.

M-a privit oarecum iritat, până când, în sfârşit, a părut să priceapă. Plin de emoţie, mi-a strâns mâna şi mi-a adresat un zâmbet fericit, zâmbetul cuiva încredinţat că mesajul său fusese înţeles cum se cuvine. Pe lângă inventarul de nostalgii, în acele ultime clipe îmi lăsa moştenire casa umbrelor veşnice.

Tata, care pe vremuri crezuse în atâtea şi atâtea lucruri, pentru a sfârşi apoi prin a-şi pierde orice iluzie, îmi lăsa moştenire o religie unică şi definitivă: aceea de a crede într-

o ficţiune conştientă de starea sa de ficţiune, de faptul că dincolo de sine nu există nimic altceva, iar desăvârşirea adevărului înseamnă să ştii cu precizie că totul e doar ficţiune şi, aşa stând lucrurile, să crezi în ea.